

Samrådsredogörelse

Program för Bagarmossen och Skarpnäck

Skarpnäcks Gård 1:1, Dp 2014-12380

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund.....	3
Programmets syfte och huvuddrag	3
Hur programsamrådet bedrivits	3
Stadsbyggnadskontorets ställningstagande	4
Föreslagna förändringar innan godkännande.....	6
Inkomna synpunkter med stadsbyggnadskontorets kommentarer....	9
Statliga och regionala myndigheter och förbund	10
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	21
Övriga remissinstanser	38
Områdesvisa synpunkter från bostadsrättsföreningar, samfälligheter, boendegrupper och enskilda	44
Delområde 1 – Bergholmsbacken	44
Delområde 2 – Bergholmsparken	45
Delområde 3 – Skarpnäcks sportfält.....	46
Delområde 4 – Gamla Tyresövägen.....	47
Delområde 5 – Skärgårdsskogen	49
Delområde 6 – Skarpa By.....	52
Delområde 7 – Bagarmossens Centrum	55
Förtätningar i Bagarmossen	57
Förtätningar i Skarpnäck.....	58
Allmänt om förslaget	58
Arkitektur och gestaltning	59
Bebyggelse	60
Kulturmiljö	60
Gator och trafik	61
Teknisk försörjning.....	64
Hälsa och säkerhet	64
Miljö- och klimataspekter	64
Övriga frågor	65
Sammanfattning av synpunkter.....	67
Bostadsrättsföreningar, samfälligheter och boendegrupper.....	67
Enskilda	81
Synpunkter från öppet hus i Dialogpaviljongen i Bagarmossen och Skarpnäck 13 tom 16 november 2015.....	136

Sammanfattning

Programmet ska ge förutsättningar för Bagarmossen och Skarpnäck att utvecklas långsiktigt hållbart och attraktivt. Ca 2500-3500 nya bostäder och fler invånare innebär bättre underlag för service och kollektivtrafik samt ökad trygghet med fler utvecklade och befolkade stads- och parkrum.

I programmet visas förslag till hur Bagarmossen och Skarpnäck kan kopplas samman i enlighet med promenadstadens intentioner samt hur ny bebyggelse kan komma till samtidigt som natur- och kulturvärden behålls och kan utvecklas.

Programmets huvuddrag:

- Ett gemensamt parkrum – Bergholmsparken.
- Attraktiva stråk och samband inom området och till omgivande stadsdelar.
- Bebyggelseutveckling utifrån befintliga förutsättningar och kvaliteter. Stor hänsyn ska tas till områdenas karaktär.
- Centrala delar ska förstärkas.

Programmet har varit på samråd 29 oktober – 13 december 2015.

Under samrådet har ca 330 yttranden inkommit.

De flesta remissinstanser tillstyrker programförslaget i stort och anser att det i huvudsak utgör en bra grund för fortsatt detaljplanering men framför synpunkter, framför allt vad gäller påverkan på trafik samt natur- och kulturmiljö och riskfrågor. Boende och föreningar som framfört synpunkter uttrycker främst oro över exploatering i närheten av sin bostad. Många synpunkter handlar om påverkan på naturområdena. Boende utmed Sockenvägen är bekymrade över trafiksituationen när Bagarmossen byggs ut utan att nya vägkopplingar föreslås.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet görs kompletterande utredningar och studier. En dagvattenutredning ska tas fram under fortsatt programarbete. Trafikfrågorna kommer också att fördjupas och tidigare trafikutredning uppdateras. Riskbilden för farligt gods på Tyresövägen ska förtydligas. De föreslagna bebyggelseområdena kommer att bearbetas i vissa delar.

Staden planerar att utföra en fördjupad trafikanalys som omfattar en större helhet och förutom programområdet även inkluderar

pågående programarbete för Hammarbyhöjden - Björkhagen samt pågående planering för Kärrtorp.

Utifrån en sammanvägning av de motstående intressen som går att utläsa ur samrådssynpunkterna och med stöd av kompletterande utredningar föreslås ett antal justeringar av programmet.

Efter genomförda bearbetningar enligt tjänsteutlåtandet avser stadsbyggnadskontoret återkomma med ett bearbetat program med förslag att programmet godkänns som underlag för fortsatt detaljplanering.

Kontoret bedömer att programmet med föreslagna bearbetningar, kommer att ge förutsättningar för en attraktiv och genomförbar bebyggelseutveckling med ett stort tillskott av bostäder och möjlighet att utveckla verksamheter utifrån stadsdelarnas förutsättningar.

Bakgrund

Programmets syfte och huvuddrag

Programmet ska ge förutsättningar för Bagarmossen och Skarpnäck att utvecklas långsiktigt hållbart och attraktivt. Ca 2500-3500 nya bostäder och fler invånare innebär bättre underlag för service och kollektivtrafik samt ökad trygghet med fler attraktiva stads- och parkrum.

I programmet visas förslag till hur Bagarmossen och Skarpnäck kan kopplas samman i enlighet med promenadstadens intentioner samt hur ny bebyggelse kan komma till samtidigt som natur- och kulturvärden behålls och kan utvecklas.

Programmets huvuddrag:

- Ett gemensamt parkrum – Bergholmsparken.
- Attraktiva stråk och samband inom området och till omgivande stadsdelar.
- Bebyggelseutveckling utifrån befintliga förutsättningar och kvaliteter. Stor hänsyn ska tas till områdenas karaktär.
- Centrala delar ska förstärkas.

Hur programsamrådet bedrivits

Programsamråd pågick under perioden 2015-10-29 - 2015-12-13. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser, föreningar och intressegrupper inom området samt tidigare inbjudna till dialog/workshop våren 2015.

Under samrådstiden har programmet kunnat ses på följande platser:

- Tekniska Nämndhuset
- Skarpnäcks kulturhus
- Bagarmossens bibliotek

Öppet hus har hållits i stadens dialogpaviljong i:

- Skarpnäck (Brandparken, vid tunnelbanan)
fredag 13/11 kl 15-19 och lördag 14/11 kl 11-15
- Bagarmossens centrum
söndag 15/11 kl 11-15 och måndag 16/11 kl 15-19.

Paviljongen hade ca 600 besökare. Från staden fanns hela tiden 3-5 tjänstemän på plats. En kortversion av programmet fanns att dela ut.

Programförslaget har också funnits på stadens webbplats.

Öppet hus har annonserats i lokaltidningen "Mitt i" onsdag 2015-11-04 samt på anslagstavlor och vid Hemköp, Gamla Tyresövägen.

När stadsbyggnadsnämnden tagit ställning till samrådsredogörelsen med förslag till fortsatt arbete kommer föreningar, intressegrupper inom området, boende m fl att informeras om beslutet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Intrycket är att programmet som helhet av de flesta uppfattas som väl genomarbetat, informativt och lättläst och att det belyser viktiga planeringsförutsättningar i planområdet samt att det i huvudsak utgör en bra grund för fortsatt detaljplanering.

Bebyggelseområden

Föreslagna delområden behöver bearbetas men kommer att behållas som utbyggnadsområden i programmet. De flesta som lämnat synpunkter har förståelse för att nya bostäder behövs.

Det nord-sydliga stråket genom *Bergholmsbacken* behöver göras tydligare. Det har visat sig vara svårt att utläsa hur bilangöring är tänkt. Angöringsfrågor ska därför studeras vidare.

Placeringen av bebyggelsen på *sportfältet* anses av intillboende vara olämplig både för att ny bebyggelse kommer att skugga den befintliga men också för att kostnaden att flytta befintlig konstgräsplan mm anses för hög. Det finns också en oro över att nuvarande sportytor inte ska rymmas samt att den föreslagna simhallen inte kommer att bli av. Simhallen uppfattas som mycket positivt för stadsdelen. Alternativ placering av bebyggelsen kommer att studeras.

Utredningsområdet för bebyggelse söder om *Gamla Tyresövägen* utgår eftersom markägaren inte är intresserad. Konsekvenserna av att blanda verksamheter och bostäder behöver förtydligas. En fortsatt blandning kommer att medföra vissa inskränkningar för verksamheterna. Här har olika synpunkter framförts. Stadsdelsnämnden vill att området utvecklas med en fortsatt blandning av bostäder och arbetsplatser. Stockholms Business Region anser att fortsatt inriktning bör vara verksamheter i första hand eftersom söderort har brist på arbetsplatser. Kontorets bedömning är att befintligt verksamhetsområde bör värnas men att frågan ska studeras vidare.

Bebyggelseförslaget för *Skärgårdsskogen* behöver ses över för att utreda om det är möjligt att öka exploateringen i ett läge nära en framtida ytterligare t-baneuppgång för att bl a öka resandeunderlaget. Närboende har av främst säkerhetsskäl ifrågasatt förslaget gatusystem där gatorna är genomgående och kopplade till befintligt gatunät. Tillfarter till de nya bostäderna samt till förskolorna ska studeras vidare med hänsyn till bland annat Pilotorget och Zeppe-linargatans förutsättningar. Boende anser också att förskolornas föreslagna gårdar inskränker möjligheterna att använda befintlig pulkabacke. Förskolegårdar är öppna för allmänheten kvällar och helger så det bör inte vara ett problem. Området har höga natur- och kulturvärden. Länsstyrelsen påpekar att information saknas om att flera lagskyddade fornlämningar direkt påverkas av föreslagen planering och programmet bör därför redovisa hur man ta tillvara de fornlämningar som finns. Fornlämningar kommer inte kunna bevaras om området bebyggs enligt programförslaget. Kompletterande arkeologiska utredningar kommer att behövas. Den äldsta vägsträckningen som fortfarande kan utläsas föreslås om möjligt bevaras och planeras in i områdets struktur.

De flesta synpunkter angående *Skarpa by* rör de tre punkthusen närmast befintliga radhus. Boende i området anser att de har placerats påträngande nära befintliga hus. Kontorets bedömning är att punkthusen kan utgå och föreslagna bebyggelsekvarter norr om punkthusen utvidgas något. Några synpunkter har också handlat om en oro för ny bebyggelse i de värdefulla ekmiljöerna. Bedömningen är att det bör vara möjligt att passa in bebyggelsen och bevara naturvärdena.

Av föreslagna förtätningar i *Bagarmossen* bör några utgå men det kan sannolikt kompenseras genom att några nya kan tillkomma.

Föreslagna förtätningar i *Skarpnäck* kvarstår i programmet.

Trafik

SLL har lyft fram att den höga tillgängligheten till kollektivtrafiken ska värnas och ny bebyggelse vara tät. Trafikverket efterlyser bland annat närmare studier av trafikalstringen samt åtgärder för att bibehålla framkomlighet på det prioriterade vägnätet. Regionala gång- och cykelstråk bör integreras i programmet. Trafikkontoret vill se en sammanlänkning av området för alla trafikslag med ett långsiktigt hållbart, finmaskigt gatunät.

Synpunkterna kan delvis tillgodoses i programmet. Kontoret har i sammanvägningen av synpunkterna dock valt att fortsätta att behålla Bergholmsparken utan korsande bilväg. I programmet föreslås åtgärder för att minska bilanvändningen. Dessa kan kompletteras i fortsatt arbete. Trafikalstring mm för ett större geografiskt område planeras att tas fram av staden.

Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras i det fortsatta arbetet.

Föreslagna förändringar innan godkännande

Med anledning av de synpunkter som framförts under program-samrådet föreslås programmet kompletteras och bearbetas. I huvudsak följande frågor att studeras vidare i det fortsatta programarbetet:

Delområde 1 – Bergholmsbacken

Planstruktur: Delområdets planstruktur ses över i syfte att åstadkomma ett terränganpassat, tryggt och lättorienterat stråk där gång-, cykel- och angöringstrafik kan samsas på ett tydligt sätt.

Angöringen till skolan: Angöringen ses över.

Delområde 2 - Bergholmparken

Kompletterande förtydliganden görs.

Delområde 3 – Sportfältet

Bebyggelsens placering: Alternativa placeringar av bebyggelsen och sportfunktionerna studeras vidare.

Delområde 4 – Gamla Tyresövägen

Utredningsområdet: Utredningsområdet för bebyggelse söder om Gamla Tyresövägen utgår.

Verksamhetsområdet: Konsekvenserna av att blanda verksamheter och bostäder ska förtydligas. Fortsatt inriktning föreslås vara verksamheter i första hand.

Delområde 5 – Skärgårdsskogen

Bebyggelse: Möjligheten att öka exploateringen – främst närmast Tyresövägen - studeras vidare.

Placering av förskolor: Placering och angöring ses över. Förskolegårdar ska vara öppna för allmänheten kvällar och helger.

Bilangöring: Tillfarter till den nya bebyggelsen ska studeras vidare med hänsyn till bland annat Pilottorget och Zeppelinargatans förutsättningar.

Ny t-baneuppgång: Läget för en ytterligare t-baneuppgång ska om möjligt preciseras i programmet.

Kulturvården och fornlämningar: Den äldsta vägsträckningen som fortfarande kan utläsas föreslås om möjligt planeras in i områdets struktur.

Delområde 6 – Skarpa by

Bebyggelse: De tre illustrerade punkthusen utgår.

Vårdboendets placering studeras vidare.

Delområde 7 – Bagarmossens centrum

Bebyggelse: Två alternativa planstrukturer för området vid bensinstationen redovisas i fortsatt programarbete.

Trafik, angöring, tillgänglighet: Angöring och tillgänglighet till de nya bostäderna utvecklas och förtydligas i fortsatt programarbete.

Förtätningar i Bagarmossen

Områden som förslås utgå ur programmet:

Nr 5 – Området (vid Kolbäcksgård) är en parkeringsyta med tomträtsupplåtelse. Föreningen har inget intresse att bebygga ytan.

Nr 7 – Området är en entré till naturreservatet.

Nr 10 – Befintlig garagelänga som används.

Nr 11 - Området (vid Rusthållarvägen) är en parkeringsyta med tomträtsupplåtelse. Föreningen har inget intresse att bebygga ytan.

Övriga områden kvarstår tillsvidare i det fortsatta programarbetet.

Område 1 studeras för att eventuellt utvidgas.

Områden som förslås läggas till i programmet:

Kontoret utreder fler platser för förtätning.

Förtätningar i Skarpnäck

Utredningsområdet: Utredningsområde för bostäder/verksamheter i bottenvåningen utökas till att omfatta även Brandparken.

Riksintresse

Programmet kompletteras med upplysning om att Luftfartsverket ska ges tillfälle att yttra sig över alla detaljplaneärenden med objekt över 20 m.

Risk

Riskbedömning: Riskbilden för farligt gods och magnetfält förtydligas. Exempel på riskreducerande åtgärder och skyddsavstånd redovisas för bebyggelse nära Tyresövägen.

Programmet kompletteras med rekommendation att bensinstationen bör läggas ned innan bebyggelse invid denna påbörjas.

Inför detaljplanering som innebär en omvandling av verksamhetsområdet till att innehålla både bostäder och verksamheter ska befintliga verksamheter inventeras och en riskutredning göras.

Programmet kompletteras med hänvisning till SLL:s vägledningsdokument gällande framkomlighet, tillgänglighet och tillgång till brandvatten vid exploatering vid tunnelbanan.

Trafik

Programmet kompletteras med exempel på fler åtgärder som kan minska bilanvändningen.

Gång- och cykeltrafik: Föreslagna regionala cykelstråk inarbetas i programmet. Det föreslagna nya stråket utmed t-banan mellan Bagarmossen och Kärrtorp beskrivs tydligare.

Övergripande trafikanalys: Trafikkontoret kommer att ta fram en trafikanalys för ett område som omfattar en större helhet än programområdet. Framkomlighet, flöden mm ska framgå.

Kollektivtrafik: Programmet kompletteras avseende busstrafikens framkomlighet. Kopplingarna till t-banans stationsentréer samt till busstrafiken ska tydliggöras och stärkas. Läge för ytterligare en t-baneuppgång i Skarpnäck ska om möjligt preciseras. Kontoret kommer att se över om resandeunderlaget kan utökas.

Dagvatten

En övergripande dagvattenutredning ska tas fram. Främst frågor som översvämningsrisk och dagvattenhantering/-rening ska belysas i detta skede.

Natur

Ytor av naturmark som ianspråkats för bebyggelse ska redovisas.

Naturreservaten

Konkreta exempel ska redovisas på hur entréer och kopplingar till naturreservaten kan förbättras.

Kulturmiljö

Stadsmuseet kontaktas angående när en kulturhistorisk analys kan göras av de områden som ännu inte är värderade. I detaljplane-skedet ska höga byggnader eventuella påverkan på Skogskyrkogården redovisas. Kompletterande konsekvensbeskrivning av kulturmiljö, stads- och landskapsbild samt naturmiljö görs i samband med respektive detaljplan.

Arkeologi

Påverkan av fornlämningar förtydligas. Arkeologisk utredning krävs för Skärgårdsskogen i samband med detaljplanering.

Behovsbedömning

Frågan om betydande miljöpåverkan ska uppmärksammas i kommande detaljplaner.

Kopplingar och samband

Kopplingar och samband för alla trafikslag mellan Skarpnäck och Sköndal ska vidareutvecklas.

Teknisk försörjning

Programmet kompletteras med uppgift om behov av nätstationer.

Övrigt

Illustrationskartor bearbetas och kompletteras.

Inkomna synpunkter med stadsbyggnadskontorets kommentarer

Nedan redogörs för inkomna synpunkter under programsamrådet.

För statliga och regionala myndigheter och förbund samt för kommunala förvaltningar och övriga remissinstanser finns stadsbyggnadskontorets kommentarer i kursiv text i anslutning till respektive yttrande.

Yttranden från bostadsrättsföreningar, boendegrupper och enskilda sammanfattas och kommenteras områdesvis och ämnesvis.

Sist i sammanställningen finns en sammanfattning av synpunkter från det öppna huset under samrådet och av samtliga inkomna yttranden från föreningar, intressegrupper samt enskilda. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2014-12380. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen bedömer att programmet belyser viktiga planeringsförutsättningar i planområdet och att det i huvudsak utgör en bra grund för fortsatt detaljplanering. Programförslagets intention att binda samman stadsdelarna skapar goda förutsättningar för en hållbar stadsutveckling.

Riksintresse: Höga byggnader föreslås inom delar av planområdet men totalhöjder är inte angivna. Höga byggnader kan påverka luftfarten. Länsstyrelsen betonar att påverkan utreds inför den fortsatta detaljplaneringen inom programområdet. Vid planering av höga byggnader eller anordningar med en totalhöjd av 45 m ska Försvarsmakten kontaktas i ett tidigt skede. Luftfartsverket ska ges tillfälle att yttra sig över alla ärenden med objekt över 20 m.

Hälsa och säkerhet:

Risker med vägtransport av farligt gods: Riskbilden bör tydliggöras för bebyggelse nära Tyresövägen. Behov av skyddsavstånd och/eller riskreducerande åtgärder bör utredas. Skyddsavstånd 40 m rekommenderas för mindre känslig verksamhet (kontor, industri, lager) och 75 m för känslig verksamhet (skola, bostäder).

Översvämningsrisk: Risken för översvämning bör studeras i tidigt skede för hela programområdet, särskilt utformningen runt tunnelbanenedgångarna. Länsstyrelsen har tagit fram en lågpunktskartering för länet som visar var i landskapet vatten kan ansamlas inom delar av programområdet.

Förorenad mark: Inom programområdet finns 28 objekt registrerade i Länsstyrelsens databas över potentiellt förorenade områden. Av dessa är två riskklassade; en kemptvätt och en handelsträdgård. Av resterande objekt tillhör majoriteten branscherna grafisk industri och drivmedelshantering. Det är positivt att man i ett tidigt skede har planerat för att utreda och undersöka dessa områden.

Miljö kvalitetsnormer för vatten: Påverkan på vattenkvaliteten och möjligheterna att uppnå miljö kvalitetsnormerna bör studeras och bedömas tidigt. Det är även bra att i ett tidigt skede belysa dagvattenhanteringen. Programhandlingen saknar uppgifter om dagvattenrening. Vattenkvaliteten i recipienterna får inte försämrats. Kommande detaljplaner får inte försvåra en förbättring. Det är en fördel om lokalisering av snöupplag och rening av smältvattnet behandlas i programskedet.

Rådgivande synpunkter:

Bostadsförsörjning: Det är värdefullt om kommunen kan skapa förutsättningar för en blandning av olika upplåtelseformer. Behov av bostäder för personer med särskilda behov kan behöva beaktas. Att antalet nyanlända till länet ökar ställer också krav på att det finns bra boendelösningar för dessa hushåll.

Barnperspektiv: Förskolor i bostadshusens bottenvåning bör om möjligt undvikas. Gårdsytan per barn blir svårare att klara. Konflikter med boende uppstår ofta. Information saknas kring utemiljön för den nya skolan. Bullernivåer på 50 dBA utomhus bör klaras. Det är positivt att många av de nya förskolorna, liksom den nya F-9 skolan, lokaliseras i direkt anknytning till park eller grönområde.

Naturmiljö: Många små utbyggnadsområden omfattas. Programmet bör summera ytor av naturmark som ianspråkats. Intrycket är att programmet ganska väl hushållar med de mest värdefulla delarna i befintlig grönstruktur. Möjligheterna att skapa bättre entréer och kopplingar till naturreservaten bör lyftas. Föreslagna attraktivitets- och trygghetshöjande åtgärder kan komma i konflikt med spridningssambandsfunktionen för biologisk mångfald i Bergholmsparken. Mer studier efterlyses. Påverkan på lokala naturvärden är svåra att tolka eftersom det saknas kartor med byggnadernas inpassning i förhållande till naturmark, viktigast i Skärgårdsskogen, Skarpa by och Gamla Tyresövägen. Skarpa by kan ha sådana kvaliteter att staden bör överväga att låta den ingå i en utvidgning av Nacka naturreservat.

Kulturmiljö: En kulturhistorisk analys bör göras av de områden som inte är värderade. Den ska utgöra grund för fortsatt planarbete. Om det fortsatta arbetet resulterar i höga hushöjder ska eventuell påverkan på Skogskyrkogården redovisas och analyseras. Länsstyrelsen har inga invändningar mot de riktlinjer för tillkommande bebyggelse som presenteras i programmet. Det är viktigt att antikvarisk kompetens finns med i det fortsatta planarbetet så att de kulturhistoriska värdena säkras.

Arkeologi: Information saknas om att flera lagskyddade fornlämningar direkt påverkas av föreslagen planering. Syftet med kulturmiljölagen är att bevara fornlämningar. Programmet bör redovisa hur man ta tillvara de fornlämningar som finns. Kompletterande arkeologisk utredning kan komma att krävas i vissa delar.

Behovsbedömning: Länsstyrelsen delar kommunens bedömning att planprogrammets genomförande inte kan förväntas medföra betydande miljöpåverkan. Frågan prövas på nytt i detaljplaneskedet.

Stadsbyggnadskontoret:

Riksintresse: Högsta höjd på byggnad inom programområdet föreslås vara 12 våningar. Höjden 20 m men troligen inte 45 m kan komma att överskridas. Programmet kompletteras med upplysning om att Luftfartsverket ska ges tillfälle att yttra sig över objekt över 20 m.

Risker med vägtransport av farligt gods: Riskbilden ska tydliggöras och exempel på riskreducerande åtgärder redovisas för bebyggelse nära Tyresövägen i det fortsatta programarbetet.

Miljökvalitetsnormer för vatten, översvämningsrisk: En övergripande dagvattenutredning ska tas fram i det fortsatta programarbetet. I denna ska främst frågor som översvämningsrisk och dagvattenhantering/-rening belysas.

Förorenad mark: Kontoret känner till att det finns platser med potentiella markföroreningar inom programområdet. Om ett sådant område ska bebyggas ska marken undersökas, riskbedömas samt vid behov saneras i samband med detaljplanering.

Länsstyrelsens rådgivande synpunkter om bostadsförsörjning och barnperspektiv överensstämmer med programmets intentioner.

Naturmiljö: Programmet kompletteras med en summering av ianspråktaga ytor av naturmark.

Förbättrade entréer/ kopplingar till naturreservaten konkretiseras.

Ett av huvudsyftena med planeringen är att knyta samman stadsdelarna bättre än idag. Avvägningar har gjorts på en övergripande nivå och den allra största delen av natur-och parkområdet (Bergsholmsparken) mellan stadsdelarna behålls obebyggd. Påverkan på lokala naturvärden ska studeras i samband med detaljplaneringen. Programmets detaljeringsnivå är inte tänkt att vara sådan att byggnadernas inpassning ska kunna utläsas i detalj. Förändringar, vissa bearbetningar och anpassning till lokala naturvärden i de olika delområdena ska kunna ske i detaljplaneskedet.

I programförslaget redovisas att naturvärden kan behållas och även utvecklas. Stora ekar bedöms kunna sparas och ekvärden kan stärkas genom att de friställs. En naturutvecklingsplan avses att tas fram i samband med detaljplanen. Staden har inte för avsikt att utöka reservatet. Det har inte heller ingått i uppdraget att utreda en utvidgning.

Kulturmiljö: Stadsmuseet kontaktas angående när en kulturhistorisk analys kan göras av de områden som ännu inte är värderade. Eventuell påverkan på Skogskyrkogården när det gäller höga hus redovisas i detaljplaneskedet. Programmet kompletteras med text.

Arkeologi: Påverkan på fornlämningar förtydligas. Kompletterande arkeologisk utredning kommer att behövas för Skärgårdsskogen i samband med detaljplanering. Äldre vägsträckningar bör om möjligt planeras in i planstrukturen.

Behovsbedömning: Frågan om betydande miljöpåverkan ska uppmärksammas i detaljplanerna. Programmet kompletteras med text.

Försvarsmakten

Inget att erinra.

SLL Trafikförvaltningen

Den höga tillgängligheten till kollektivtrafiksystemet ska värnas. Stadsbebyggelsen bör ha en mycket hög täthet. Planprogrammet fokuserar på de kapacitetsstarka trafikslagen kollektivtrafik, gång och cykel vilket är positivt.

Bostadsbebyggelse upp till 900 meter till stomlinjetrafik bedöms ha god tillgänglighet till kollektivtrafik. Så gott som hela planområdet uppfyller detta. Det är positivt att planprogrammet nämner vikten av att skapa goda gång- och cykelvägar till kollektivtrafiken för de områden som har längre än 600 meter till kollektivtrafiken.

Det saknas en beskrivning av hur framkomligheten för busstrafiken kan säkras och förbättras. Utformningen av Byälsvägen och Gamla Tyresövägen blir avgörande för framkomligheten för bussarna i området. Hänsyn ska tas till Trafikförvaltningens riktlinjer.

Rätt utformade planskilda passager för gående och cyklister är bra ur ett trafiksäkerhetsperspektiv och ur ett framkomlighetsperspektiv för buss. Flera övergångsställen i plan, som föreslås, minskar framkomligheten för busstrafiken. Gena trygga och säkra gånganslutningar till hållplatser ökar attraktiviteten för busstrafik.

Anledningen till att bytet mellan buss och tunnelbana inte är tillfredställande är bland annat att gatuutformningen och behoven av gena förbindelser inte uppfyller trafikförvaltningens riktlinjer.

En direktkoppling mellan Bagarmossen och Skarpnäck kan gärna utredas som en kombinerad bussgata och GC-stråk som kan bidra till mer attraktiv busstrafik.

Linje 181 Skarpnäck- Farsta har idag sin ändhållplats vid hållplats Skarpnäcks gård. Möjligheten att förlänga linjen in i området Skarpa By och ha sin ändhållplats där, bör studeras vidare av trafikförvaltningen.

Tunnelbanespårets kapacitet medger 4-minuterstrafik från år 2025 med gällande planering. Resandeunderlaget till så tät trafik finns inte vid den tidpunkten. Det finns heller inte i dagsläget något beslut kring att öka trafiken till 4-minuterstrafik på Skarpnäcksgrenen.

En tunnelbana till Tyresö skulle bli en långsammare resa än en motorvägsbussresa. Tunnelbanan skulle göra fler stopp än vad en motorvägsbuss gör. Tyresö bör även fortsättningsvis försörjas med motorvägsbussar som är en del av den, i Stomnätsplanen utpekade genomgående, stomlinjen genom innerstan. Om det på sikt blir omöjligt att upprätthålla en sådan snabb busstrafik på grund av att efterfrågan överstiger den praktiska kapaciteten, kan en tunnelbana till Tyresö övervägas.

Möjligheten att i framtiden öppna upp ännu en tunnelbaneuppgång i Skarpnäck kan komma att kräva en större exploatering.

Cykelinfrastrukturen ska koppla till kollektivtrafiken på ett effektivt, tryggt och säkert sätt utan att inkräkta på exempelvis busstrafikens framkomlighet eller trafiksäkerheten.

Med fler arbetsplatser i söderort kan kollektivtrafiksystemet utnyttjas mer effektivt.

Stadsbyggnadskontoret:

Busstrafikens framkomlighet förtydligas i programmet. Utformning av Byälvsvägen och Gamla Tyresövägen studeras i detaljplanen.

Kontoret föreslår att en direktkoppling mellan Bagarmossen och Skarpnäck för buss inte utreds vidare för närvarande och ska inte ingå i kommande detaljplan. Ett av programmets huvuddrag är att behålla och utveckla det öst-västliga grönstråket som ett gemensamt parkrum med bevarade höga natur- och rekreationsvärden. Det är viktigt att behålla detta obrutet när andra delar med höga naturvärden som Skärgårdsskogen, Skarpa by och Skevrodsskogen planeras för bebyggelse. Om det skulle anses önskvärt med ett busstråk i framtiden omöjliggör inte programmet det.

Utrymme för en eventuell förlängning av Linje 181 Skarpnäck in i området Skarpa By ska noteras i det bearbetade programmet.

Nära till t-banan och bra turtäthet är en av förutsättningarna för att skapa en attraktiv kollektivtrafik och minskat bilberoende. Trafikförvaltningen pekar i sitt samrådssvar på att resandeunderlag för närvarande saknas för utökad turtäthet med tunnelbana. Kontoret önskar en fortsatt dialog med trafikförvaltningen i frågan där en samlad bedömning måste göras utifrån pågående programarbeten. Det är av stor betydelse att staden och trafikförvaltningen kan nå samsyn kring behovet av kollektivtrafikens utbyggnad för att klara de utbyggnadsplaner som finns för denna del av östra söderort.

Cykelinfrastrukturen studeras vidare där förutsättningar att skapa attraktiva bytespunkter vid strategiskt viktiga kollektivtrafiklägen närmare redovisas. Det nya stråket utmed t-banan mellan Bagarmossen och Kärrtorp beskrivs tydligare.

Bullerstörningar från busstrafik beaktas i detaljplanearbetet.

Storstockholms Brandförsvär

I programmet finns konfliktpunkter som SBK bör belysa.

Nedan ger SSBF sin bedömning kring respektive konfliktpunkt:

Exploatering längs Tyresövägen: Länsstyrelsen rekommenderar minst 75 m avstånd mellan bostäder och leder för transport av farligt gods samt 40 m avstånd för kontor. Det är positivt att bostäder inte planeras närmast Tyresövägen. Tänktt verksamhet bör preciseras, personintensiv verksamhet undvikas. Minst 25 m avstånd bör hållas oavsett risknivå. Staden bör ta fram en riskbedömning för denna vägsträcka som helhet. I programmet bör redovisas vilka detaljplaner som kan ingå i samma riskbedömning.

Exploatering vid bensinstationen vid Bagarmossen: Bensinstationen bör läggas ned innan bebyggelse invid denna påbörjas. Kan detta skrivas in i planprogrammet som en tydlig rekommendation? Alternativet är att ta fram en riskbedömning.

Utredningsområde bostäder/verksamheter Horisontvägen och Flygfältsgatan (invid Fraktflygargatan): SSBF känner till en verksamhet inom området som hanterar större mängder brandfarliga varor. Transporter av farligt gods måste beaktas. En inventering av de befintliga verksamheterna bör ske vid en exploatering eller ändring av verksamhet. Riskperspektivet bör beaktas samtidigt med frågor kopplade till miljöstörande verksamhet. Bör verksamheter flyttas och kan SBK förtydligar sitt ställningstagande?

Exploatering invid tunnelbanan: Om någon enstaka detaljplan ligger inom 25 m från tunnelbanespåret rekommenderas att denna riskfråga hanteras i detaljplaneskedet. Vid urspårningsrisk finns ofta

goda förutsättningar att bygga in riskreducerande åtgärder i miljön. SSBF har inga anmärkningar på planerad bebyggelse ur ett räddningsinsatsperspektiv. Vägledningsdokument finns gällande vår framkomlighet, tillgänglighet och tillgång till brandvatten. Att hänvisa till dessa i planprogrammet skulle kunna vara ett tydligt sätt för att få fram denna information till kommande detaljplanarbeten.

Stadsbyggnadskontoret:

Exploatering längs Tyresövägen: En riskbedömning tas fram, riskbilden tydliggörs och riskreducerande åtgärder redovisas för bebyggelse nära Tyresövägen i det fortsatta programarbetet.

Exploatering vid bensinstationen vid Bagarmossen: Programmet kompletteras med rekommendation att bensinstationen bör läggas ned innan bebyggelse invid denna påbörjas.

Utredningsområde bostäder/verksamheter Horisontvägen och Flygfältsgatan (invid Fraktflygargatan): Inför en omvandling av området till att innehålla både bostäder och verksamheter ska befintliga verksamheter inventeras och en riskutredning göras.

Exploatering invid tunnelbanan: Programmet kompletteras med hänvisning till SSBF:s vägledningsdokument gällande framkomlighet, tillgänglighet och tillgång till brandvatten.

Trafikverket

Programmet är väl genomarbetat, informativt och lättläst med förslag som bidrar till att uppfylla de högt ställda målen beträffande hållbar utveckling. Trafikverket ser positivt på strategin och instämmer i vikten av att hållbarhetsfrågor kommer in tidigt i planeringen för att erhålla ett gott resultat.

En närmare studie av trafikallstringen bör göras. Frågan är om scenario ”hög” i trafikutredningen är för lågt räknad.

Trafikverket instämmer i svårigheterna med att ta emot ytterligare trafik på det övergripande vägnätet. Åtgärder som för över mer resande till kollektivtrafik och gång- och cykel trafik behöver utvecklas och specificeras. Effekterna av reducerade parkeringstal och MM-åtgärder bör studeras närmare.

Staden ska redovisa åtgärder för att bibehålla tillräcklig framkomlighet på det prioriterade vägnätet. Ett genomförande av dessa åtgärder ska vara säkerställda i samband med kommande detaljplaneprocess. Ett genomförande av åtgärder som tillgodoser ett efterfrågat transportbehov och som inte kan hanteras på det statliga nätet även ska vara säkerställt i samband med kommande detaljplaneprocesser.

Trafikverket har i dag inte medel för åtgärder som planen kan medföra. Behov av åtgärdsvalsstudier behöver initieras tidigt. Det är viktigt att staden utreder och säkerställer åtgärder för hur transportbehovet ska tillgodoses i samband med kommande planläggning.

Riksintresse för kommunikationer: Programområdet påverkar och påverkas av Nynäsvägen (väg 73) och Tyresövägen (väg 229). De är utpekade riksintressen och ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller nyttjandet av anläggningen. Riksintresset omfattar samtliga delar av anläggningen och framtida utbyggnadsbehov. Hänsyn måste också tas till influensområden.

Vägarna är viktiga beståndsdelar i regionens transportsystem. God kapacitet i den genomgående huvudriktningen samt hög trafiksäkerhet eftersträvas. Staden måste utreda och ta hänsyn till de samlade systemeffekter som uppkommer med anledning av stadens planer. Trafikkontoret arbetar med att se över den övergripande utvecklingen av trafiken i Söderort som stadens exploateringar genererar sammantaget. Trafikverket avvaktar resultatet av detta arbete.

Trafikverket anser också att det finns behov av att en djupare trafikanalys tas fram som analyserar konsekvenserna av exploateringen. Utredningen bör ha en helhetssyn som tar hänsyn till all tillkommande bebyggelse. Trafikverket anser att det är av största vikt att den kommande trafikanalysen klargör för förändrade trafikflöden och trafikmängder till följd av programmet samt konsekvenser på vägarna 73, 229 och omkringliggande vägnät.

Trafikverket avser att ta fram en övergripande stråkanalys för väg 73, med syfte att analysera de olika pågående samhällsbyggnadsprojekten utmed stråket och se dessa i ett sammanhang. Program för Bagarmossen - Skarpnäck är en del i ett sådant kommande arbete.

Nynäsvägens koppling till Södra länken har redan idag kapacitetsproblem. Möjligheten att förbättra kapaciteten här är ytterligt begränsad. Trafikverket har behov av en byggnadsfri zon i Tyresövägens närhet. Det är nödvändigt för att skapa goda vägmiljöer och för att bevara en viss handlingsfrihet för att nå normer och riktvärden för miljöstörningar samt av trafiksäkerhetsskäl. Avståndet mellan motorvägens beläggningsskant och kvartersgräns bör vara minst 25 m och därtill ytterligare 10 m mellan kvartersgräns och byggnad. För motorvägsramper är motsvarande avstånd minst 15 + 10 m. Större avstånd kan bli aktuellt utifrån riskanalys och möjligheten att uppnå riktvärden för buller, vibrationer etc.

Åtgärder som rör ombyggnad av trafikplats Skarpnäck kräver tillstånd av väghållaren och behöver utredas i en åtgärdsvalsstudie.

För trafikplats Sköndal finns framkomlighetsproblem för busstrafiken, eventuellt kan tillflödet av biltrafik till Nynäsvägen strypas med hjälp av rampstyrning eller liknande. Det pågår en hastighetsöversyn av Tyresövägen där högsta hastighet föreslås bli 80 km/h.

Kollektivtrafik: Ny bebyggelse bör planeras till kollektivtrafiknära områden. Planeringen bör följa Trafikförvaltningens riktlinjer gällande avstånd till närmsta station eller busshållplats. Det är även viktigt att kapaciteten i kollektivtrafiken säkerställs i samband med exploateringen för att inte skapa ett bilberoende. Utbyggnaden bör därmed ske i den takt som är möjlig ur kapacitetshänsyn.

Byggandet bör centreras runt t-baneuppgångarna. Ytterligare en t-baneuppgång i Skarpnäck bör ingå som förutsättning för komplettering av Skarpnäcksområdets bebyggelse. En sådan uppgång medför bekväm övergång till stombuss samt att mer perifera utbyggnadsområden i söder/sydost får acceptabelt gångavstånd till t-bana.

I Tyresö kommuns förslag till översiktsplan nämns en idé att utveckla kopplingen till Skarpnäcks tunnelbanestation för buss- trafik. En ytterligare stationsentré skulle positivt medverka till detta. En för busstrafiken gen koppling österut bör beaktas i ett sådant perspektiv om en busslinje till Tyresö ska få en attraktiv resväg. En avlastning av busstrafiken på Nynäsvägen kan även bli följden av en bekväm övergång till tunnelbanan i Skarpnäck kan skapas.

Om avstånd från bostad till kollektivtrafik inte är acceptabel ser Trafikverket risker att förutsättningarna för trafikanalysen kan påverkas liksom påverkan på väg 73. Detta ska beaktas av staden inför fortsatt detaljplanearbete.

Gång- och cykeltrafik: Trafikverket stödjer programmet ambitiösa förslag på utveckling av gång- och cykeltrafiken. Följande regionala cykelstråk föreslås i Regional cykelplan för Stockholms län 2014-2030: *Nynäsvägen-Sockenvägen-Gamla Tyresövägen-Skarpnäcksvägen-Tätorpsvägen-Flatenvägen* respektive *Nynäsvägen-Tyresövägen-Flatenvägen*. Detta bör omnämnas och integreras i programmet.

Trafiksäkerheten behöver beaktas för oskyddade trafikanter som rör sig längs tidigare uppsamlingsgator som i programmet konverteras till stadsgator kantade av bostäder. Gaturummet bör utformas så att konfliktpunkter och olycksrisker minskas alternativt helt elimineras.

Buller och vibrationer: En bullerutredning behöver tas fram. Överskridanden av normer och riktvärden för buller och vibrationer kan leda till en försämrad regional tillgänglighet i form av restriktioner såsom nedsatt hastighet, begränsningar för tung trafik mm. Kommunen kan under vissa förutsättningar acceptera avstegsfall från gällande bullerriktlinjer, tar därmed ansvar för bullerstörningen och gör en medveten avvägning. Därmed förutsätts att krav inte kommer att ställas på att Trafikverket som verksamhetsutövare ska bekosta bullerdämpande åtgärder efter planens genomförande. Vad gäller vibrationer ska riktvärdet på 0,4 mm/s vägd RMS tillämpas vid nybyggnad av bebyggelse. Även stömljud bör beaktas.

Luftkvalitet: Trafikverket strävar efter att kriterier och riktvärden i miljö kvalitetsmålet Frisk luft uppnås. I fortsatt planarbete måste frågan hanteras med detaljerade spridningsberäkningar för partiklar och kvävedioxid. Det ska säkerställas att tillgången till godtagbar luftkvalitet kan erhållas inom planområdet så att överskridanden eller risk för överskridanden av miljö kvalitetsnormer inte sker. Utredningarna ska även inkludera prognoser för framtida trafikflöden. Bostäder bör inte uppföras där överskridanden eller risk för överskridanden av miljö kvalitetsnormer finns.

Risk: Väg 73 och väg 229 är primära transportleder för farligt gods. Skyddsavstånd behövs mellan väg och bebyggelse för att minimera skadorna vid en eventuell olycka. Länsstyrelsen har det övergripande ansvaret för frågor rörande risk- och säkerhet. Trafikverket anser att en klagörande riskutredning ska tas fram. Även om rekommenderade skyddsavstånd kan hållas kan ändå särskilda krav behöva ställas på bebyggelsens utformning. Trafikverket förutsätter att Länsstyrelsens bedömning kring risk- och säkerhet inhämtas.

Luftfart: Höga byggnader och objekt kan påverka flygplatser och tekniska system kopplat till flygverksamhet. Som ett högt objekt räknas 45 m över mark inom tätort. Detta gäller för både fasta objekt och tillfälliga föremål. Trafikverket anser att Swedavia, LfV och Försvarmakten ska ges tillfälle att yttra sig om eventuella höga objekt föreslås inom programområdet.

Stadsbyggnadskontoret:

Trafikverket har i flera plan- och programsamråd uttryckt önskemål om att få ta del av trafikanalyser på övergripande nivå. Dialog har inletts med Trafikverket där en mötesserie skapats för att staden bland annat redogör för de övergripande scenarioanalyser som finns framtagna utifrån målet om 140 000 nya bostäder. Därtill planerar staden att utföra en fördjupad trafikanalys som omfattar en större helhet och förutom programområdet även inkluderar

pågående programarbete för Hammarbyhöjden- Björkhagen samt pågående planering för Kärrtorp. Den syftar till att studera effekter på lokala gatunät och anslutningar till övergripande vägnätet.

Staden arbetar på flera olika nivåer för att främja principerna i framkomlighetsstrategin med målet att främja gång-, cykel- och kollektivtrafikresor. Mål om ändrade färdmedelsval måste utgå från rätt utformad parkeringspolitik för att kunna uppnås. Parkering är ett effektivt styrmedel för att påverka trafikens volym och fördelning på olika färdmedel. Ett övergripande förslag till gatuparkeringsplan finns framtagna. I denna föreslås införande av parkeringsavgifter på gatumark i Bagarmossen och Skarpnäck. I stadens riktlinjer för projektspecifika och gröna parkeringstal finns fler incitament för att reglera tillgång på parkering. Mobilitetstjänster genom gröna parkeringstal är ett frivilligt åtagande för byggherrar och en möjlighet att påverka parkeringstalet. Bestäms i detaljplaneskedet.

Trafikverkets önskemål beträffande utrymme vid Tyresövägen mellan motorvägen och kvarteret bedöms klaras i programmet.

Kollektivtrafik: I programmet föreslås ny bebyggelse nära t-baneuppgångarna där det är möjligt. Ytterligare en t-baneuppgång i Skarpnäck är en viktig faktor för att möjliggöra fler kollektivtrafiknära bostäder och verksamheter.

Planering av busstrafik måste samordnas med andra pågående projekt för att främja busstrafik. Trafikverket deltar tillsammans med trafikkontoret och trafikförvaltningen i gemensamt projekt för att studera framkomlighet för busstrafik utmed Nynäsvägen.

Avstånd från bostad till kollektivtrafik är acceptabel i de flesta delar av programområdet. Avståndet till t-banan är oftast mindre än 600 m gångavstånd. För Skarpa by, östra delen av Bagarmossen och sportfältet är avståndet mer än 600 m. De två sistnämnda har busstrafik. Skarpa by behöver kompletteras med kollektivtrafik.

Gång- och cykeltrafik: Möjlighet till utbyggt cykelvägnät med förbättrad kvalitet studeras vidare utifrån stadens cykelplan. Översyn av sträckningar av pendlingsstråk pågår och har redovisats i trafikutredning. Samplanering kommer att ske gemensamt med angränsande stadsbyggnadsprojekt för att säkerställa sammanhängande och enhetliga cykelstråk som sträcker sig utanför programområdet.

Buller och vibrationer: Stadens bullerkartläggning har varit underlag till programmet. Med rätt utformning av bebyggelsen är buller

inget hinder så länge det går att skapa en tyst sida. Kompletterande bullerutredningar kan dock behövas i detaljplanearbetet.

Vad gäller vibrationer ska riktvärdet på 0,4 mm/s vägd RMS tillämpas vid ny bebyggelse, vilket är angivet i programmet.

Luftkvalitet: Luftkvaliteten är god. Miljökvalitetsnormer (MKN) för luft klaras i hela programområdet och föreslagen bebyggelse bedöms inte medföra att MKN överskrids.

Risk: Riskbilden för farligt gods och magnetfält ska förtydligas. Riskreducerande åtgärder och skyddsavstånd ska redovisas för bebyggelse nära Tyresövägen.

Luftfart: Programmet kompletteras med upplysning: Luftfartsverket ska ges tillfälle att yttra sig över alla ärenden med objekt över 20 m.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Lantmäterimyndigheten

Lantmäterimyndigheten har ingen erinran till planprogrammet.

Stadsdelsnämnden Skarpnäck

Förslaget ger en bra bild över var det är möjligt att bygga samt hur befintliga grönområden och parker kan bevaras och utvecklas. Förslagets huvudinriktning är i huvudsak positiv. Det är viktigt att på olika sätt involvera de boende i den fortsatta planeringen. De sex större områden som föreslås bebyggas stämmer väl med de områden som identifierades under medborgardialogen. Placering, volym och utformning av byggnader måste studeras noga. Det gäller t.ex. det höga hus som föreslås byggas vid befintlig t-banestation i Bagarmossen. Här är det viktigt att huset inte skuggar torget under stor del av dagen.

Föreslagna platser för förskolor är lämpliga och bör utredas vidare. Mark behöver avsättas för ett vård- och omsorgsboende med c:a 70 vårdplatser, lämpligen inom Bergholmsbacken. Förvaltningen kommer i detaljplaneskedet anmäla behov av bostäder med särskild service enligt LSS och andra typer av stödboenden.

Värdefull naturmark kommer tas i anspråk för ny bebyggelse. Däremot bevaras det viktigaste biologiska spridningssambandet, Bagarmosseskogen och delar av Skarpa by, vilket är positivt. Det är ändå viktigt att de åtgärder som föreslås för att stärka de ekologiska värdena genomförs t ex att ta fram skötsel- och naturutvecklingsplaner, återskapa ängs- och hagmarker samt stärka kopplingen till Flatens naturreservat med en ny bro. På sikt skulle en ekodukt vara

ett attraktivt tillskott här. Som kompensation är det viktigt att nya attraktiva parker och lekplatser anläggs och befintliga rustas upp. Förslaget att utveckla parkområdet mellan stadsdelarna är positivt. Området är välbesökt och mycket uppskattat. Skogen behålls med sin karaktär. Parken utvecklas med nya funktioner och kvaliteter. En dialog med invånarna blir viktig i det fortsatta arbetet. Skarpnäcksvägen är idag en del av det regionala cykelpendlingsstråket. Konfliktsituationer mellan cyklister med hög hastighet och gående kan undvikas genom att pendlingsstråket flyttas till Gamla Tyresövägen. I den nya utformningen av Skarpnäcksvägen bör cyklister och gående ändå separeras.

Förutsättningar för ett mer hållbart resande måste skapas. Cykelinfrastrukturen måste byggas ut och förbättras, sammanhängande cykelvägnät som sträcker sig utanför programområdet anläggs.

Med ny bebyggelse i programområdet och i angränsande stadsdelar växer behovet av en simhall. En sim- och idrottshall i Skarpnäck kan bli en attraktiv mötesplats, men också en viktig faktor när det gäller att ge förutsättningar för förbättrad folkhälsa i stadsdelarna.

Varierad bebyggelse och bostäder som alla stockholmare har råd med är viktigt. Minst hälften av bostäderna bör vara hyresrätter. Ett hållbart och klimatsmart byggande bör vara genomgående tema i det fortsatta arbetet. Det gäller även utformningen av nya cykelstråk och åtgärder att stärka de allmänna kommunikationsmedlen.

I det fortsatta planarbetet bör uppmärksammas:

Delområde 1 och 2: Stråket kommer att skapa goda förutsättningar för att barn och vuxna ska röra sig mellan stadsdelarna på ett tryggt sätt och samtidigt bli ett nytt nav för aktiviteter i parken. Kan planen omdisponeras för att minimera biltrafik längs stråket? Kan en annan placering av de hus som placerats längst söderut övervägas? När naturmark exploateras ska ekologiskt relevant kompensation genomföras, som stärker och utvecklar den biologiska mångfalden.

Dagvattenhantering och bullerdämpning är två, för området, mycket viktiga ekosystemtjänster. De ska vidareutvecklas.

Delområde 3 - Skarpnäcks sportfält: Den nuvarande agilitybanan ska ges ny placering om dess nuvarande plats tas i anspråk.

Placeringen av bostäder bör studeras vidare och väl anpassas till befintliga kvartershus både i utformning och höjd. Skarpnäcks allé bör få en rak dragning genom det nya området för att på så sätt

bevara entrén till hela Skarpnäcksfältet. Det bör övervägas att studera ett alternativ med bostäder i den södra delen av fältet vid grusplanen med utgångspunkt i vad som är till mest fördel för såväl ett förstärkt sportfält som nuvarande och framtida boende i området. De ekonomiska förutsättningarna för att bygga om sportfältet enligt förslaget behöver säkerställas.

Delområde 4 - Gamla Tyresövägen: Förslaget att se över och ändra utformningen av trafikplatsen för att frigöra utrymme för bostäder och verksamheter välkomnas. Omvandlingen till bostäder av verksamheter i nuvarande lokaler längs Horisontvägen bör fortsätta och gärna påskyndas. Förutsättningarna för gående och cyklister att ta sig mellan Skarpnäcksfältet och de nya områden som bebyggs i Sköndal bör särskilt uppmärksammas. Även behoven av på- och avstigningsmöjligheter på Tyresöbussarna bör ingå i detta.

Delområde 5 - Skärgårdsskogen: Värdefull naturmark tas i anspråk. Det är viktigt att åtgärder vidtas för att stärka de ekologiska värdena. Föreslagen gång- och cykelväg kan gärna kompletteras med en ekodukt för att stärka de ekologiska spridningssambanden till Flatens naturreservat och samtidigt anlägga en attraktiv övergång för boende. En väg från Pilottorget in till det nya området är tveksam och skulle påtagligt förändra boendemiljön och de verksamheter som drivs vid torget. Boende kommer i första hand att använda sig av de tillfartsvägar som behöver anläggas från Flygfältsgatan. Det borde räcka med att förstärka passagen från Pilottorget för gående och cyklister. Angöringen från Zeppelinargatan bör närmare studeras för att minska intrånget av biltrafik. Byggnationen i Skärgårdsskogen bör placeras så att den i högre grad dämpar buller från Tyresövägen in i området. I annat fall behöver andra bullerdämpande åtgärder vidtas.

Delområde 6 - Skarpa by: Stockholms hem kan gärna involveras i högre grad i den fortsatta processen för att lyfta in det bestånd som finns. Där finns potential för både förtätning och påbyggnad. I programförslaget behålls vissa byggnader. Nämnden ser gärna att möjligheterna undersöks för att kunna använda dessa för kulturella eller näringslivsverksamheter. Inom planområdet ser nämnden gärna att byggemaskiner och kollektivt boende provas. Placeringen av de tre punkthusen på Skarpnäcks gårdsväg är tveksam och förutsättningarna för dessa behöver närmare studeras.

I anslutning till bebyggelsen i södra området närmast Tyresövägen, ser nämnden gärna att ett avstigningsställe skapas för Tyresöbussarna. På så sätt kan de boende utöver t-banan få flera kollektiva resalternativ till staden. En fortsatt dialog med SL är nödvändig för

att möjliggöra att en andra uppgång från tunnelbanan finns med i planeringen och att detta görs på ett sätt så att omstigning från busslinjer från/till Tyresö kan integreras i framtiden.

Övrigt: Gatumiljön längs Byälsvägen behöver förbättras, hastigheterna hållas nere och en bättre utemiljö skapas. Stockholmshem bör tidigt involveras i planeringen för att exploateringen längs Byälsvägen ska kunna bära de kostnader som rör allmänplatsmark.

Nämnden ser gärna att de visionära idéer för Skarpnäcks allé som presenterats låter sig genomföras. Utveckling av stads-, kultur- och näringslivet i längs med Skarpnäcks allé bör fortsatt vara en del av programmet. Det finns behov såväl av väl fungerande torg och större butikslokaler. En större och centralt belägen mataffär saknas.

Stadsbyggnadskontoret:

Dialog: Kontoret kommer att ha en fortsatt dialog i detaljplanearbetet för respektive område med sakägare och andra intresserade. Placeringar, volym- och utformningsfrågor ingår. Bergholmsparken - mellan stadsdelarna - ingår i flera detaljplaner.

Vård- och omsorgsboende: Plats för ett vård- och omsorgsboende inom Bergholmsbacken är omnämnt i programmet.

Förskola/skola: 7 platser för fristående förskolor samt 3 platser för förskolor inom ett kvarter har redovisats. Eventuellt behov av ytterligare förskolor bör lösas inom bostadskvarteren.

Kompensationsåtgärder: Åtgärder som föreslås för att stärka de ekologiska värdena kommer att utvecklas i detaljplanearbetet för respektive område. Konkreta kompensationsåtgärder preciseras i nästa planeringsskede.

Cykeltrafik: Gamla Tyresövägen föreslås ersätta Skarpnäcksvägen som del av det regionala cykelpendlingsstråket. En ny utformning av Skarpnäcksvägen där cyklister och gående separeras bör tas fram i samband med detaljplanearbetet. Cykeltrafikens infrastruktur ska förtydligas.

Upplåtelseformer: Avsikten är att upplåtelseformerna inom området ska vara fortsatt blandade inom stadsdelarna.

Delområde 1 Bergholmsbacken och 2 Bergholmsparken: Delområdets planstruktur studeras vidare för att utreda hur det är möjligt att åstadkomma ett terränganpassat men även tryggt och lättorienterat stråk där gång-, cykel- och angöringstrafik kan samsas på ett tydligt sätt. Angöringen till skolan ska ses över.

Ett viktigt syfte med programmet är att sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck ska förbättras. Kontorets bedömning är att det ska finnas en synlig bebyggelsekoppling mellan stadsdelarna och att den nya bebyggelsen bör sträcka sig ned till bollplanen.

En dagvattenutredning ska tas fram för området.

Delområde 3 - Skarpnäcks sportfält: De sportfunktioner med kringbyggnader (däribland en agilitybana) som finns inom Sportfältet idag föreslås finnas kvar i framtiden. Viss omflyttning kan bli nödvändig beroende på var ny bebyggelse placeras. Kostnaden för omflyttning ska byggprojekten stå för. I programmet löses inte frågor av detaljplanekaraktär. Programmets karta kan förtydligas.

Idrottsförvaltningen har pekat ut ett behov av simhall i stadsdelsnämndsområdet. Skarpnäcks sportfält anses vara ett bra läge. Alternativa placeringar av bebyggelsen studeras vidare och för-/nackdelar med olika alternativ redovisas.

Exploateringskontoret har gjort en bedömning att varje delområde kan bära investeringskostnaderna i relation till intäkterna.

Delområde 4 - Gamla Tyresövägen: En omvandling från verksamheter till bostäder längs Horisontvägen kommer att kräva en inventering av befintliga verksamheter samt en riskutredning. Efter samrådet är kontorets bedömning att i första hand möjliggöra en utveckling av befintligt verksamhetsområde för verksamheter för att få en fortsatt blandning av bostäder och arbetsplatser i Skarpnäck.

Kopplingar och samband för alla trafikslag mellan Skarpnäck och Sköndal ska utvecklas i fortsatt programarbete.

Delområde 5 - Skärgårdsskogen: Angöring till bostadsbebyggelsen ses över. Kontoret ska också studera om bostäder kan placeras närmare Tyresövägen. Plats finns för en framtida ekodukt. Placering av en andra uppgång från t-banan bör om möjligt redovisas i programmet samt även en lämplig plats för omstigning med buss.

Delområde 6 - Skarpa by: En kombination av bostäder och ej störande verksamheter bör tillåtas. I programmet ska anges förslag på plats/platser där förutsättningar för byggemenskaper kan prövas. De tre punkthusen på Skarpnäcks gårdsväg utgår.

Övrigt: Utformning av Byälsvägen och av Skarpnäcks allé föreslås vidareutvecklas i respektive detaljplan.

Stadsdelsnämnden Farsta

Det sydöstra hörnet av programområdet tillhör Farsta stadsdelsnämndsområde. Två företag på Gråhundsvägen i Norra Sköndal berörs, däribland en livsmedelsbutik med tillhörande parkering. Nämnden anser att det viktigaste är att det finns en butik i området för de boende i Norra Sköndal.

Stadsbyggnadskontoret:

Det finns inga planer på att flytta befintlig butik. I programmet visas endast på möjligheten att utnyttja tomten mer effektivt.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Tillstyrker förslaget under förutsättning att:

- a) Placering och utformning av dansbana och sportplan i Bergholmsparken studeras vidare för att minska störningar.
- b) Byggnationen i Skärgårdsskogen placeras så att den i högre grad dämpar buller från Tyresövägen in i området. Motsvarande mängd bostäder i inre delen av området utgår.
- c) Föreslagna verksamhetslokaler i Skärgårdsskogen ersätts med bostäder där 0,4 mikrotelsa underskrids. Motsvarande mängd bostäder i inre delen av området utgår.
- d) Byggnationen i södra Skarpa by är sammanhängande mot Tyresövägen för att dämpa buller.
- e) Föreslagna radhus i Bagarmossen ersätts om möjligt med flerfamiljshus.
- f) Det görs en dagvattenutredning för hela programområdet.

Stadsbyggnadskontoret:

- a) Placering och utformning av dansbana och sportplan i Bergholmsparken studeras vidare i samband med detaljplanering.*
- b) Bebyggelsen i Skärgårdsskogen kommer att studeras vidare för att utreda om den i högre grad kan dämpa buller från Tyresövägen men också angöringen in i området och om det är möjligt att öka exploateringsgraden nära en ny t-baneuppgång.*
- c) Föreslagna verksamhetslokaler i Skärgårdsskogen studeras om de kan ersättas/kombineras med bostäder där 0,4 mikrotelsa underskrids.*
- d) Byggnationen i södra Skarpa by utformas så att riktvärden för buller klaras. Bebyggelsens gestaltning utvecklas vidare i detaljplaneskedet.*
- e) Kontoret vill inte generellt omöjliggöra radhus på platser där de kan vara lämpliga.*
- f) Det kommer att göras en dagvattenutredning för hela programområdet inför godkännande av programmet.*

Trafikkontoret

Förslaget i stort är väl och omsorgsfullt genomarbetat. Sammanlänkningen av områdena är bra och kommer att tillföra stor kvalitet till stadsdelarna. Angöringsbehovet tillgodoses på ett effektivt sätt.

Redan i föregående programarbete 2012 påpekade trafikkontoret hur viktigt det är med sammanlänkningen av området för alla trafikslag. Det är viktigt att skapa ett långsiktigt hållbart gatunät som uppfyller promenadstadens intentioner men som samtidigt ger en minskad belastning på vissa stråk genom att bättre sila trafiken i ett finmaskigt nät. Programmet har dock valt att inte beakta detta.

Strukturen och utvecklingen i hela sydöstra söderort oroar. Program och detaljplaner tas fram utan förslag till nya kopplingar och sammanlänkande vägar för alla trafikslag mellan dessa områden. Trafiken tvingas till endast ett fåtal in- och utfarter från östra söderort mot omvärlden. Det blir även minskad tillgänglighet för kollektivtrafik och räddningstjänst, varuleveranser och annan service i och mellan dessa områden.

Inga nya trafikseparerade länkar bör planeras inom programområdet om det inte är uppenbart nödvändigt. En sänkning av Rusthållarvägen och koppling med Lagavägen är helt i linje med kontorets planeringsönskemål. Överbrygging av Tyresövägen är positiv.

Båda stadsdelarna tål en relativt hög exploatering med hänsyn till det mycket goda kollektivtrafikläget.

Det är positivt att programmet tar tydligt avstamp i cykelplanen och framkomlighetsstrategin med avsikt att i första hand understödja och främja hållbara trafikslag. Programmet pekar ut viktiga stråk och förslag till stärkta kopplingar för gång- och cykeltrafikanter. Programmet beskriver kortfattat en idé om ett nytt pendlingsstråk för cykel mellan Bagarmossens centrum, utmed tunnelbanan och vidare mot Nytorps gårde via Kärrtorp. Trafikkontoret är positivt till idén och ser gärna stråkförslaget mer detaljerat inritat på en karta.

Kollektivtrafik: Programmet bör tydligare beskriva hur kopplingarna inom området till tunnelbanans stationsentréer samt till busstrafiken i framför allt Skarpnäck, kan tydliggöras och stärkas.

Fordonstrafik: Programmet borde fokuserat än mera på kopplingen mot intilliggande områden som Enskededalen, Kärrtorp och Sköndal. Med en lokal koppling mellan stadsdelarna, avsedd för alla trafikslag så sprids trafiken över hela det lokala vägnätet.

Bagarmossens och Skarpnäcks bebyggelse sammanlänkas bättre med dels varandra och dels omvärlden ju fler kopplingar som finns mellan olika områden. Det handlar om framkomlighet och ett mer finmaskigt nät som bättre silar alla trafikslag genom områden. Det ger också minskat trafikarbete och mindre störningar för t ex varuleveranser och servicetrafik. Räddningstjänsten kan köra på parkvägar men det är inte önskvärt.

Programmet borde peka ut en inriktning för all allmän platsmark på och invid gatorna (t ex sjudygnsparkeeringarna) i området. Det är av stor betydelse att enkelriktade cykelbanor kommer till. På samma sträcka ligger befintlig trafikseparering kvar. Kontoret önskar att den analyseras och att programmet tar ställning till om den är bra och välfungerande eller annars möjlig att ta bort.

Grönstruktur – park, idrott och rekreation: Ambitionen att behålla och förbättra områdets gröna samband är god. Detta lyckas till stora delar väl i programmet. Trafikkontoret ser helst att stora delar av den befintliga naturen sparas inne på gårdar och mellan hus. Det är viktigt att den ny bebyggelse placeras så att landskapet framträder och inte byggs för eller sprängs bort. Staden har ett stort ansvar att värna de många skyddsvärda ekar och tallar som finns inom programområdet. Det behövs en tydligare redovisning av hur bebyggelsen påverkar enskilda trädindivider av hög skyddsklass.

Skola och förskola: Förskolor och skolor bör få egna, väl tilltagna gårdar. Samnyttjande av allmän platsmark medför ofta problem med privatisering och slitage i tätare stadsbygd. Tillgängligheten och framkomligheten till skolor och förskolor med kollektivtrafik och bil måste beaktas. Nya gator bör planeras genomgående och inte som säckgator för att undvika vändnings- och backrörelser.

Bergholmsbacken: Kontoret anser inte att ett så långt stråk kan regleras som gångfartsområde. Körytorna bör vara tydligt separerade från gångytorna. Barn är inte trafikmogna att bedöma interaktion med fordon på det sätt som krävs. Angöringsvägen från Rusthållarvägen till den nya skolan bör dras vidare åt nordväst.

Bergholmsparken: Både struktur och innehåll är väl genomtänkt. Det finns dock en konflikt mellan park- och rekreationsfunktionen och Skarpnäcksvägen som är ett utpekat cykelpendlingsstråk i cykelplanen idag. Ett nytt pendlingsstråk utmed Gamla Tyresövägen bör ersätta det befintliga. Gamla Tyresövägen måste då byggas om för att uppnå fullgod standard för cykelpendling. Nya byggnadsvolymer som skapar barriärer i parkstråket bör undvikas.

Skarpnäcks sportfält: Sim- och sporthallens placering är bra med avseende på bussförbindelser men inte tillräckligt bra med avseende på t-banan. En sammanlänkning av områdena för alla trafikslag i Vinggatans förlängning hade medgett busstrafikering till sport- och idrottsplatsen även från Bagarmossen. Sim- och sporthallens placering i förhållande till de värdefulla ekarna bör förtydligas. Gatorna borde utformas som vanliga lokalgator, ej gångfartsgator.

Gamla Tyresövägen: Plats i sektionen bör finnas för en gång- och cykelbana för pendlingsstråk på varje sida. Dessa måste också kopplas till Flatenvägen och ansluta till befintligt pendlingscykelstråk. Även den västra sidan av vägen är lämplig för bebyggelse. Skevrodsskogen blir ännu mer värdefull som närmatur i och med den nya bebyggelsen. Det är viktigt att den del av skogen som nyttjas av skolan bör förbli grön och allmänt tillgänglig under de tider som skolan inte använder den.

Skärgårdsskogen: Områdets gatunät är väl utformat och sammanlänkat med bara en återvändsgata. Natur- och terränganpassning av bebyggelsen är viktig på platsen. Kontoret är inte övertygat om att sluten kvartersbebyggelse är lämplig av den anledningen.

Skarpa by: Ytterligare en lokalgata som kopplar det nya tillskottet i delområdet med det gamla vore önskvärd. Tåtorpsvägen borde om möjligt kopplas till den nya bostadsenklaven. Även detta område skulle kunna kopplas mot Bagarmossen på lämpligt sätt med hänsyn till natur- och kulturmiljö.

De fem bostadshus som är placerade längst mot nordöst bör utgå av hänsyn till den fantastiska kultur- och naturmiljön. Miljön kring Skarpnäcks gård har med sina gamla ekar högsta naturvärdesklass och bör bevaras och utvecklas utifrån dess unika förutsättningar.

Bagarmossens centrum: Anslutningen till Bagarmossens centrum från parkstråket i Bergholmsbacken bör tydliggöras. Om det avses trafikeras med motorfordonstrafik behöver dessa ytor åtskiljas. Angöring samt leveranser av varor behöver tas om hand på ett systematiskt och bättre sätt än att tunga fordon kör, vänder etc på torgytor, som bör vara helt fredade från trafik. Befintlig vändplan från Rusthållarvägen kan göras om till en ny lokalgata som förlängs förbi torget och fortsätter utmed ena sidan av det nya huset och vidare till Svartågatan eller till Rusthållarvägen längre söderut. Bagarmossens centrum är idag splittrat mellan de två torgen. Förslaget skapar snarare en ökad separering.

Förtätningar i Bagarmossen: 1, 3, 4, 5,8, 9, 10 prövas. 6,7 utgår.

Förtätningar i Skarpnäck: Ytterligare bebyggelse kan inrymmas utmed Gamla Tyresövägen.

Stadsbyggnadskontoret:

Sammanlänkningen av området för alla trafikslag: Kontoret har här gjort en avvägning mellan behovet att behålla det gemensamma parkrummet mellan stadsdelarna och behovet av ytterligare en förbindelse för motortrafik till/från Bagarmossen. Det gröna öst-västliga stråket – i programmet kallat Bergholmsparken – är ett mycket uppskattat park- och skogsområde och dessutom del av en större sammanhängande grön förbindelse mellan Nackareservatet och vidare mot Årsta. En ny bilförbindelse skulle dela parken och göra den bullrigare och otryggare. En ny bilförbindelse skulle ge en fördelning av biltrafiken och en viss avlastning av Sockenvägen men trafiken ska likväl ut på Nynäsvägen och Tyresövägen så bedömningen är att den skulle ge en obetydlig tidsvinst. Kontorets bedömning är att sambandet och samhörigheten mellan stadsdelarna inte är beroende av en bilväg utan kan utvecklas med ett tydligare gång- och cykelsamband mm som beskrivs i programmet.

Så långt det är möjligt föreslås befintligt vägsystem användas. Biltrafiken ska inte uppmuntras utan förbättringar och god tillgänglighet ska planeras för kollektivtrafik och gång- och cykeltrafik. Räddningstjänsten kan köra även på gång- och cykelvägar.

Cykeltrafik: Cykelstråken ska utvecklas vidare och konkretiseras. Ett nytt huvudstråk för cykel mellan Bagarmossens centrum, utmed tunnelbanan och vidare mot Nytorps gärde via Kärrtorp föreslås. Samordning ska ske med angränsande stadsbyggnadsprojekt.

Kollektivtrafik: Kopplingarna inom området till tunnelbanans stationsentréer samt till busstrafiken ska tydliggöras och stärkas.

Fordonstrafik: En trafikanalys finns framtagen sedan tidigare men behöver ses över och preciseras utifrån bearbetade gatukopplingar och skattningar av antal bostäder.

Inriktning för all allmän platsmark på och invid gatorna: En översyn pågår kring möjlighet till anläggande av parkeringsanläggningar dit parkerande kan hänvisas i första hand.

Grönstruktur – park, idrott och rekreation: Ambitionen är att ny bebyggelse ska terränganpassas. Stora delar av befintlig natur sparas inne på gårdar och mellan hus. I detaljplaneskedet kommer bebyggelsens påverkan på trädindividnivå att redovisas.

Skola och förskola: Förskolor och skolor är placerade så att de kan få egna, väl tilltagna gårdar. Exakt avgränsning sker i samband med detaljplanering. Nya gator bör om möjligt planeras genomgående eller utformade så att vändnings- och backrörelser undviks.

Bergholmsbacken: Stråket ska studeras vidare och bli tydligare. Planstrukturen ska ses över. För angöring till skolor eftersträvas trafikkontorets riktlinjer för säkra och trygga skolvägar.

Bergholmsparken: Pendlingsstråket utmed Gamla Tyresövägen föreslås ersätta det befintliga och Gamla Tyresövägen måste byggas om för att uppnå fullgod standard för cykelpendling.

Skarpnäcks sportfält: Ny bebyggelse på sportfältet ska placeras med hänsyn till ekarna. Idrottsförvaltningens bedömning är att det är bra att samordna sportfunktionerna även om sim- och sporthallen helst borde placeras närmare t-banan.

Gamla Tyresövägen: En principsektion tas fram i detaljplaneskedet.

Skärgårdsskogen: Gatunät och kvartersutformning ska bearbetas.

Skarpa by: Kopplingar till Bagarmossen förstärks för gående och cyklande. En ny gata mellan Bagarmossen och Skarpa by föreslås inte. Bedömningen är att den skulle påverka kultur- och naturmiljön och bryta det bilfria stråket till naturreservatet. Bebyggelse i nordöst bedöms kunna passas in i den ömtåliga ekmiljön.

Kompletteringar med ny bebyggelse och nya bilkopplingar i befintliga områden måste ske varsamt och med hänsyn till befintlig struktur. I första hand bör tillfart och angöring ske via befintliga gator.

Bagarmossens centrum: Anslutningen till centrum från parkstråket förtydligas. Biltrafik över torget är inte önskvärt men angöringar behöver beskrivas. Möjlighet finns att reglera angöring till torg.

Exploateringsnämnden

Ekonomiska konsekvenser för staden: Det är främst de större delområdena som kräver större investeringar. Utifrån en preliminär uppskattning bedöms varje enskilt delområde bära investeringskostnaderna i relation till intäkterna. De mindre förtätningsprojekten medför oftast inte några större investeringar i allmän plats. Stadens investeringar i allmän plats bedöms kunna finansieras genom inkomster som staden får genom markförsäljning och tomträttsuppåtelse. Större investeringar utanför exploateringskontorets försorg är idrottsförvaltningens satsningar inom Skarpnäcks sportfält.

Idrottsförvaltningen har identifierat behov av dessa funktioner till år 2022. Finansieringen för funktionerna är inte säkerställd. Planerad grundskola för 1100 elever i F-9 i Bergholmsbacken är en stor offentlig investering inom programområdet.

Konsekvenser för respektive detaljplan kommer exploateringsnämnden att hantera i inriktningsbeslut och genomförandebeslut.

Hur projektet uppfyller stadens mål: Förslaget bedöms uppfylla stadens mål. Stadsdelarna bebyggs med ett stort antal lägenheter. Lanspråktaga grönytor kompenseras främst genom utvecklingen av Bergholmsparken. Dagvattenhantering i Bergholmsbacken och vidare mot Skarpnäck planeras ingå som ett ytterligare trivsamt inslag. Framkomlighetsstrategin genomsyrar trafikåtgärderna. En stor andel förskolor med möjlighet för lekvänliga utomhusmiljöer.

Tidplan och kommande beslut: Nämnden har parallellt med programarbetet markanvisat ett område inom Bagarmossen vid Stångåvägen för förskola. Efter programmets godkännande i stadsbyggnadsnämnden förväntas årliga markanvisningar kunna möjliggöra en jämn utbyggnadstakt fram till år 2030. Mellan programsamråd och programmets godkännande kan mindre komplexa projekt markanvisas och detaljplaner möjligen startas.

Kontorets sammanfattande bedömning: Kontoret ser positivt på bebyggelseförslagen. Ett antal frågor bör utredas ytterligare för att säkerställa genomförbarheten.

Gamla Tyresövägen: Förslaget bygger på att det finns ett intresse från byggherrar att etablera verksamheter för till exempel kontor i området strax norr om Skarpnäcks trafikplats. Underlaget för detta har tidigare varit lågt. Området kan behöva drivas i två separata detaljplaner med norra delen som en första detaljplan.

Skärgårdsskogen: Högre flexibilitet i programförslaget kan utgöra en möjlighet till att öka genomförbarheten. Området närmast Tyresövägen bör inte låsas för verksamheter utan göras möjligt för även bostäder i form av studentbostäder och ungdomslägenheter.

Bagarmossen Centrum (vid Rusthållarvägen – Lagavägen): De ekonomiska och tekniska möjligheterna för en sänkning av bilbron vid Rusthållarvägen behöver utredas samt befintlig tankstations ersättningsplats och avflyttning hanteras samt en överenskommelse tecknas med bostadsrättsföreningen (med tomträtt för parkering) för att tillräckligt klarlägga genomförbarheten.

Byälsvägen: Kontoret har inga medel för åtgärder på allmän plats vid Byälsvägen. Åtgärder får finansieras av AB Stockholmshem som äger den exploateringsbara marken.

Förtätningar i Bagarmossen: För de förtätningsprojekt inom Bagarmossen som föreslås på befintliga parkeringar upplåtna med tomträtt bör förtydligas att överenskommelse behöver tecknas med tomträttshavaren för att kunna genomföra projektet.

Stadsbyggnadskontoret:

Skärgårdsskogen: Området närmast Tyresövägen kan prövas för en kombination av bostäder/verksamheter/garage.

Bagarmossen Centrum (vid Rusthållarvägen – Lagavägen): Två alternativa lösningar – med och utan sänkning av Rusthållarvägen – redovisas i fortsatt programarbete.

Förtätningar i Bagarmossen: Förtätningsprojekt kommer inte att föreslås på befintliga parkeringar upplåtna med tomträtt. Kontoret är fortsatt positivt till förtätning men initiativ bör tas av respektive bostadsrättsförening.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Det är mycket positivt att programmet utvidgats till att omfatta båda stadsdelarna. Med ett större grepp finns möjlighet att se över de befintliga strukturerna och hur dessa kan stärkas, vidareutvecklas och samverka. Programmet gör det möjligt att göra avvägningar mellan de värden som finns i form av t ex bebyggelse eller naturmark och de kvaliteter nya byggnader skulle kunna tillföra respektive plats /område. En god struktur för hur stadsdelarna kan utvecklas har presenterats men flera frågor bör diskuteras vidare. Fokus måste ligga på att med förtätningar skapa bättre boendemiljöer.

Det som de boende upplever som den stora kvaliteten med Bergholmsparken är att det är ett skogsområde och inte i första hand en anlagd park. Behov av ytor för lek och bollspel kommer att öka. Bollplaner bör inte bebyggas förrän behov är utredda.

Om staden vill minska privatbilismen måste alternativa sätt att ta sig till och från bostaden finnas. En utveckling av områdets cykelstråk är knappast tillräckligt. Det borde finnas möjligheter att komplettera arbetsområdet med garage med bilpool och annan typ av service som kan minska bilanvändningen. Det kanske går att konvertera något av de befintliga, men ur arkitektonisk och stadsbildsmässig synpunkt mindre intressanta garagebyggnaderna i bostadsområdet till bostadshus i stället för att bygga på befintliga parkeringshus.

Bergholmsbacken: Positivt med ett nytt och tydligt stråk som förbinder stadsdelarna. Plansprängning kan undvikas med ett något mer östligt stråk, motsvarande läget på nuvarande gångväg.

Bergholmsparken: Består av två delar – skogen och parkstråket. Åtgärder bör inriktas på att upprusta och förbättra gångstråken mellan stadsdelarna samt gallring av partierna mellan gångvägarna.

Skarpnäcks sportfält: Kan bebyggas om idrottens behov kan täckas. De nord/ostliga gatorna bör rätas ut. Utblickar är viktiga.

Gamla Tyresövägen: Det bör utredas hur långt in i Skevrods-skogen man kan bygga med hänsyn till dess höga naturvärden.

Skärgårdsskogen: Den minst värdefulla delen föreslås i programmet bli kvarterspark med skateparken bibehållen. Ny bebyggelse kan prövas här och skateparken få ny placering i närområdet.

Skarpa by: Tveksamt med de fem husen norr om gårdsbildningen med hänsyn till de fina ekarna i området. De fyra befintliga vårdbyggnaderna utgör en väl utformad bebyggelsegrupp som tillför området kvaliteter. Inriktningen bör vara att restaurera och komplettera. Handelsträdgården är viktig att ha kvar på platsen.

Bagarmossens centrum: Bostadshus norr om Lagavägen bör placeras i linje med befintliga hus i kvarteret Stadsmäklaren så att gatan får samma bredd med trädplantering hela sträckan fram till vändplanen. Panncentralen bör bevaras. Ny byggnad vid tunnelbanan är möjlig. Socialt innehåll bör inrymmas för att stärka centumbildningen och stadsdelen. Det norra punkthuset är tveksamt. Här behövs en fond till torget snarare än ett högt hus. Det är viktigt att en ny byggnadsvolym inte stör kopplingen till Lagaplan.

Förtätningar i Bagarmossen: Förslagen i huvudsak positiva. Område 2 bör utgå – innebär stort ingrepp i naturmiljön. Område 6, 7 tveksamma. Entrén till reservatet kan bli otydlig.

Förtätningar i Skarpnäck: Det är inte möjligt att bygga på de mest välgestaltade parkeringshusen. Konvertering av arkitektoniskt mindre värdefulla parkeringshus bör utredas t ex p-huset vid Gondolgatan. Att utveckla förgårdsmarken på Skarpnäcks allés norra sida befaras att påtagligt skada den mycket särpräglade stadsmiljön.

Stadsbyggnadskontoret

Fler människor kommer att röra sig inom, mellan stadsdelarna och även i skogsområdet med utbyggnadsförslaget. Det är därför viktigt

att forma det gemensamma parkrummet så att det både attraherar en 30% ökning av befolkningen men också tål ett ökat slitage.

Programmet kommer att kompletteras med exempel på fler åtgärder som kan minska bilanvändningen.

Bergholmsbacken: Delområdets planstruktur studeras vidare för att undersöka hur det är möjligt att åstadkomma ett terränganpassat men även tryggt och lättorienterat stråk där gång-, cykel- och angöringstrafik kan samsas på ett tydligt sätt. Läget för befintlig gångväg är inte optimalt om man vill åstadkomma ett stråk med bebyggelse på bägge sidor.

Skarpnäcks sportfält: Idrottsförvaltningen har inte påtalat ytterligare behov utöver de funktioner som tillkommit inom området.

Gamla Tyresövägen: Hänsyn har tagits till naturvärden inom Skevrodsskogen så att delar med de högsta värdena kan bevaras.

Skärgårdsskogen: Skateparken är etablerad i området sen ett tiotal år och föreslås tillsvidare behållas på nuvarande plats.

Skarpa by: Ny bebyggelse norr om gårdsbildningen placeras med hänsyn till ekarna. Vårdbyggnaderna måste rivras för att de är i dåligt skick. Handelsträdgården planeras vara kvar inom området.

Bagarmossens centrum: Det är viktigt att åstadkomma förtätning i centrum för att skapa bostäder och ökad befolkning i kollektivtrafik- och servicenära läge. Gestaltungsfrågor som t ex placering av den nya bebyggelsen utmed Lagavägen i förhållande till gatan studeras vidare i detaljplaneskedet. Kontorets bedömning är att höga hus i centrum är möjligt att pröva i en måttfull skala om 10-12 våningar.

I kommande detaljplanearbete ska det utredas om panncentralen kan behållas med hänsyn till föroreningar i byggnaden.

Förtätningar i Bagarmossen: Nr 5, 7, 10 och 11 föreslås utgå.

Förtätningar i Skarpnäck: Kontoret önskar att pröva en påbyggnad av de aktuella p-husen. Det bedöms vara möjligt om tillräckliga solvärden klaras på gårdarna. Att utveckla förgårdsmarken på Skarpnäcks allés norra sida kommer att vara svårt att genomföra. Om det lyckas kan det tillföra mer innehåll och kvalitet utmed allén.

Kulturnämndens kulturmiljöutskott

Höga hus i Bagarmossens centrum samt i parkrum nära centrum avstyrks. Påbyggnader av parkeringshus provas med målet att

bibehålla eller förstärka de skulpturala former som byggnaderna har och accentuera arkitekturen.

Det är viktigt att ta fasta på Bagarmossens kulturhistoriska värden i planeringen, anpassningen till naturmarken och bebyggelsen liksom de stora planhistoriska och arkitektoniska värden som finns i Skarpnäck, en betydelsefull årsring Stockholm. Huvuddelen av programmets förslag är genomförbara utan att kulturhistoriska värden minskar med några undantag. Inga ytterligare höga hus bör byggas i centrum. Inte heller bör ny bebyggelse uppföras i föreslagen omfattning norr om Skarpnäcks gård. Ett bevarande av panncentralen i kvarteret Krigsrådet bör prövas. Kopplingen mellan Skarpnäck och Bagarmossens centrum genom den planerade nybebyggelsen bör ta större hänsyn till den befintliga strukturen. Förtätningarna som innebär påbyggnader av parkeringshusen i Skarpnäck medför förvanskningar av den speciellt utformade bebyggelsen och avstyrks. I övrigt så får förtätningarna studeras vidare i detaljplaneprocessen.

Stadsbyggnadskontoret:

Befintliga höga hus är 9-10 våningar i Bagarmossen. Höga hus är därmed inte främmande i stadsdelen. Kontorets bedömning är att höga hus i centrum bör vara möjligt att pröva i en måttfull skala - 10-12 våningar.

Påbyggnader av parkeringshus i Skarpnäck avses att prövas med målet att bibehålla eller förstärka de skulpturala former som byggnaderna har och accentuera arkitekturen.

Norr om Skarpnäcks gård ska tillkommande bebyggelse inpassas väl. Höga krav kommer att ställas på terräng- och landskapsanpassning med avseende på omgivande ekmiljöer.

I kommande detaljplanearbete ska det utredas om panncentralen i kvarteret Krigsrådet kan behållas med hänsyn till föroreningar i byggnaden.

Idrottsförvaltningen

Det är positivt med ambitionerna att knyta samman områdets olika delar samt att komplettera med mötesplatser i form av t ex spontanidrottsytor. En satsning riktade till flickor bör tillskapas då spontanidrottsytor till 80% brukar nyttjas av killar enligt studier. Den nya gång- och cykelväg som föreslås över Tyresövägen kommer att skapa en bättre förbindelse till Flaten. Vid en så stor exploatering som föreslås i programmet vilket kräver att idrottsytorna omdisponeras bör delar av detta bekostas av projektet. En förutsättning är att befintlig konstgräsplan ersätts innan bebyggelsen kommer till. I första hand bör idrottsytor kompenseras med nya idrottsytor i närområdet.

De 100 p-platser som föreslås försörja Skarpnäcks sportfält är för få. Minst dagens antal p-platser behövs. Befintlig agilityyta bör bevaras alternativt ersättas med annan inom sportfältet. Isbana/ishall bör placeras i direkt närhet till simhallen. De funktioner som finns idag ska inrymmas inom området. Det ska finnas möjlighet till utveckling av sportfunktionerna. De befintliga entréerna till Nacka naturreservat ska behålla sin funktion.

Stadsbyggnadskontoret:

Programmet förtydligas när det gäller sportfältet. Idrottsytor som omdisponeras på grund av projektet ska bekostas av projektet. De funktioner som finns idag bedöms kunna inrymmas men med viss omflyttning. Befintlig konstgräsplan ersätts innan ny bebyggelse kommer till. Agilitytan flyttas och ersätts med annan plats inom eller nära sportfältet med utbyggnadsförslag enligt programmet. Isbanans placering studeras vidare i programarbetet. Möjligheten att ytterligare utöka sportytorna utöver programförslaget är begränsade om nya bostäder ska rymmas.

Parkeringsbehovet för sportfältet kommer att utredas vidare.

Avsikten är att de befintliga entréerna till Nacka naturreservat ska behålla sin funktion och göras tydligare.

Utbildningsförvaltningen

Förvaltningen ser positivt på att det finns förslag att placera en ny F-9 skola för ca 1100 elever centralt i området samt en idrottshall i direkt anslutning till skolan. Närliggande aktivitetsytor skapar mervärden för skolan.

Mark behöver avsättas för skolgården. För att möjliggöra angöring med lastbil behövs en svängradie på 18 m.

Förvaltningen delar programförslagets bedömning av det antal skolplatser som kommer att behövas och att ytterligare skolplatser behöver skapas utöver den föreslagna nya skolan. Detta kan ske i enlighet med programförslaget i form av ytterligare en ny skola eller genom utbyggnad av befintliga skolor t ex Skarpatorpsskolan.

Stadsbyggnadskontoret:

I programmet anges att utbyggnad av befintliga skolor ska vara möjligt.

Stockholms Stads parkerings AB

De föreslagna cykelgaragen vid tunnelbanestationerna kommer att kräva investeringsmedel från staden för sitt anläggande och det kommer att krävas en budget för framtida drift och underhåll av anläggningarna. Stockholm Parkering bistår gärna kontoret i den framtida parkeringsutredningen med den kunskap bolaget har.

Stadsbyggnadskontoret:

Projektet kommer att ha kontakt med Stockholm Parkering i fortsatt programarbete.

Stockholm Business region AB

Det är positivt att området utvecklas till en tät och hållbar blandstad. Ska den rådande obalansen mellan söderort och norrort minska är det av vikt att staden ger långsiktiga förutsättningar kring hur kvarvarande företagsområden ska utvecklas, samt att staden skapar förutsättningar för nya etableringar i samband med programarbeten som detta. Service i bottenvåningarna är inte förenligt med ambitionen om fler arbetsplatser och en levande och attraktiv stad. I ärendet *strategisk inriktning för företagsområden* görs bedömningen att företagsområdet i Skarpnäck lämpar sig för företag inom produktion, lager och kontor. Strategin föreslår att företagsområdet ska utvecklas till blandområde. Det ska säkerställas att den tunga trafik som verksamheterna i Skarpnäcks företagsområde genererar har goda och säkra in- och utfarter. För delområde Gamla Tyresövägen anges att en blandning av bostäder och verksamheter bör vara möjlig närmast Horisontvägen, förutsatt att störningar från verksamheterna kan undvikas. Resonemanget bör vara det omvända. Staden borde utgå från de befintliga verksamheterna i sin bostadsplanering.

Stadsbyggnadskontoret:

Det är viktigt att det finns arbetsplatser i stadsdelarna. Programmet bör bearbetas vidare för att hitta en lösning där både verksamheter och bostäder ryms. Området närmast Horisontvägen innehåller bostäder idag och föreslås även i framtiden vara ett blandat område. Området närmast Tyresövägen bortom Flygledargatan bör innehålla i huvudsak verksamheter. Verksamhetsområdet föreslås behållas, kunna förtätas och utvecklas.

Övriga remissinstanser

Ellevio AB

Befintlig fördelningsstation i södra delen av planområdet ska beaktas. Ellevio har ett 30kV-kabelstråk i Sköndal med kablar i drift som kan behöva omförläggas samt gamla kablar som inte är i drift. Elnätet måste utökas och förstärkas med ca 10 nya nätstationer. Vi vill bli kontaktade i god tid innan detaljplanearbete startas.

Stadsbyggnadskontoret:

Programmet kompletteras med uppgift om behov av nätstationer.

Samfundet S:t Erik

Sammanfattningsvis anser Samfundet S:t Erik

- att programmet i sin helhet utgör en god grund för den fortsatta bebyggelseutvecklingen

- att det är mycket positivt att de strukturella dragen i stadslandskapet med två karaktärsfulla stadsdelar sammanlänkade av ett park- och naturstråk bibehålls och utvecklas
- att programmet dock måste kompletteras med en landskaps- och kulturmiljöutredning som grund för det fortsatta planarbetet för att säkerställa hög kvalitet och bevarade och utvecklade arkitektoniska värden
- att Skarpnäcks strukturella arkitektoniska värde med skarpa möten mellan bebyggelse och landskap måste beaktas
- att med en fördjupad landskaps- och kulturmiljöutredning som grund, reducera och utveckla bebyggelseförslaget i delområdet Skarpa By, så att Skarpnäcks gård med gårdsmiljön och landskapsrum bevaras
- att stråket genom i Bergholmsparken terränganpassas och att skola/förskola kompletteras med lekplats och annan offentlig målpunkt.

Programmets grepp att i en övergripande skala föreslå en samlad struktur för stadsutvecklingen i ett större område mycket positivt. Landskaps – och kulturmiljöutredningar som beskriver befintliga värden saknas. I programmet betonas vikten av att ny planstruktur och bebyggelse utgår från och anpassas till delområdenas arkitektoniska kvaliteter, vilket Samfundet S:t Erik välkomnar. I stora drag bibehålls även den landskapliga rumsliga strukturen. Det är viktigt att bibehålla det grundläggande förhållningsättet med en terränganpassad bebyggelse i måttfull skala vid kompletteringsbebyggelsen i Bagarmossen. Det föreslagna ”stockholmsstråket” måste utformas med utgångspunkt i terräng och vegetation.

I Skarpnäck utgör de skarpa mötena mellan bebyggelsefronter och omgivande öppna landskapsrum det viktigaste karaktärsdraget. Bebyggelsen i anslutning till den föreslagna skolan/förskolan måste kompletteras med park och lekfunktioner. I förslaget koncentreras nya parkfunktioner till ett utvecklat sydvästvänt bryn i ett stråk i mot Skarpnäcks bebyggelsefront vilket gör att kommer att uppfattas som en angelägenhet endast för den näraliggande bebyggelsen. En högre skala i Bagarmossens centrum kan göra orienteringen i stadsdelen bättre. Volymen måste noga studeras för att undvika förfulande skalförskjutningar och olycklig skuggverkan. I hagmarken kring Skarpnäcks gård dras bebyggelsen nära in på mangårdsbyggnaden vars omgivande komplexa miljö - en ovanligt fin gårdsanläggning samt allén därmed påverkas negativt. Bebyggelsen i anslutning till gårdsmiljön måste omstuderas med ett fördjupad landskap- och kulturmiljöunderlag som grund.

Stadsbyggnadskontoret:

En landskaps- och kulturmiljöutredning för hela eller delar av programområdet föreslås tas fram i samband med detaljplaneskedet.

Bergholmsbackens planstruktur studeras vidare för att undersöka hur det är möjligt att åstadkomma ett terränganpassat, tryggt och lättorienterat stråk där gång-, cykel- och angöringstrafik kan samsas på ett tydligt sätt.

Fastighets AB Brostaden

(ägare av fastigheterna Drevern 3 och Dvärgspetsen 1)

Programsamrådet visar att våra fastigheter planeras för enbart verksamheter. Vi är intresserade av att se över möjligheterna att kunna utveckla den marken även för bostadsändamål, kanske i kombination med verksamheter.

Stadsbyggnadskontoret:

Området närmast Tyresövägen är inte lämpligt för bostäder ur riskhänseende. Delar av kvarteren kan eventuellt vara möjliga att utveckla för bostäder. I fortsatt programarbete ska detta studeras.

Naturskyddsföreningen

Sammanfattning:

- Vi anser att programmet utgör en betydande miljöpåverkan och en miljökonsekvensbeskrivning borde upprättas.
- Ekosystemanalyser bör göras innan fortsatt planering.
- Bra att en naturvärdesinventering gjorts.
- Nya bilvägar är mycket dåligt redovisade i programförslaget.
- En ny bilväg bör inte byggas genom Bagarmosseskogen som nu föreslås - stor risk finns att den kommer att förlängas till Skarpnäck i framtiden.
- Skärgårdsskogen bör inte exploateras.
- Skarpnäcksstråket bör inte parkifieras som nu föreslås med bl.a. belysta ekar. Låt naturen och det vilda bestå.

Programmet innebär positiva förändringar jämfört med tidigare programförslag. Vi har invändningar mot förslaget i delområde 1, Bergholmsbacken. Denna gång har en ordentlig naturinventering gjorts vilket är en stor fördel jämfört med tidigare. Bara för att Bagarmosseskogen sparas innebär det inte att andra grönområden i området kan bebyggas. Skärgårdsskogen har höga natur- och rekreativa värden. Vi skulle gärna se att staden utvecklar vad man menar med hållbart.

Fördjupad översiktsplan bättre än program: Fördjupade översiktsplaner (FÖP) är ett bättre sätt att hantera de mycket komplexa frågorna som måste hanteras när Stockholm förtätas. En FÖP ställer andra krav på samråd med kommunmedborgarna. Den ska sändas både på samråd och sedan utställning, ska också miljöbedömas precis som en översiktsplan, alltså måste en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) tas fram.

Behov finns av ekosystemanalys: Alla planer och planprogram borde föregås av ekosystemtjänstanalyser där man studerar förutsättningarna för eventuell förtätning och annan utveckling innan man börjar planera. I detta ingår att kartlägga vilka ekosystemtjänster som finns inom området så att planeringen sedan kan utgå från dessa. Detta för att inte viktiga ekosystemtjänster som reglering av vattenflöden, pollinering, klimatutjämning, rening av luften m.m. ska byggas bort. Med ekosystemtjänstanalyser kan planeringen istället bidra med att förstärka ekosystemtjänsterna. Ett första steg i en kartläggning av vilka ekosystemtjänster som finns i området är att göra en totalsummering över hur många träd som ska fällas och utifrån detta med hjälp av senaste forskningsrönen beräkna vilka ekosystemtjänster dessa träd och marken under dem utför, mark motsvarande ungefär trädets krona. Ekosystemtjänster som rening av luft, infiltration av regnvatten, bibehållande av grundvattennivå, bullerdämpning och upptag av koldioxid kan bl.a. undersökas här.

Behovsbedömning: Programmet innebär exploatering av naturområden med mycket höga ekologiska och sociala värden. Detta påverkar inte bara livsvillkoren för djur- och växter utan också ekosystemtjänster som är viktiga i staden som luftrening, utjämning av vattenflöden, temperaturutjämning m.m. Enligt stadsbyggnadskontoret bedöms programmet inte strida mot några kommunala riktlinjer. I Stockholms miljöprogram finns ett mål (Kap 4.1) som lyder: Mark- och vattenområden som har särskild betydelse för den biologiska mångfalden ska stärkas och utvecklas. Hela Skärgårdsskogen är definierat som ett särskilt betydelsefullt område som egentligen inte ska exploateras. Alltså strider områdesprogrammet mot kommunala riktlinjer vilket ger skäl för en miljöbedömning. I EG:s direktiv om Miljöbedömningar av vissa planer och program uppräknas kriterier för att avgöra om påverkan kan antas vara betydande. Dessa kriterier finns även i bilaga 4 till MKB-förordningen. Det framgår tydligt att man ska bedöma planens totaleffekt. Detta betyder bl.a. att man inte bara ska bedöma den just nu aktuella planen utan att man ska se den i ett sammanhang med genomförda och kommande detaljplaner i samma område. Detta görs så gott som aldrig i detaljplaneskedet så det är nu i programskedet som det finns en möjlighet att göra en helhetsbedömning av miljöeffekterna. Påverkans storlek och fysiska omfattning ska också vägas in. I EG-direktivet nämns också geografiskt område och antalet personer som kan antas komma att beröras. Ett mycket stort antal människor berörs av programmet och det är en mycket omfattande exploatering av naturmark som föreslås. Det är otvetydigt så att en samlad miljökonsekvensbeskrivning för hela programmet Bagarmossen-Skarpnäck bör göras.

Bergholmsbacken: Det är önskvärt om område 56 i Naturkatalogen sparas samt att ingreppen i Bagarmosseskogen minimeras.

Förslaget är mycket otydligt när det gäller vägdragningar. Risken stor att man i framtiden kommer att återuppliva tankarna på en bilväg ända ner till Skarpnäck. De tre föreslagna bostadshusen bör helt utgå ur programförslaget. Skolområdet kan gärna minskas.

Vi vänder oss kraftigt emot förslaget att belysa och ljussätta träd och att på detta sätt "designa" naturen. Detta förändrar givetvis livsmöjligheterna för de djur som lever i ekarna.

Bergholmssparken: Området bör till största delen få behålla sina nuvarande kvaliteter. Det är en viktig del i det friluftsområde som Bagarmosseskogen och fältet ner mot Skarpnäck utgör. Det finns inte några större behov av att tillföra "nya funktioner och kvaliteter". Det är mycket beklagligt att man talar om grönområden som barriärer. Vi ställer oss starkt negativa till att ljussätta enstaka stora ekar. Stråket föreslås bli ett parkstråk med ny möblering, tydliga kanter och utvecklad belysning med nya och befintliga aktiviteter och verksamheter. Varför så mycket konstgjort och anlagt?

Ytterligare byggnader kring Bergholmstorpet är tveksamt. Möjligen kan dagens caféverksamhet ges starkare möjlighet att drivas. Runt torpet finns idag delar av en gammal trädgård som sköts och underhålls av föreningen som driver caféet. Där finns fruktträd och viss grönsaksodling som ger meningsfull verksamhet och stadsdelarnas invånare möjlighet att bekanta sig med gammal torpmiljö. Det angivna behovet av andra aktiviteter riskerar att slå sönder detta.

Gamla Tyresövägen: Intrånget bör minska genom att bara bygga längs med Gamla Tyresövägen och inte gå in en bit i skogen. Är det möjligt att bygga bostäder på en del av det område längs Tyresövägen som föreslås för verksamheter om bullret från Tyresövägen kan avskärmas? Bebyggelsen i Skevrodsskogen kanske kan tas bort helt utan att minska antalet bostäder i delområdet.

Skärgårdsskogen: Bebyggelsen inne i skogen bör uteslutas. Att ta bort så mycket av bostadsnära natur, och i synnerhet natur av den kvaliteten, är inte försvarbart. Tidigare planer på att bara bygga utmed vägen kunde vara ok, men inte detta intrång och tillintetgörande av höga naturvärden och det sociala behovet av naturupplevelser så nära boendet. Att helt stänga av en väl använd gångstig genom att lägga skolgården tvärs över är att hindra allmänheten att komma fram. Det är en alltför stor omväg att gå

runt. Stigen är mycket trafikerad av gående från radhus, många flerbostadshus (ca 12 st) och Skarpa by.

Det finns även fornlämningar i området vilket ytterligare höjer dess värde. Att spränga och gräva bort detta gör området fattigt på värdefull boendemiljö, dvs nära natur, vilket har högsta prioritet i alla undersökningar om boendekomfort och status.

Skarpa by: Det är bra att de gamla industrilokalerna ersätts med bostadshus. Bostadshusen i områdets norra del bör utgå ur programmet. De skulle utgöra en negativ påverkan på den kulturhistoriska miljön och det öppna hagmarkslandskapet. Området har klassats som högsta naturvärde i naturinventeringen och det bör styra planeringen. Värdena är inte bara knutna till de gamla ekarna. Det är en helhetsmiljö där de öppna markerna är en viktig del. Det är bra att det i programmet framkommer att ekar bör friställas, viktigt också att tänka på efterträdare till dagens gammelekar.

Förtätningsområden: Det är mycket bra att redan hårdgjorda ytor används. Tyvärr föreslås också flera mindre grönområden att bebyggas. De gröna ytorna behövs då de genererar viktiga ekosystemtjänster som vi kommer att vara än mer beroende av i framtiden. Grönområdena buffrar för bl.a. extremväder.

Områden vi inte vill ska bebyggas: 1,2,6,7,8,9,13.

Småhusbebyggelse innebär ineffektivt markutnyttjande. En plats är inte givet lämplig för bebyggelse då den anses svåransvänd som rekreationsyta. Att fördela om antalet lägenheter i programområdet och bygga något högre kan sannolikt spara naturmarksytor.

Stadsbyggnadskontoret:

Betydande miljöpåverkan: Kontorets bedömning är att programförslaget inte utgör en betydande miljöpåverkan. En miljökonsekvensbeskrivning behöver inte upprättas. Länsstyrelsen som ansvarar för bl a hälsa och säkerhet och riksintressen har gjort samma bedömning. Uppdraget är att ta fram ett program för hela området, vilket ger ett bra stöd för framtida detaljplanering.

Ekosystemanalys: Programmet kompletteras med en dagvattenutredning. Bullerkartläggning finns men kommer att kompletteras.

En redovisning ska göras för hur stor andel grönytor som bebyggs inom området.

Bergholmsbacken: Stråkets utformning ska redovisas tydligare. Värdefull natur finns i programområdets samtliga naturområden.

Kontoret har valt att behålla det värdefulla östvästliga skogsområdet mellan stadsdelarna obebyggt. Andra skogsområden kommer att påverkas om stadsdelarna ska kunna bebyggas enligt uppdraget.

Bergholmssparken: Parken kommer att bli betydligt mer använd än idag. En växande befolkning (+ ca 30% inom 15 år) innebär att området blir utsatt för mer slitage och att vissa stigar i skogen behöver förstärkas samt att parkområdet behöver planeras med fler anlagda funktioner. Boende i Bagarmossen och Skarpnäck kommer att få tillgång till både attraktiva parkrum och naturreservat.

Gamla Tyresövägen: Områdets högsta naturvärden kan bevaras även om det bebyggs. Idag är vistelsevärdena inte så höga. Ny bebyggelse kommer att göra området tystare.

Skärgårdsskogen: Kontoret har valt att behålla det värdefulla östvästliga skogsområdet mellan stadsdelarna obebyggt. Det innebär att andra skogsområden som Skärgårdsskogen kommer att påverkas om stadsdelarna ska kunna bebyggas, vilket ingår i planuppdraget. Nya kopplingar till Flaten föreslås i programmet. Det kommer att bli lättare och mer attraktivt för fler att ta sig gående och cyklande till naturreservatet och t ex Flatenbadet.

Skarpa by: Ny bebyggelse ska passas in med stor hänsyn till de mycket höga naturvärden som finns. Detta ska regleras i detaljplanen.

Förtätningsskogen: Kontorets bedömning är att det är möjligt att komplettera Bagarmossen med de försiktiga förtätningar som föreslås i programmet och samtidigt behålla viktiga naturvärden.

Områdesvisa synpunkter från bostadsrättsföreningar, samfälligheter, boendegrupper och enskilda

Nedan har synpunkterna sammanställts områdesvis. Generella synpunkter och de synpunkter som inte rymts under respektive delområde redovisas ämnesvis. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas efter varje avsnitt.

Delområde 1 – Bergholmsbacken

Planstruktur: Stadsdelarna behöver integreras tydligare om de ska betraktas som en sammanhängande stadsväv. Varför inte bygga vidare på Skarpnäcks mer stadsmässiga typologier? Högre exploatering.

Bebyggelsen söder om förskolorna: Bebyggelseområdet söder om förskolorna bör utgå. Det anses bland annat vara ett ingrepp i skogsmiljön, som med alla stigar och vägar nyttjas flitigt.

Stråket: Biltrafik på sträckan är inte önskvärt. Vägen riskerar att förlängas i framtiden så att stadsdelarna binds ihop med en bilväg.

En gångfartsgata alternativt bilväg med högst 30 km/h längs stråket kan förstärka sambandet mellan stadsdelarna ytterligare.

Närboende: Boende närmast Bergsrådsvägen/Rusthållarvägen befarar att ny femvåningsbebyggelse kommer att ge skugga nästan hela dagen. Parkeringen och gräsmattan skulle försvinna och de boende har redan parkeringsproblem. Husen som planeras på gångvägen ner mot Skarpnäck skulle kunna vara högre istället.

Bollplanen: Nuvarande skoltomten är lämplig att bebygga men inte bollplanen som istället borde rustas upp och skötas.

Placering av ny skola: Olika åsikter har framförts på föreslagen placering av ny skola. Tillfartsvägen är olycklig och innebär sprängningar. Den blir också ett hinder i den öst-västliga kommunikationen inom området. Gångtrafiken tvingas in över skolans område. Det behövs också mer yta för skolan.

Stadsbyggnadskontoret:

Delområdets planstruktur ses över för att studera om det är möjligt att åstadkomma ett terränganpassat, tryggt och lättorienterat stråk där gång-, cykel- och angöringstrafik kan samsas på ett tydligt sätt. Angöringen till skolan ska också ses över.

Ett viktigt syfte med programmet är att sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck ska förbättras. Kontorets bedömning är att det ska finnas en synlig bebyggelsekoppling mellan stadsdelarna och att den nya bebyggelsen bör sträcka sig ned till bollplanen.

Delområde 2 – Bergholmsparken

Karaktär: Synpunkter har framförts att Bergholmsparken borde få fortsätta att vara en naturlig skog – inte en park. Områdets kulturvärden ska kunna uppfattas. Skarpnäcksvägen har en mycket gammal historia som landsväg. Med enkla medel som viss gallring av skogen och förbättrad belysning ökar tryggheten och integrationen. Skydda de naturvärden som finns i området som till största delen bör få behålla sina nuvarande kvaliteter. Detta grönområde är en nyckelbiotop och inrymmer såväl fullvuxna ekar, tallar som lönnar och enstaka björkar. Den bebos av ett flertal häckande fågelarter såsom bland annat rödhake och hackspettar.

Skarpatorpsskolan bör inte byggas ut fram till Skarpnäcksvägen utan hållas på betryggande avstånd. Det skulle annars klippa av

landskapsrummet på ett negativt sätt. Skolan tar plats från den pulkabacke och ekbacke som är en omistlig del av grönområdet.

Bergholmstorpet: Föreningen som bedriver verksamheten i torpet har inte blivit kontaktade inför förtätningsplanerna. Föresättningarna för verksamheten förändras med förslaget. Vägen breddas och förändring av skogsmiljön till parkmiljö föreslås.

Synpunkter har framförts om hur verksamheten vid torpet kan utvecklas t ex skulle den föreslagna naturleken kunna utformas som en temapark vilken anknyter till landsbygdens och därmed Bergholmstorpets historia. En byggnad till med serveringslokal för kaféverksamheten, handikappanpassade toaletter och skötrum skulle kunna uppföras. Det är viktigt och betydelsefullt att verksamheten vid Bergholmstorpet även fortsättningsvis bedrivs i icke-kommersiellt syftet. Boulebanorna kan med fördel flyttas nära torpet. En möjlig plats kan vara parallellt med Skarpnäcksvägen.

Stadsbyggnadskontoret:

Programförslaget stöds i allt väsentligt av de flesta. Fler människor kommer i framtiden att röra sig utmed stråket och mellan stadsdelarna. Det kommer att innebära mer slitage och bli viktigt att förstärka delar av området som park.

Förslaget behålls, endast kompletterande förtydliganden görs.

Delområde 3 – Skarpnäcks sportfält

Konstgräsplanen: I flera skrivelser har flytt av den befintliga konstgräsplanen ifrågasatts. Det anses vara ett slöseri med skattemedel.

Bebyggelsens placering: Bygg på den outnyttjade grusplanen vid Helikoptervägen, och söder om Skarpnäcksvägen/väster om agilityplanen och utmed Gamla Tyresövägen som en naturlig följd av den planerade bebyggelsen vid Gamla Tyresövägen mot Sköndal.

Sportfunktionerna, placering mm: Konstgräsplanen och agilitybanan ska vara kvar där de är nu. De utnyttjas frekvent. Konstgräsplanen mest av pojkar – och agilitybanan mest av flickor. En träningsbana med hundar kan inte trängas ihop med baseboll, softboll och slagtunnel. Dela inte upp det stora sportfältet i mindre enheter. Det stora gräsfältet används för spontanidrott. En konstgräsplan är oftast bokad. Staden spolar upp en isbana på grusplanen på vintrarna vilket är mycket omtyckt.

Skarpnäck Hundungdom ser flera möjliga positiva konsekvenser av en flytt av agilityn såsom t ex bättre belysning, klubbstuga mm. Programhandlingen saknar flera befintliga byggnader på sportfältet, bl a en slagtunnel och två klubbhus.

Genomförande: Nya sportarenor måste stå klara att användas av barnen och ungdomarna innan gamla rivs eller bostadsbyggandet startas. Bygg sim- och sporthallen innan bostadsbygget.

Finansiering av simhall: Flera uttrycker oro för att simhallen inte är finansierad och att det bör klarläggas i programmet.

Parkering: Det behövs en stor parkering i anslutning till sportfältet. Redan nu står det många bilar längs gatan fast det är parkeringsförbud. Bebyggelsen kommer att skapa bilrelaterade problem: buller, avgaser och färre parkeringsplatser.

Stadsbyggnadskontoret:

Alternativa placeringar av bebyggelsen och sportfunktionerna ska studeras och vägas mot samrådsförslaget innan programmet godkänns.

Den befintliga konstgräsplanen på sportfältet anlades 2007 och kostnaden var då ca 12 mnkr och avsåg markarbeten som dräneringsledningar och marköverbyggnad, sviktpad och konstgräs, planbelysning, angöringsvägar och stängsel/nät. Idrottsförvaltningen beräknar att konstgräs har en livslängd om 10-12 år där det spelas seriematcher. Vinterfotboll på konstgräsplanerna innebär ett hårdare slitage och minskar livslängden. Idrottsförvaltningen har planerat för ett byte av konstgräset på fältet under 2017-2018. Att rusta upp den befintliga planen på befintlig plats kostar ungefär 3 mkr kr och att bygga en ny på annan plats med flyttad befintlig belysning ca 10 mkr.

Eventuella omflyttningar av sportytor och befintliga klubbhus mm ska genomföras så att sportfältet fungerar under utbyggnadstiden.

Parkeringsbehovet utreds vidare.

Delområde 4 – Gamla Tyresövägen

Trafik: Förslaget ökar trafiken ytterligare. Korsningen vid Gamla Tyresövägen/Flygledargatan är mycket trafikerad och trafikfarlig med felplacerade skyltar som hindrar sikten.

Ombyggnad av Gamla Tyresövägen till stadsgata är bra, förläng fram till Åstorpsringen.

Gör en trafikmätning samt bullermätning. Max 30 km/h så blir vägen mindre attraktiva som smitväg och trafikbullret minskar. Tyst asfalt. Fler exempel på konkreta trafikåtgärder framförs.

Bygg en trafikrondell i korsningen Flygledargatan/Horisontvägen då bussarna har svårt att ta ut svängen där.

Trafikplatsen: Tillfarten till Skarpnäck: Bygg om korsningen med Gamla Tyresövägen och motorvägsmotet med en rondellösning. Flygledargatan bör breddas och gestaltas som en aveny.

Bebyggelsen: Bygg rejält längs Gamla Tyresövägen, blandad bebyggelse med bostäder, arbetsplatser och butiker. Genom att bebygga den befintliga grusplanen i hörnet av Gamla Tyresövägen/Horisontvägen och delar av gräsplanen längs Gamla Tyresövägen förlängs de planerade kvarteren bort mot Pungpinan och på det sättet knyts Skarpnäck ihop med det området. Det blir en förlängning av bostadsbyggandet efter Gamla Tyresövägen och påverkar inte den gamla bebyggelsen på Skarpnäcksfältet.

Området söder om Gamla Tyresövägen(Kungspudeln's samfällighetsförening): Den nya bebyggelsen längs Gamla Tyresövägen är påträngande och dominerar påtagligt befintliga radhus och bör bli max 3- 4 våningar

Hemköp: Förslaget utan parkeringsplats rycker undan mattan för Hemköps existens. Affären är stor. Även kunder från angränsande bostadsområden väljer att storhandla med bil. En stor matvaruaffär av Hemköps kaliber bör finnas i området. En alternativ placering är på tomten där transformatorstationen finns och där det enligt programförslaget planeras ”ny verksamhet”. Då kan tomten där Hemköp och parkeringen nu är placerad bebyggas med bostäder.

Verksamhetsområdet: Användningen bör även medge boende och handel. Genom lämplig byggnadsakustik och lättade bullerregler kan även bostäder förläggas något närmare Tyresövägen. Att tomten i kv Flygeleven nu bebyggs med enkla industrilador är förfärligt, och bör snarast korrigeras. Tomten är i dagsläget den klart mest värdefulla i Skarpnäck, och borde reserveras för studentbostäder i kombination med premiumbutiker.

Naturvärden: Skevrodskogens naturvärden försvinner om skogen bebyggs. Området bör inte bebyggas.

Information: Ingen information om detta programsamråd har utgått till Farsta stadsdelsnämnd eller lokaltidningarna för Farsta/Sköndal.

Stadsbyggnadskontoret:

Gamla Tyresövägen: Vägen föreslås att byggas om och utvecklas med huvudstråk för gc-trafik. Anslutningar till nya bostäder innebär att hastigheten behöver sänkas. Utformning tas fram i detaljplan.

Trafikplatsen: Ombyggnad av trafikplatsen kan ske på sikt. Flygledargatan bör bli en tydligare entré.

Bebyggelsen: Alternativa skisser tas fram längs med Gamla Tyresövägen.

Området söder om Gamla Tyresövägen (Kungspudeln's samfällighetsförening): Utredningsområdet föreslås utgå. Samfälligheten som äger marken inte är intresserad av att utveckla området.

Hemköp: Det har inte varit avsikten att Hemköp ska flytta. Fastigheten skulle kunna utnyttjas effektivare med parkering i garage. Bullerriktvärdena kommer att klaras om bostadsbebyggelsen utformas med tyst sida, vilket har varit avsikten i förslaget.

Verksamhetsområdet: Både bostäder och verksamheter föreslås i den norra delen av verksamhetsområdet. Fler bostäder medför att begränsningar kommer att behöva införas för vilka verksamheter som kan tillåtas i samband med att nya detaljplan tas fram.

Naturvärden: Värden försvinner när området bebyggs. Bebyggelsen har placerats så att den mest värdefulla naturen kan behållas. En skötselplan ska tas fram i samband med detaljplanering.

Information: En beskrivning av hur samrådet bedrivits redovisas i inledningen i samrådsredogörelsen.

Delområde 5 – Skärgårdsskogen

Naturvärden: I några skrivelser framförs att Skärgårdsskogen inte bör bebyggas. Föreslagen bebyggelse splittrar området. Förutsättningarna att behålla naturvärdena minskar. Skärgårdsskogen är livsmiljö för skyddsvärda arter, och ett sammanhållet barnvänligt, bilfritt område som leder från Skateparken ända till Flatenområdet.

Trafik: Det bör vara tillräckligt med två bilvägar till Flygfältsgatan i söder och en norrgående anslutning till Pilotgatan /Allén. Nyttja det befintliga vägnätet istället för att dra in ny biltrafik. Att förlänga Zeppelinargatan skulle medföra försämrad trafiksäkerhet och ökat buller. Bilvägen över Pilotorget bör strykas. Biltrafik i den idag bilfria Skärgårdsskogen försämrar säkerheten, trygghet och miljön, inkräktar på ett flitigt använt och omtyckt barnvänligt bilfritt område och innebär ökad genomfartstrafik i Skarpnäck.

Kollektivtrafik: Det finns behov av ytterligare en T-baneuppgång när det kommer att byggas så många bostäder i Skarpnäck. Flygledargatan kan fräschas upp för ett ge mer känsla av välkomnande till Skarpnäck. Bussarnas hållplatser måste nischas in i gatan. Många bussar och bilar ska samsas på en alltför liten yta.

Ekodukt: Synpunkter både för och emot en ekodukt har framförts: En ny ekodukt är kostsam när det redan finns en bro över Tyresövägen som används flitigt.

I stället för bostäder och avskärmande industrier bör en ekodukt byggas över Tyresövägen vid Skärgårdsskogen så att människor och djur kan röra sig över den som stark barriär verkande Tyresövägen och på så sätt öka sambandet och kopplingen till Flatenområdet.

Bebyggelse, bostäder: Lagg ny bebyggelse bortom dagens asfalterade gångväg med tillfart ifrån Flygfältsgatan, varken Zeppelinargatan eller Skarpnäcks Allé behöver då förlängas. En förlängning av Zeppelinargatan bör endast tillåta gång- och cykeltrafik. Skogen och marken längs med Flygfältsgatan är utmärkta för både bostäder (ett par hundra lägenheter) och förskolor.

Tillbyggnad med ett mindre flerbostadshus på gaveln på ett befintligt p-hus ifrågasätts.

Bygg på grönområden vid "Kaninparken"/Skarpnäcks parklek med närhet till skola, ny förskolebyggnad och även parkleken.

Bebyggelse, förskola: Förskola med skolgård ligger för nära bostadshusen utmed Tåtorpsvägen. Placeringen innebär en avsevärd störning med hög ljudnivå av lekande barn för de närmast boende. Det kommer inte att finnas barn till alla dessa förskolor då det redan idag finns 4-5 stycken förskolor i området. Alternativa placeringar av förskolan föreslås också - tex närmare den nya bebyggelsen som kommer att bli det huvudsakliga upptagningsområdet eller längre söderut in i parkområdet eventuellt närmare Flygfältsgatan.

Parker, torg: Lekparken bör utvecklas och den lilla trädningen som många barn leker i idag bör behållas. Parken med berget är en viktig mötesplats för boende. Det är ansvarslost att ta bort de få naturliga lekplatserna. Utformning och funktion av Pilotorget måste tas med i samråd med boende, näringsidkare och SL för att få ett lyckat helhetsresultat med stadsplaneringen i Skarpnäck.

Bevara ett bilfritt och barnvänligt grönt stråk genom att knyta samman kvartersparken och Skateparken, med ett brett naturstråk som riktas längs med befintlig bebyggelse ner mot den befintliga gång- och cykelbron över till Flaten.

Kulturvärden och fornlämningar: Det går att bygga bostäder och samtidigt bevara värdefulla kvaliteter och förutsättningar. De två historiska lämningar som är mest värdefulla är åkrarna från 1700-talet (kanske 1600-talet) och den äldsta vägen till Tyresö. Båda är "helt" opåverkade av senare tids byggnation. Lämna dem orörda

men användbara för nutidens människor. Förskolan i nordöstra hörnet kan flyttas närmare den blivande skolgården. Låt förskolegränsen följa gamla landsvägen till Tyresö som grusas fram för att bli huvudstigen igenom skogen. Åkrarna kan göras om till odlingslotter eller till allmän gerillaodling, eller skolträdgård. Den sista resten av det historiska Skarpa by bör lämnas oexploaterat.

Buller: Vägarna till de nya bostäderna bör planeras med infart ifrån Flygledargatan. Bilar parkeras i parkeringshus och plats avsätts för cykelparkeringar och bilpooler. En större livsmedelsbutik och ett systembolag kan planeras nere vid Flygfältsgatan. Logistiken med varor klaras utan att skapa genomfartstrafik med varutransporter. Byggnationen längs Flygfältsvägen bör inte byggas på höjden, då det kommer att leda till mindre soltimmar för Jubileumshusen. Bullret från Tyresövägen kan också vara en anledning till att inte bebygga området.

Bygg en sammanhängande, tät bullervall längs med Tyresövägen.

Stadsbyggnadskontoret:

Naturvärden: Bergholmsparken behålls obebyggd. Andra skogsområden med värdefull natur, som Skärgårdsskogen, kommer att påverkas om stadsdelarna ska kunna bebyggas enligt uppdrag.

Trafik: Tillfarter för bil till den föreslagna bebyggelsen ska studeras vidare med hänsyn till bland annat Pilottorget och Zeppelinargatans förutsättningar.

Flygledargatans utformning ses över i detaljplaneskedet.

Kollektivtrafik: Läget för en ytterligare t-baneuppgång ska om möjligt preciseras i programmet. Gatuutformning sker i detaljplaneringen.

Ekodukt: Redovisningen av läget för en ny gång- och cykelbro behålls. Möjligheten för en eventuell framtida ekodukt kvarstår.

Bebyggelse, bostäder: Bebyggelsen i området bör inte minska utan snarast förstärkas med tanke på närheten till en framtida t-baneuppgång. Möjligheten att öka exploateringen ska studeras vidare.

Bebyggelse, förskola: Förskolornas placering, angöring och gårdarnas storlek och placering ses över i fortsatt programarbete. Antal förskolor är beräknat utifrån 1 avd/50 lgh.

Kulturvärden och fornlämningar: Den äldsta vägsträckningen som fortfarande finns kvar föreslås behållas och planeras i området.

Buller: Bullerutredning ska kompletteras och bebyggelsen utformas med hänsyn till bullret.

Delområde 6 – Skarpa By

Bebyggelse, bostäder: Höga flervåningshus passar inte in i området. Bygg lägre hus som kan smälta in i gårds- och naturmiljön. Nya byggnader bör inte ha en höjd överstigande befintliga. Begränsa ny bebyggelse till området innanför nuvarande Skarpnäcks gårdsväg. Särskilt tre föreslagna punkthus norr om befintlig radhusbebyggelse i kvarteret Molnflygaren har upprört många närboende. I parkområdet ligger marken 7 - 10 meter högre än vid radhusen. Hus som är 4 våningar höga kommer att upplevas som 6 – 7 våningar. Bara 20 meter ifrån radhusen kommer sådana hus att vara integritetskränkande för radhusen och helt förstöra den naturnära känsla som tallskogen ger. Begränsa den nya bebyggelsen till området innanför nuvarande Skarpnäcks gårdsväg. Genom att inte röra berg i dagen och skogen på den kulle som idag naturligt utgör en gräns mellan området uppe vid Skarpnäcks gårdsväg och radhusen blir nya hus inte lika brutala inslag i närmiljön. Genom att minska volym och skala och blanda bebyggelse kan "nya Skarpa by" bli en bra helhet.

Bygg kollektivhus i nordöstra hörnet. Där är tomterna större och rymmer fler bostäder. Hus kan vara i trä, med sunda material och med hållbar försörjningskedja. Det kan vara en ekoby med plats för odlingar, djurhållning, självhushållning och med gemensamma lokaler för mathantverk och andra hantverk.

Bygg max 3 våningshus varvat med radhus och villor. Respektera gällande stadsplan för Skarpa by.

Bygg för pensionärer och studenter vilket ger mindre biltrafik.

Bebyggelse, verksamheter: Riv gamla industribyggnader. Nuvarande verksamheter kan lokaliseras i Skrubbatrangeln, nya verksamhetsbyggnader vid Tyresövägen. Skarpnäcks Gård kan utgöra centrum i en turistanläggning. Vårdbyggnaderna, kan ersättas med ett vackert beläget bostadsområde. Vid Skrubba gård finns mark för vårdverksamhet.

Bebyggelse, förskola: Förskolebyggnaden stryper möjligheten för djur att naturligt röra sig mellan Bagarmossens skogen och det aktuella grönområdet. Alternativa lägen finns för en förskola.

Bebyggelse, kulturvården: Stadsmuseet har inte klassificerat Skarpnäck och Skarpa by så det finns inga riktlinjer att följa som sägs i programmet. Det är väsentligt att den nya bebyggelse i norra

delen av Skarpa by som närmar sig det kulturhistoriskt intressanta landsvägsstråket, Skarpnäcksvägen, hålls på viss distans, och hålls helt låg. Skarpa by har anor sedan medeltiden och flera äldre byggnader finns bevarade. De nya byggnaderna bör inte ha en höjd överstigande befintliga byggnader för att smälta in i den gårds- och naturmiljö som råder. En smedja med stort kulturhistoriskt värde i anslutning till handelsträdgården finns inte med på ritningarna.

Gör en fördjupad landskaps- och kulturmiljöutredning som grund och reducera och utveckla bebyggelseförslaget i Skarpa by, så att Skarpnäcks gård med gårdsmiljön och landskapsrum bevaras. Anpassa omgivning till kulturmiljön kring herrgården genom att inga byggnader större än tvåvåningars smalhus får uppföras på området och samtliga befintliga industrilådor rivs.

Natur: Förutom det värde grönområdet har för radhusområdet har den orörda skogsmarken i dag ett rikt djurliv med fåglar, ekorrar och rådjur. Det kommer alla boende i Skarpnäck till godo. Förskolebyggnaden stryker möjligheten för djur att naturligt röra sig mellan Bagarmossenskogen och det aktuella grönområdet. Det finns gott om alternativa placeringar för en förskola inom området Skarpa By.

Förstärk ingångarna till Nackareservatet från Ljusnevägen och Skarpa by. Genom att skapa offentliga uterum som markerar entréerna till Nackareservatet tillgängliggörs reservatet ytterligare och erbjuder en tryggare, vackrare och roligare plats för alla.

Trafik: Det kommer bli en avsevärd ökning av trafik som leds in i området plus tung trafik till handelsträdgården. Det är oklart var de 50 bilplatserna för handelsträdgården ska ligga. Denna verksamhet behöver nära angöring för lastning av jordsäckar och plantor.

Bygg ny väg med sträckning från Tyresövägen vid Skarpa by, dragen i gränsen mellan bebyggelse och reservat, mot Hammarby Sjöstad och en framtida anslutning till den tänkta Österleden. Dra en ringväg runt området utmed Tyresöleden, med garagebyggnader, och därifrån matargator in i området. Dra ny trafik så att befintliga hus inte behöver passeras. Ta bort den planerade gångvägen till radhusområdet så reduceras den trafiken. Led ny trafik och passager runt radhusen i kv Molnflygaren.

Delar av området Skarpa By är i dag mycket tysta/ trafikfria och angränsar till skogarna/ motionsslingor i Bagarmossen samt naturreservat. Dit bör man överhuvudtaget undvika att dra ny trafik.

Ökad biltrafik förväntas på Skarpnäcks gårdsväg. Exploatering utan ny in- och utfart från Bagarmossen är inte möjlig.

Många människor kommer dagligen passera genom det i dag lugna radhusområdet. Tillkommande boende bör anvisas till befintliga cykel- och gångvägar. En ny cykel-/ gångväg kommer att öka trafiken genom radhusområdet och är inte förenligt med barnens säkerhet. Radhusområdet självt ansvarar för underhållet av gångvägar och lekplatser inom sitt område.

Introducera bilpooler redan nu i området.

Buller: Nya hus närmast Tyresövägen kommer att bli bullerstörda. En bullervall räcker inte. Ljudet från andra körbanan kommer fortsätta att rulla in över området.

Samrådet: Före samtalen i Brandparken hade boende i Molnflygaren inte informerats om eller bjudits in att ge synpunkter på det nu framlagda förslaget. Däremot tycks andra och möjligen mer resurs- och röststarka opinioner (Bagisbloggen etc.) ha bjudits in för att i Dialogsamtal göra ritningar gällande Skarpa by. Det är verkligen anmärkningsvärt att boenden inom stadsdelens olika delar värderas så olika av staden! Många i Skarpnäck visste inte att samrådspaviljongen fanns. Vissa intressegrupper fick möjlighet att påverka planen i ett tidigt skede. För att kompensera denna orättvisa bör större hänsyn tas till synpunkter och krav från de som inte fick möjlighet att påverka planen i ett tidigt skede.

De boende har idéer kring hur området i anknytning till handelsträdgården och Skarpnäcks gårdsväg kan utformas med bibehållet antal planerade bostäder och ser fram mot en inbjudan till fortsatt insyn och medverkan i utbyggnaden av Skarpa by.

Stadsbyggnadskontoret:

Bebyggelse, bostäder: De tre illustrerade punkthusen föreslås utgå. Kvartersgränsen bör läggas ungefär i befintlig asfaltkant, dvs mer än 40 m från närmaste befintliga fasad. Plats för byggemaskiner ska planeras in.

Bebyggelse, verksamheter: Plats för verksamheter kommer att finnas men kan behöva preciseras i kommande detaljplaner så att bostäder och verksamheter kan samverka.

Bebyggelse, förskola: Planerad förskola påverkar naturvärden men hindrar endast i liten omfattning möjligheten för djur och människor att röra sig genom området enligt kontorets bedömning.

Bebyggelse, kulturvärden: Smedjan ska vara kvar och ritas in på illustrationen. Landskaps- och kulturmiljöutredning kan komma att tas fram i detaljplaneskedet.

Trafik: Kontorets uppfattning är att det är rimligt att en befintlig allmän gata ska kunna vara tillfart till ny bebyggelse på ömse sidor även om befintlig bebyggelse måste passeras.

Det finns flera befintliga allmänna gång- och cykelvägar genom området. Ny bebyggelse föreslås anslutas till dessa.

En ny väg öster om området och Bagarmossen och vidare norrut skulle bli en önskad barriär. Den är inte heller praktiskt möjlig pga naturreservatet..

Handelsträdgårdens parkering har redovisats mellan vårdboendet och bostadsbebyggelsen i områdets östra del.

Buller: Buller är svårbemästrat i Skarpa by. Bebyggelsen kommer därför att utformas i kvarter med en tyst sida till varje lägenhet.

Samrådet: Kontoret föreslår bearbetningar av programmet till viss del med hänsyn till Kv Molnflygarens synpunkter. Fortsatt dialog kommer att ske när detaljplanearbetet påbörjas för Skarpa by. Se också den inledande texten om samrådet och dialogprocessen.

Delområde 7 – Bagarmossens Centrum

Bebyggelse, centrum: Olika åsikter om föreslagen bebyggelse har framförts.

Nya hus behöver inte ta hänsyn till äldre hus och underordna sig utan genom att erbjuda god, kompletterande arkitektur. Ge Bagarmossen ett riktigt landmärke, ett höghus på 20-24 våningar.

Bostäder och torg i centrum verkar bra. Bebyggelseförslagen ansluter till tidigare förslag t ex på t-banan och intill tårtan. Det är dock synd att dessa inte prövats och illustrerats lite närmare.

Nej till punkthus på Lagaplan. En byggnation mitt på torget försvårar/förhindrar framkomligheten för utryckningsfordon att nå bostäder och boende vid andra delar av torget.

Ett punkthus på Lagaplan skulle i kombination med ett punkthus i anslutning till T-baneuppgången dels kasta långa skuggor över torget vintertid, dels leda till att göra torget mer utsatt för blåst och därmed otrivsamt.

Höghus tar liten hänsyn till hur områdets karaktär kommer att förändras. Ett modernt punkthus på 6-8 våningar bryter bilden på ett onaturligt sätt och påverkar Bagarmossen kulturhistoriskt värdefulla miljö på ett negativt sätt.

Punkthuset bör strykas ur programmet. Lagavägen fyller en viktig funktion genom att vara en entré till torgen och butikerna. Nej till att täppa igen entrén med ett 10-12 våningar högt punkthus.

Låt Bagarmossens centrum förbli ett centrum med torg, öppna ytor och framkomligt och utvecklas till naturlig mötesplats för människor i olika åldrar och med olika bakgrund. Den planerade byggplatsen används i dag till uppträdanden, den kommunala musikskolans elever, mega-loppis, food-trucks, cykelverkstad. Att bygga bort denna flexibla yta, samtidigt som antalet boende i området växer, vore fel. Bygg i stället lekplats med bänkar och bord för föräldrar och barn och starta torghandel.

Bebyggelse Rusthållarvägen: Att sänka Rusthållarvägen och undvika planskilda korsningar är utmärkt. Bagarmossens planskilda gångvägar är otrygga, mörka och ensliga. Skapa ett slutet stads-kvarter på bensinstationstomten. En högdal får gärna inkorporeras i kvarteret vid Emågatan/ Rusthållarvägen, ett Bagarmossen i förändring. Slut även kvarteret på det gamla värmeverkets tomt.

Trafik, angöring, tillgänglighet: Reservera mer plats för cykel-parkering i anslutning till t-banan. Vart tar alla nytillkomna bilar vägen? När cyklarna vid t-banan fått sitt blir det ingen mark kvar.

Stadsbyggnadskontoret:

Bebyggelse, centrum: Det är viktigt att förstärka centrum med både bostäder, verksamhetsytor och plats för fler cykelparkeringar men att även behålla stora torg- och parkytor som mötesplatser. Höga punkthus rymmer förhållandevis många bostäder i relation till den yta det upptar på marken och blir också en orienteringspunkt och markering av centrum. Det norra punkthuset bör vara smalt med hänsyn till platsen. Smala hus ger också mindre skugga. Mer studier kommer att göras i samband med att en detaljplan tas fram.

Trafik, angöring, tillgänglighet: Resonemang kring angöring och tillgänglighet till de föreslagna bostäderna kommer att utvecklas i fortsatt programarbete.

Förtätningar i Bagarmossen

Flera av föreslagna områden anses olämpliga och föreslås utgå:
Nej till att den befintliga och väl nyttjade kopplingen mellan
Ljusnevägen och Skarpa by täpps igen med radhus. (7)

Förslag nummer 10 pekar ut befintlig garagelänga som lämplig för t
ex radhusbebyggelse. Området bör tas bort som möjlig förtätning.

Ett nytt hus föreslås på parkeringsplatsen vid Kolbäcksgård (5).
Parkeringsplatsen disponeras med tomträtt och behövs då det endast
finns ett mindre antal garage i husen.

Bebygg inte skogspartiet mellan Sockenvägen och Ätravägen,(2)
en grön lunga i ett alltmer tätbebyggt område. Att området är
kuperat gör det till en uppskattad lekplats, inte minst vintertid då
småbarnen åker pulka i slutningen mot Ätravägen och Naturportens
tomt. Kuperade skogsområden fungerar hälsofrämjande genom att
stimulera barns motoriska utveckling, lek och fantasi.

Förtäta inte skogsdunge vid Rusthållarvägen (9) - en knutpunkt för
flera gång- och cykelvägar och används flitigt av boende i området.

Nej till bebyggelsen som föreslås på Ljusnevägen intill Kolbäcksgård (6). Sprängning av berget kan påverka husen på Kolbäcksgård. Den omtyckta passagen till Nackareservatet bör behållas.

Stadsbyggnadskontoret:

Områden som förslås utgå i programmet:

Område 5 – Området (vid Kolbäcksgård) är en parkeringsyta med tomträttsupplåtelse. Föreningen har inget intresse att bebygga ytan.

Område 7 – Området är en entré till naturreservatet.

Område 10 – Befintlig garagelänga som används.

Område 11- Området (vid Rusthållarvägen) är en parkeringsyta med tomträttsupplåtelse. Föreningen har inget intresse att bygga.

Områden som förslås läggas till i programmet:

Område 1 studeras för att eventuellt kunna utvidgas.

Ytterligare platser ska ses över i fortsatt programarbete.

Övriga områden kvarstår tills vidare men ses över med hänsyn till inkomna synpunkter.

Förtätningar i Skarpnäck

Parkeringshus: Riv p-hus och ersätt med bostadshus, gärna höga. Med dagens byggteknik kan p-garage förläggas i källarvåningar trots de dåliga markförhållandena. Antalet p-platser bör utökas längs Horisontvägen och Flygfältsgatan. Fri parkering borde ersättas av betald för att råda bot på parkeringsproblematiken.

Skarpnäcks allé: Serviceutbudet längs gatan bör utökas. Ett eller ett par höghus vid gatan är motiverade. Pilottorget bör medge mer folkliv genom torghandel och/eller ett orangeri med servering.

Stadsbyggnadskontoret:

Ingen ändring av programmet i sak föreslås. Påbyggnad av fler p-hus kan vara möjligt i framtiden. Utredningsområde för bostäder/verksamheter utökas till att omfatta även Brandparken.

Allmänt om förslaget

Förtäta på annan plats

I några skrivelser föreslås att utbyggnad bör ske i andra kommuner och på andra platser som inte är förtätade. Andra förslag utanför programområdet är att planera en ny stadsdel bortom Bagarmossen /Skarpnäck Sköndal och Farsta, bygga i Nackareservatet, utanför Skarpnäck i skogsområdet som bl.a. leder mot Flatenbadet, på industrimark eller på södra delen av Skogskyrkogården där det finns en rätt stor yta som inte disponeras.

Inom programområdet skulle *skogsmarken vid gångvägarna mellan centrum och Brotorpsskolan* respektive Gimågatan kunna bebyggas eller den oanvända marken söder om husen på Byälvsvägen och öster om fotbollsplanen vid Bagarmossens skola. Delar av den marken borde också fullt ut kunna användas till odling – genom att skuggande träd tas bort.

Programhandlingen

I ett par skrivelser påpekas att programförslaget innehåller faktafel, ottydligheter och stav- och språkfel. Att ett så undermåligt underlag skickas ut på samråd leder till att processen blir mindre tillförlitlig.

Stadsbyggnadskontoret:

Kontoret kommenterar bara synpunkter som rör programuppgiften. Förslag till utbyggnad på andra platser behandlas i samband med eventuella nya uppdrag.

Skogsmarken vid gångvägarna utgörs av en brant nordöstsluttning och gränsar till ett viktigt öst-västligt gång- och cykelstråk mot naturreservatet. Skogen har höga naturvärden.

Programmet kan göras tydligare när det gäller några av kartorna och illustrationerna. Programhandlingens kvalitet har ifrågasatts av få. Processen får anses som tillförlitlig.

Arkitektur och gestaltning

Det vore önskvärt att se nya strukturer som skapar ett mervärde, snarare än att efterlikna det som redan finns. Ny bebyggelse ska bidra till nya upplevelser.

Bagarmossen: Halvöppna gårdar ger lägre exploateringsgrad utan att kunna garantera intentionerna med den bebyggelsetypen. Det är positivt med högre byggnader och lokaler i bottenplan men beklagligt med centrumlåsningen genom att befästa ytterligare ABC-planering genom att koncentrera nya lokaler till centrumområdet. Det är märkligt att se hur staden slumpmässigt placerat ut olika byggnadstyper. Öppningar in i innergårdarna från stråket minskar underlaget för affärsverksamheter. Punkthus ifrågasätts - ger en lägre exploatering och har inte stadsbyggnadskvalitéer som passar in i stråkuppbyggnaden. Stadsbyggnadsstrukturen är osammanhängande.

Skarpnäck: Den röda färgskalan bör inte behållas.

Skarpa by: I mitten av 1990-talet skulle en höjning på ett radhus störa helhetsintryck och harmoni i befintlig bebyggelse. Förvånad över hur det synsätt som tidigare varit förhärskande nu verkar ha övergivits. Höga hus planeras i direkt anslutning till radhusområdet.

Följ översiktsplanen Promenadstaden. Det som efterfrågas är stadsmässiga kvaliteter: täthet, entréer som vänder sig mot gatan, slutna kvarter, högre exploateringsgrad, lokaler i bottenvåningen – sådant som i förlängningen ger ett befolkningsunderlag för mer specialiserade verksamheter och ett levande kulturliv.

Programmet kan med fördel förbättras bl a genom att skapa mindre fastighetsindelningar, våga pröva nya typologier, planera fler lokaler i bottenvåningarna lämpliga för fåmansföretag. P-talet bör sänkas till möjlig miniminivå rakt igenom. Uppfyll ambitionen att bygga blandstad. Blanda in verksamheter. Tredimensionell fastighetsbildning kan också provas.

Sportfältet, Gamla Tyresövägen, Skärgårdsskogen, Skarpa By: Slut kvarteren. Delar av fastigheterna kan gestaltas som lågdelar, 1-2 våningar, för ljusinsläpp. Ett högre hus i tjugovåningsklassen på sportfältet bör inkorporeras i kvartersformen, förslagsvis som en accent mot torget.

Stadsbyggnadskontoret:

Planstruktur, kvartersstruktur, skala: I programmet föreslås att befintlig bebyggelse kompletteras utifrån befintliga förutsättningar och kvaliteter. Det innebär ändå förändringar för stadsdelarna med ny, tätare bebyggelse i en större skala placerad närmare gatan och en annan typologi än den befintliga.

Slutna kvarter föreslås inte i programmet annat än i bullriga lägen. Halvöppna kvarter ger oftast bättre ljusförhållanden och kan upplevas lika "stadsmässigt" men kan bli en mjukare övergång mellan befintlig och ny bebyggelse. På några platser föreslås en friare placering av bebyggelsen – t ex i norra/nordöstra delen av Skarpa by där hänsyn behöver tas till befintliga ekmiljöer.

Programmets högsta hus föreslås i lägen där de både kan fungera som landmärken och förstärka områdets centrala delar.

Skalan i Skarpa by är tänkt att hållas låg närmast radhusen för att gradvis trappas upp närmast Tyresövägen. Ny bebyggelse norr om kv Molnflygaren placeras med respektavstånd från den befintliga.

Lokaler i bottenvåningarna ska planeras i centrala lägen och utmed viktigare stråk. I mer perifera lägen är det önskvärt att möjligheten till verksamheter finns i bottenvåningarna. Det ska studeras i detaljplaneskedet.

Fastighetsindelning/-bildning: Det är önskvärt med mindre fastigheter än ett kvarter för att få en variation. 3D-fastighetsbildning kan bli aktuellt t ex i samband med parkeringslösningar.

Flera av synpunkterna överensstämmer med programförslaget

Bebyggelse

Vårdboende

Utbyggnaden av området måste omfatta vård och omsorg så att det blir möjligt att bo kvar då ålder och andra orsaker inte längre gör det möjligt att bo kvar i villa och radhus. Möjligheter för lokalt näringsliv kan i förlängningen möjliggöra "arbete nära bostaden".

Kulturmiljö

Landskapsbild/ stadsbild

Den ackumulerade effekten av de utförda sprängningarna (redan innan Bagarmossen bebyggdes) och av de kommande har en våldsamt stor miljöpåverkan. Det bör göras en ny miljöbedömning. I ett långsiktigt hållbart samhälle kan naturmiljöer återskapas när byggnader och byggnationer skapade av människan har tjänat ut.

Hur grundvattenförhållanden påverkas och förändras av ingreppen i berggrunden berörs inte, inte heller avloppsvattenproblematiken.

Stadsbyggnadskontoret:

Kontorets uppfattning är att programmets genomförande inte medför betydande miljöpåverkan. Uppfattningen delas av Länsstyrelsen. En miljöbedömning kommer inte att göras. En dagvattenutredning kommer att tas fram under fortsatt arbete.

Gator och trafik

Gångtrafik

Ett antal förslag till förbättringar för gående har inkommit - bättre ljusförhållanden vid övergångsställena (t ex riktad strålkastare mot övergångsstället/blinkande ljus som på Grycksbovägen), trafikljus vid övergångsstället Åstorpsringen/ Fyrskeppsvägen (gångstråk till Hammarby södra skola), automatiskt grönljus för gående som närmar sig och ombyggnad av Gamla Tyresövägen till boulevard (gärna hela vägen fram till Åstorpsringen). Gående uppskattar inte att dela bana med snabba cyklister.

Cykel

Företaget Gamla Enskede Lådcyklar i Bagarmossen arbetar med lastcyklars roll i den framtida staden. Företaget kan bidra med att planera lastcykelpooler, få ner parkeringstalen, förbättra infrastrukturen för (last)cyklar, informera boende och organisationer mm och ge stadsdelsutvecklingen i Bagarmossen/Skarpnäck en ny framåtblickande, positiv och kollektiv grön särprägel mm.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken måste byggas ut. Nya verksamheter som ska byggas i området kräver transporter och många boende kommer ha bil. Det kommer vara packat i kollektivtrafiken under rusningstid inom överskådlig framtid och det här påverkar resvanorna att en del väljer bilköer och längre restid före att stå packad i en vagn. SL bör i rusningstid sätta in direktbussar från Bagarmossen och Skarpnäck till och från Centralen. Bostäderna vid Gamla Tyresövägen skulle då ha bra kommunikationer och ge en viss lättnad för t-banan.

Resandeströmmen åt andra håll än mot centrum tycks vara bortglömda. Eftersom hela förslaget bygger på att kollektivtrafiken förbättras föreslår vi en dragning av tvärbanan från Årstaberg till Bagarmossen och varför inte en förlängning till Älta

Biltrafik och parkering

Ny vägkoppling till Bagarmossen: Fler ut- och infarter inom måste öppnas för att undvika de stora trafikstockningar som finns vid korsningen Gamla Tyresövägen-Sockenvägen samt Sockenvägen - Nynäsvägen. Varje stadsdel måste ansvara för sina egna problem.

Det gamla förslaget att anlägga Bjurklubbsvägen från Sockenvägen utmed Kärrtorps östra del för senare anslutning till Sofielundsvägen skulle ge påtaglig trafikavlastning och trafikfördelning.

Ta upp planerna på vägarna från 1950- och 1960-talet som förbinder Skarpnäck-Bagarmossen respektive Björkhagen- Kärrtorp.

En ny väg skulle kunna ha sträckning från Tyresövägen vid Skarpa By, i gränsen mellan bebyggelse och reservat, mot Hammarby Sjöstad och en framtida anslutning till den tänkta Österleden. Områdena inom stadsdelen kan kopplas ihop med den nya vägen som skulle kunna avlasta Sockenvägen, Gamla Tyresövägen och Nynäsvägen. Dagens smittrafik genom Hammarbyhöjden kan minska. Kompletterade kollektivtrafik kan dra nytta av den nya vägen. Vägen öppnar upp för ytterligare exploateringar i stadsdelen.

En påfart vid handelsträdgården vid Skarpnäcks gård och en påfart vid Skarpnäckskorset borde anläggas.

Trafiken från Lilla Sköndal bör regleras och ledas bort från Gamla Tyresövägen.

Bagarmossen har bara en tillfartsväg. En tillfart behöver skapas till Bagarmossen med anslutning mellan Flygfältsgatan och Rusthållarvägen, Ljusnevägen eller Byälsvägen, med en tunnellsöning där naturreservatet passeras. För att begränsa trafik via Gamla Tyresövägen krävs bommar som bara medger busstrafik under morgonrusningen. En väg mellan Bergholmsskolan och Horisontvägen borde kunna accepteras med planskild korsning med Skarpnäcksvägen, förbud mot tyngre fordon och med avstängning nattetid.

Trafikflöden:

Trafikutredningen ifrågasätts när en kraftigt ökad befolkning i området inte bedöms öka trafiken.

Var finns det beskrivet hur man löser den ökade trafiksituation som denna omfattande utbyggnad innebär? Varför finns inte en enda alternativ lösning att lätta på situationen på Sockenvägen genom att öppna upp Vikstensvägen, Holmögadsvägen för resande norrut mot staden och österut mot Nacka. Det finns ju också många som ska söderut eller riktning Örbyleden mot Högdalen, alternativet via Bagarmossen Skarpnäck och upp på Tyresövägen mot Örbyleden är väl glasklart. Redan idag är det tillräcklig smittrafik Fogdevägen till Sockenvägen. Stadsdelen måste ju ta ansvar att dela på denna börda och inte bara Sockenvägen.

Förslaget ger en befolkningsökning på mellan 30 - 42 procent. Att biltrafiken inte bedöms öka väsentligt över dagens nivå förefaller något egendomligt. För att kunna stanna ungefär vid dagens nivå måste kraftiga restriktioner i bilåkning införas.

Trafiksituationens komplexitet underskattas. Trafiksituationen på Sockenvägen är ohållbar. Buss- och tunnelbanetrafiken måste byggas ut kraftfullt för att satsningen på gång- och cykeltrafik skall vara verkningsfull. Trafikprognoser saknas för såväl utbyggnadsperioden som när området är utbyggt och har stabiliserat sig.

Parkering: Bygg parkeringsgarage under de nya husen för att slippa att gatorna är fulla med bilar. Det är svårt för gäster att parkera. Pensionärer är en pigg växande grupp som gärna vill ha kvar sina bilar för att kunna sköta sina ärenden utan hjälp av hemtjänst.

Det finns stora frågetecken kring hur många nya hus som planeras och den nästan totala avsaknaden av parkeringsplatser. Det är dagligen problem med att hitta parkeringsplats. Ska det vara så att boende måste hyra i garage för att kunna ha bil och på så sätt diskriminera de som inte har råd med garage. Hur är det tänkt för barnfamiljer som tvunget behöver bil. Lämna och hämta 3 barn på olika skolor och dagis, sen köra till jobbet? Tänk i längre banor.

Gamla Tyresövägen och Sockenvägen: Ombyggnad av Gamla Tyresövägen till stadsgata är bra, förläng den fram till Åstorpsringen. Gör en trafikmätning samt bullermätning. Inför flervägsstopp i korsningen Gamla Tyresövägen/Åkervägen. För båda gatorna föreslås hastighetsbegränsning till 30 km/h, tyst asfalt, små rondeller i trevägskorsningar, bommar i rusningstid, genomfartsförbud på vissa gator mm för att minska smittrafiken.

Trafiksäkerhet: Med många dagis/skolvägar så måste bilhastigheten på alla gator sänkas, speciellt då på högt belastade vägar som Gamla Tyresövägen och Sockenvägen, för att öka säkerheten.

Smittrafik: Enskede Villaägareförening är bekymrad över den ökning av biltrafiken inom Skarpnäcks Gård, Enskededalen och Gamla Enskede som utbyggnaden av upp till 3 500 lägenheter innebär. Användningen av bilen för pendlingsresor och service-trafiken av hantverkare och varutransporter till områdena kommer att öka. Bilister använder redan nu gator i Enskededalen och Gamla Enskede som smitvägar för att undvika bilköerna på Nynäsvägen.

Stadsbyggnadskontoret:

Gångtrafik: Synpunkter på hur gångtrafiken kan förbättras noteras inför fortsatt arbete.

Cykel: Ytor för att rymma lastcyklar tas upp i detaljplaneskedet.

Kollektivtrafik: Det kommer att vara möjligt att öka kollektivtrafikens kapacitet i och med tunnelbanans utbyggnad till Nacka. I fortsatt programarbete ska SL kontaktas när det gäller möjliga, konkreta förbättringar av kollektivtrafiken i ett kortare perspektiv.

Biltrafik och parkering: En ny vägkoppling till Bagarmossen från Skarpnäck löser inte kapacitetsproblematiken på Sockenvägen under rusningstid. En planskild korsning med Skarpnäcksvägen föreslås inte utredas vidare eftersom Bergholmsstråket planeras som ett parkrum utan motortrafik. En tunnellsnörning från Ljusnevägen genom naturreservatet bedöms vara en alltför kostsam lösning. Det är inte heller aktuellt att pröva en ny väg i naturreservatet norr och öster om Bagarmossen och Kärrtorp.

Trafiken kommer att utredas vidare under fortsatt programarbete.

Parkering ska planeras i enlighet med stadens beslutade parkeringstal: 0,3-0,6 p-platser per lägenhet, beroende på närhet till kollektivtrafik, lägenhetsstorlek, möjlighet till bilpool mm. På sikt kommer det inte finnas gratis parkeringsplatser. Antalet kantstensplatser kommer att vara färre. Detta i sin tur innebär att garageparkering kommer att vara det "normala". Idag är vakansgraden i Skarpnäcks p-garage ca 20%.

Trafiksäkerhet: Ny bebyggelse med anslutningar utmed Gamla Tyresövägen innebär att hastigheten måste sänkas.

Teknisk försörjning

Avfallshantering

Kommer alla fastigheter anslutas till Skarpnäcks sopsugsystem?

Stadsbyggnadskontoret:

Det är inte bestämt hur avfallshanteringen ska lösas.

Hälsa och säkerhet

Buller, vibrationer och risk

Synpunkter som framförts finns under respektive delområde.

Miljö- och klimataspekter

Miljökonsekvenser

Stora delar av programmet är mycket bra, men sammanfattningsvis bör vissa förbättringar göras. En miljöbedömning av programmet

bör göras. Det behövs en bättre beskrivning av hur programmet kan bidra till ett klimatsmart Stockholm. Det behövs en bättre beskrivning av hur programmet kan stärka biologisk mångfald och utveckling av ekosystemtjänster. Det behövs mer utvecklade beskrivningar av hur programmet kan bidra till en ökad social hållbarhet.

Stadsbyggnadskontoret:

Kontorets uppfattning är att programmets genomförande inte medför betydande miljöpåverkan. Uppfattningen delas av Länsstyrelsen. En miljöbedömning kommer därför inte att göras. I det fortsatta arbetet föreslås att beskrivningarna utvecklas när det gäller hur programmet kan bidra till en ökad social hållbarhet, till att stärka biologisk mångfald och utveckling av ekosystemtjänster och till ett klimatsmart Stockholm.

Övriga frågor

Skolor

Kan en ny Bergholmsskola betjäna boende i båda stadsdelarna?
Finns underlag för en gymnasieskola i dessa stadsdelar?

Simhall, sporthall

Vad skulle skilja en ny sim- och sporthall från nuvarande Sprallenhallen? Ska det byggas någon mer sporthall upp mot Bagarmossen? I dag nyttjas Skarpatorpsskolans sporthall, Skarpnäckskyrkan samt Sprallenhallen. Ingen hall får slås ut.

Upplåtelseformer

I programmet uttrycks ingen tanke om vilka boendeformer som passar för olika områden och vilken vilja som finns från stadens sida. Frågorna som bör forma programmet redan från början är vilka bor i dessa områden idag, vilka ska flytta dit, vilka möjligheter finns det för en växande eller krympande familj att stanna kvar och hur stor andel hyresrätter vore bra.

Information/dialog

Staden informerar föredömligt. Mycket material finns tillgängligt.

Barn ska involveras i frågor som rör dem. Processen erbjuder en ypperlig möjlighet att låta barnen bli delaktiga genom att ta reda på vad de tycker och låta dem påverka utformningen av för dem viktiga platser.

Odlingslotter

I programmet sägs ingenting om nya fritidsträdgårdar. Förslaget borde innehålla nya trädgårds- och odlingsområden. Köerna till koloniträdgårdsföreningarna i Stockholm bara blir längre och längre. Det gäller både föreningar med och utan stugor. Olika former av ny stadsodling och gerillaodling har tillkommit som ett

resultat av människors längtan efter att odla och bruka jord trots att man bosatt sig i den täta staden. Det kan behöva utarbetas en policy för hur staden skall skapa goda förutsättningar för fler att få möjlighet att odla och verka i en egen trädgård nära sitt bostadsområde.

Byggemenskaper

En förening vill utveckla och bygga kollektivhus i form av byggemenskaper i båda stadsdelarna.

Ekoby

Bygg en ekoby i nordöstra hörnet av Skarpa By med plats för odlingar, djurhållning, självhushållning. Gemensamma lokaler för mathantverk och andra hantverk.

Integration

Skarpnäck är på väg att gentrifieras. Skarpnäck i stort har en skön blandning av människor. Varför planeras nästan bara flervåningshus? På vilket sätt gynnar det integrationen och diversifieringen i ett område som redan domineras av höghus? En levande stadsdel måste bygga på en organisk blandning av radhus, höghus och villor.

Stadsbyggnadskontoret:

Skolor: En ny skola i Bergholmsbacken ska betjäna både Bagarmossen och Skarpnäck. Det är därför viktigt att den är placerad så att den upplevs tillhöra båda stadsdelarna.

Simhall, sporthall: En ny sporthall ska vara en permanent byggnad. Vissa funktioner kan samordnas om den byggs ihop med en simhall. En ytterligare sporthall planeras att rymmas vid den nya skolan i Bergholmsbacken.

Upplåtelseformer: Området ska innehålla en blandning av upplåtelseformer.

Information/dialog: Dialogen fortsätter i detaljplanearbetet.

Odlingslotter: Befintligt koloniområde behålls i nuvarande omfattning i programförslaget. Med uppdraget att planera för ett stort antal bostäder är det inte möjligt att utöka odlingsområdet. En eventuell möjlighet är tillfällig odling i mindre skala inom något delområde. Frågan får utredas i samband med detaljplanearbetet.

Byggemenskaper: Lämpliga platser för byggemenskaper ska redovisas i det fortsatta programarbetet.

Integration: Bagarmossen och Skarpnäck innehåller en blandning av bostäder och upplåtelseformer idag. Även efter att programmet genomförts kommer det att vara ett varierat område. Med det stora

bostadsuppdrag som staden har är det inte möjligt att bygga fler småhus i området annat än i mindre omfattning.

Ekoby: En ekoby med självhushållning och djurhållning kräver större ytor än vad platsen erbjuder.

Sammanfattning av synpunkter

Bostadsrättsföreningar, samfälligheter och boendegrupper

Brf Autopiloten, Skarpnäck

Skärgårdsskogen: Föreningen är emot bebyggelse intill Tornadoskolan. "Berget" som förskolan ska placeras vid används idag som pulkabacke och lekplats av barn. Det är ansvarslost att ta bort de få naturliga lekplatserna. Det är en bilfri väg idag. Vid byggnation av förskola på denna plats kommer det att behövas en väg för exempelvis varutransporter.

Istället för skolgården bör lekparken utvecklas med bättre fotbolls- och inte enbart gungor. Den lilla trädgården bör behållas.

Tillbyggnaden av ett mindre flerbostadshus stör direktanslutningen som skolan idag har till platsen. Denna plats används som vändplan, parkering och hantering av julgranar.

Föreningen är emot det nya bostadsområdet i Skärgårdsskogen. Här ses vilda växter, barn som leker, vilda djur och hundar som promenerar - en oas som betyder mycket för de boende. Dessutom så är det gammal kunglig betesmark, alltså ett historiskt arv. Angående verksamheter längs Flygfältsgatan är föreningen positiv till större livsmedelsbutik eller systembolag. Husen längs vägen bör inte byggas på höjden, då det kommer att leda till mindre soltimmar för Jubileumshuset.

De nya planerade förskolorna är placerade väldigt nära varandra, två stycken vid Skärgårdsskogen och två stycken vid Skarpnäcks gård. Det kommer inte att finnas barn till alla dessa förskolor då det redan idag finns 4-5 stycken förskolor i området.

Brf Friheten, Bagarmossen

Ett nytt hus föreslås på parkeringsplatsen vid Kolbäcksgård.

Parkeringsplatsen disponeras med tomträtt och behövs då det endast finns ett mindre antal garage i husen. Styrelsen ifrågasätter att en del av föreningens tomträttsmark kan brytas ut och bebyggas.

Ny bebyggelse föreslås på Ljusnevägen intill Kolbäcksgård.

Sprängning av berget kan påverka husen på Kolbäcksgård. Den omtyckta passagen till Nackareservatet bör behållas.

Brf Gästfriheten och 10 boende, Bagarmossen*Rusthållarvägen Parkeringsplats 25 lgh.*

Parkeringen ligger mitt emellan föreningens 3 byggnader och är en tomträtt som föreningen har räknat med och räknar med i framtiden.

1. Parkeringen rymmer c:a 45 parkeringsplatser = 216000kr/år.
2. Dessa 45 bilar kommer behöva parkera på närliggande gator
3. 25 nya lägenheter betyder ytterligare ett antal bilar utöver dessa
4. Föreningen har precis förfärdigat en yta på parkeringsplatsen för sortering av avfall. Det vore olyckligt om vi skulle behöva placera sorteringen på en plats som ligger sämre till för våra medlemmar.
5. En byggnad mitt emellan föreningens byggnader riskerar att både "splittra" föreningens "fysiska rum" samt medföra ökad insyn bland de lägenheter som vetter mot parkeringsplatsen. Skulle projektet bli av ser föreningen naturligtvis att föreningen blir kompenserade.

Brf Loopingen och Brf Rollen, Skarpnäck

Föreningarna är positiva till en förtätning av stadsdelen och ser fram emot att få nya grannar och fler attraktiva butiker i närområdet men är starkt kritiska till förslaget att förlänga Zeppelinargatan. Idag rör sig barnen fritt mellan kompisarna i husen utan att föräldrarna behöver oroa sig över trafiken som passerar utanför. Att öppna upp Zeppelinargatan för trafik till Skärgårdsskogen skulle begränsa barnens rörelsefrihet och ta i från dem den trygghet de känner idag när de går utanför sin egen dörr. Föreningens soptunna är placerad tvärs över Zeppelinargatan från husen sett. Om trafiken ökar på Zeppelinargatan får medlemmarna en betydligt farligare väg att ta sig över för att slänga hushållssopor.

Förslaget förstör också en väl fungerande gång- och cykelväg till förmån för ökad biltrafik vilket går helt emot Stockholms Stads egna inriktningsmål. Flygfältsgatan parallellt med Tyresövägen bör vara fullt tillräcklig för trafiken till och från det nya området.

Brf Naturporten, Bagarmossen

Föreningen protesterar mot att bebygga skogspartiet mellan Sockenvägen och Ätravägen, en grön lunga i ett alltmer tätbebyggt område. Att området är kuperat gör det till en uppskattad lekplats, inte minst vintertid då småbarnen åker pulka i slutningen mot Ätravägen och Naturportens tomt. Områdets lutning är störst mot Sockenvägen, som är relativt hårt trafikerad. Med ett staket längs vägen skulle hela området bli tillgängligt för lek. Montering av ett sådant måste rimligen vara helt i linje med stadens uttalade vilja att ha ett fungerande barnperspektiv. Kuperade skogsområden fungerar hälsofrämjande genom att stimulera barns motoriska utveckling, lek och fantasi.

Brf Navigatören, arbetsgrupp för "NEJ till bostadsbygge längs med Vinggatan", Skarpnäck

Föreningen säger nej till bebyggelsen på Sportfältet (bostäder på konstgräsplanen, agilitybanan och bilparkeringen) utmed Vinggatan.

Bland de boende i föreningen är 87 % emot förslaget.

1. Förslaget förstör den befintliga konstgräsplanen. Detta är kapitalförstörelse då denna har krävt mycket skattemedel.
2. Behåll så mycket av de öppna ytorna som möjligt då dessa är anledning till att folk valt att bosätta sig här.
3. Sportfältet fyller en viktig funktion för folkhälsan.
4. Genom att bygga utmed Vinggatan begränsar man den naturliga mötesplatsen.
5. Sportfältet används av fler än de självklara grupperna, bland annat av skidåkare och Friskis & Svettis.
6. Genom förslaget går fältet inte att nyttja lika bra som idag för fotbollsturneringar, motionsgymnastik och längdskidåkning.
7. Bebyggelsen kommer att skapa bilrelaterade problem: buller, avgaser och färre parkeringsplatser.

Alternativa förslag:

1. Bygg bostäder på den i princip outnyttjade grusplanen vid Helikoptervägen.
2. Bygg bostäder söder om Skarpnäcksvägen = väster om agilityplanen
3. Bygg bostäder utmed Gamla Tyresövägen som en naturlig följd av den planerade bebyggelsen vid Gamla Tyresövägen mot Sköndal.
4. Bygg sim- och sporthallen innan bostadsbygget!
5. Bygg sim- och sporthallen där det gråa tältet mitt på fältet står. Skapar möjlighet till parkering och avlastning av närliggande gator.
6. Ett exempel på alternativt förslag (illustration bilagd).

Brf Vingen HSB (529 hushåll) , Skarpnäck

Glädjande är att det tagits hänsyn till behovet av simhall samt pulkabackens bevarande.

1. Utformning och funktion av Pilottorget måste tas med i samråd med boende, näringsidkare och SL för att få ett lyckat helhetsresultat med stadsplaneringen i Skarpnäck.
2. Det finns behov av ytterligare en T-baneuppgång när det kommer att byggas så många bostäder i Skarpnäck.
3. Korsningen mellan Hemköp och Skarpnäcks industriområde. Korsningen är mycket trafikerad och trafikfarlig med felplacerade skyltar som hindrar sikten. Bygg en rondell i korsningen.

4. Fräscha upp Flygledargatan för ett ge mer känsla av välkomnande till Skarpnäck. Bussarnas hållplatser måste nischas in i gatan. Många bussar och bilar ska samsas på en alltför liten yta. Bygg en trafikrondell i korsningen Flygledargatan/Horisontvägen då bussarna har svårt att ta ut svängen där.

5. Det är bra med bostäder i Skärgårdsskogen men ytan för bostäder bör minskas till förmån för den lilla natur med känsliga och unika växter som blir kvar.

Kv Sjöbrisen, Skarpnäck (3 likalydande skrivelser, 17 namn)
Boende är positiva till att Skarpa By utvecklas och bebyggs men vill ha möjlighet att påverka utformningen. Husen mittemot som planeras till 5 våningar på ett avstånd av cirka 20 meter som närmast radhusen är alldeles för höga. I stället för 5-våningshusen kan en öppen parkyta med den fina gamla "sparbankseken" bevaras vilket skulle ge en betydligt trevligare känsla för området. Den norra garagebyggnaden och parkeringsplatsen är exproprierad och flyttad i förslaget vilket inte är acceptabelt. Byggnaden (en smedja) med stort kulturhistoriskt värde som ligger anslutning till handelsträdgården finns inte med på ritningarna? Det kommer bli en avsevärd ökning av trafik som leds in i området, plus tung trafik till handelsträdgården. Dra en ringväg runt området, som går utmed Tyresöleden, med garagebyggnader och därifrån matargator in i området.

De boende har idéer kring hur området i anknytning till handelsträdgården och Skarpnäcks gårdsväg kan utformas med bibehållet antal planerade bostäder och ser fram mot en inbjudan till fortsatt insyn och medverkan i utbyggnaden av Skarpa by.

Samfälligheten Molnflygaren, Skarpnäck, 73 + 73 namn,
(2 likalydande skrivelser med bilagor)
Fem förslag finner samfälligheten särskilt oroande. Dessa är fyra byggnader (tre punkthus, placerade nära radhusområdet, och en förskola) som ritats in i ett grönområde och en ny cykel-/ gångväg som utan tvivel skulle öka cykel-/ gångtrafik genom radhusområdet.

Skydd av radhusområdets grönområden/ bevarande av tanken bakom detaljplanen för radhusområdet: För bevarande av radhusområdets karaktär är avgörande att grönområden sparas från exploatering samt att radhusområdet bevaras fritt från biltrafik och ökade genompasseringar i form av cykel-/ gångstråk. Eventuella tillkommande boende i exploateringsområdet "Skarpa By" bör anvisas till de befintliga cykel- och gångvägar. Nya cykelstråk genom området vore inte förenligt med barnens säkerhet. Radhus-

området självt ansvarar för underhållet av gångvägar och lekplatser i området, vilket bygger på att dessa faciliteter till största del används av endast radhusområdets boende.

Förutom det värde grönområdet har för radhusområdet har den orörda skogsmarken i dag ett rikt djurliv med fåglar, ekorrar och rådjur. Ett värde och en upplevelse som kommer alla boende i Skarpnäck till godo. Förskolebyggnaden stryper möjligheten för djur att naturligt röra sig mellan Bagarmossenskogen och det aktuella grönområdet. Det finns gott om alternativa placeringar för en förskola inom området Skarpa By.

Ökad biltrafik/ bullernivå i området efter en exploatering: Ny trafik bör dras så att befintliga hus inte behöver passeras. Delar av området Skarpa By är i dag mycket tysta/ trafikfria och angränsar till skogarna/ motionsslingor i Bagarmossen samt Naturreservat. Dit bör man överhuvudtaget undvika att dra ny trafik

Hustyper/ utformning av bebyggelse: Höga flervåningshus passar inte in i området "Skarpa By". Bygg lägre hus vilka kan smälta in i den gårds- och naturmiljö som råder. De nya byggnaderna bör inte ha en höjd överstigande befintliga byggnader. Bygg flervåningshus vid Bergholmsskolan i Bagarmossen samt på området runtomkring ner mot Skarpnäcksfältet. Högre hus i Bagarmossen skulle inte störa känslig naturmiljö på samma sätt som det skulle göra i Skarpnäck. Staden har det övergripande ansvaret, oavsett vilka medborgare som "skriker högst", att välja mest lämplig plats för byggnation samt se till att skyddsvärda naturmiljöer inte överexploateras.

Samfälligheten Molnflygaren, 28 namn

Skarpa By: Molnflygaren är ett radhusområde, beläget i en sluttning. Området är planerat för minsta möjliga trafik. Parkeringar och garage är förlagda i utkanten av området och här finns inga cykelbanor. I området ska det vara begränsad genomströmning av andra än de boende i området. Här ska både de minsta barnen och de äldre kunna röra sig tryggt.

Delar av det nuvarande förslaget går emot stadens egen uttalade ambition att bygga utifrån "befintliga förutsättningar och kvaliteter. De tre bostadshus som har placerat in ovanför Tåtorpsvägen 96-104 och utmed Helikopterparken vid Skarpnäcks gårdsväg ligger inte mer än ett tjugotal meter från suterränghus och låga hus i svacka. Att spränga sönder berget och "räta ut" Skarpnäcksgårdsväg för att få in hus ovanför TTV 188 synes långt från en bebyggelseutveckling utifrån befintliga förutsättningar och kvaliteter. Mer trafik och problematiska genomfarter samt risker för sociala spänningar.

Begränsa den nya bebyggelsen till området *innanför* nuvarande Skarpnäcks gårdsväg. Genom att inte röra berg i dagen och skogen på den kulle som idag naturligt utgör en gräns mellan området uppe vid Skarpnäcksgårdsväg och radhusen blir nya hus inte lika brutala inslag i närmiljön. Genom att placera lägre bebyggelse innanför den nuvarande Skarpnäcks gårdsväg skapas bättre harmoni med topografi och radhusbebyggelse. Genom att minska volym och skala och blanda bebyggelse kan "nya Skarpa by" bli en bra helhet.

Före samtalerna i Brandparken hade boende i *Molnflygaren* inte informerats om eller bjudits in att ge synpunkter på förslaget. Däremot tycks andra och möjligen mer resurs- och röststarka opinioner (Bagisbloggen etc.) ha bjudits in för att i Dialogsamtal göra ritningar gällande Skarpa by. Det är verkligen anmärkningsvärt att boende inom stadsdelens olika delar värderas så olika av staden!

Boende ser fram emot ett reviderat förslag som på ett bättre sätt harmonierar med områdets naturvärden, topografi, befintliga bostadsmiljö samt med områdets demografi och sociala realiteter.

- Ingen exploatering och expansion utanför nuvarande Skarpnäcks gårdsväg:* Skarpnäcks gårdsväg förlängs inte och berg sprängs inte sönder samt att nu befintliga områden med parkmark och skogbeklädda moränsluttningar bevaras. Inga höga hus invid Helikopterparken och inget dagis på berget. På detta sätt behålls nuvarande grön- och lekområden och genomfart begränsas.
- Inga höga hus i nära angränsning till Molnflygaren.*
- Inga nya eller ytterligare genomfarter för cyklar och gåendegenom Molnflygaren.* Ny trafik och passager leds runt Monflygaren.
- Nybyggen bör ske med blandade upplåtelse- och boendeformer.*

Föreningar, intresseorganisationer och sammanslutningar

Boende vid Skärgårdsskogen - Brf Luftskeppet, Brf Flygledaren, föräldrakooperativet Propellern - 207 namnunderskrifter

Det går att bevara Skärgårdsskogen som ett barnvänligt och bilfritt naturområde och samtidigt tillgodose behovet att bygga nya bostäder i Skarpnäcksområdet. Två bilagor:

1. kommentarer ifrån möten med boende i området
2. namnlistor på personer som valt att ställa sig bakom ett gemensamt motförslag (207).

Allmänt om Skarpnäck och Skärgårdsskogen: Skärgårdsskogen är en naturpark enligt Stockholms grönkarta. Skärgårdsskogen, "Hackspettskogen", är livsmiljö för skyddsvärda arter, och ett sammanhållet barnvänligt, bilfritt område som leder från Skateparken ända ut till Flatenområdet via en gång- och cykelbro. Föräldrakooperativet Propellern i Luftskeppet har sin utegård mot

Skärgårdsskogen. Skärgårdsskogen ger grönt komplement till den täta kvartersbebyggelsen vilken dessutom är kringgärdad av industriområdet till väster och motorväg till söder och öster.

Grönt gångstråk och kvarterspark: Bevara ett bilfritt och barnvänligt grönt stråk genom att knyta samman kvartersparken och Skateparken, med ett brett naturstråk som riktas längs med befintlig bebyggelse ner mot den befintliga gång- och cykelbron. Det innebär t.ex. att:

- Kvartersparken ska kunna nås ifrån befintliga bostadsområden som angränsar till Skärgårdsskogen utan man ska behöva korsa bilvägar.
- Ny bebyggelse placeras längre ifrån befintlig bebyggelse än i samrådsförslagets bild, förslagsvis bortom den nuvarande asfalterade gångstigen.

- Den nya förskolan placeras uppe vid det gröna stråket, i ett mindre bullerutsatt område och närmare övriga Skarpnäck.

Undvik att planera det gröna promenadstråkets sträckning utifrån en vision att en ny kostsam ekodukt ska byggas när det redan finns en bro över Tyresövägen som idag används flitigt. Gång- och cykelbron gynnar även personer som har kolonistugor på andra sidan Tyresövägen.

Biltrafik:

Biltransporter upp i den idag bilfria Skärgårdsskogen-

- försämrar säkerheten, trygghet och miljö
- inkräktar på ett flitigt använt, omtyckt barnvänligt bilfritt område
- innebär ökad genomfartstrafik i Skarpnäck.

Vägarna till de nya bostäderna bör planeras så att

- Man kör in ifrån Flygledargatan.
- Man inte leder bilar upp på höjden på Skärgårdsskogen.
- De minimerar genomfartstrafik
- De tar mindre yta i anspråk, till förmån för gång- och cykelvägar och gröna ytor.
- Bilar parkeras i parkeringshus
- Plats avsätts för cykelparkeringar och bilpooler.

Förstärka Skarpnäcks Allé som stråk genom ett bilfritt tänkande genom att utveckla Pilotorget för ökad trivsel och genom att utveckla verksamhet i anslutning till Skateparken och den nya tilltänkta stadsparken.

Skolor: Med nya bostäder ökar behovet av förskoleplatser, grundskolor och friskolor vilka måste planeras in i mindre enheter än den stora skolan vid Bergholmsbacken.

Livsmedelsbutik och kaféverksamhet: En större livsmedelsbutik kan planeras nere vid Flygfältsgatan och då klara logistiken med varor

utan att skapa genomfartstrafik med varutransporter bland den täta bebyggelsen i Skarpnäck. Kaféverksamhet skulle kunna planeras i anslutning till en framtida kvarterspark.

Kollektivtrafik: En ny tunnelbaneuppgång bör prioriteras redan nu.

Oro för störningar under byggtiden: Ett ökat avstånd till de nya husen och ett naturstråk samt bevarar naturliga höjdskillnader kan minska denna befogade oro.

Motförslag: Det går att bygga bostäder och samtidigt bevara värdefulla kvaliteter och förutsättningar i Skärgårdsskogen. Avstå ifrån att förstöra den sammanhängande bilfria zonen närmast befintlig bebyggelse. Bevara ett grönt promenad- och cykelstråk längsmed dagens gångväg, riktad mot dagens gång- och cykelbro över till Flaten.

- Bilfritt naturstråk längs med nuvarande bebyggelse, från Skateparken ner till gång- och cykelbron över Tyresövägen.

- Ny bebyggelse läggs bortom dagens asfalterade gångväg.

- Tillfart till de nya bostäderna sker ifrån Flygfältsgatan, varken Zeppelinargatan eller Skarpnäcks Allé förlängs.

- Den föreslagna förskolan ligger uppe mot det bilfria området.

- Bevara tillräckligt mycket natur för att i framtiden kunna anlägga ett naturstråk till, i riktning mot den föreslagna brom som idag saknar finansiering.

- Parkeringshus längs med Flygfältsgatan minskar behovet av att skapa vägar enbart för att skapa parkeringsplatser. Satsa även på att säkerställa god cykelparkering och plats för bilpool.

- En sammanhängande, tät bullervall längs med en längre sträcka av Tyresövägen. Bullervall är att föredra framför plank för att undvika bullerreflektioner mot Flatenområdet (en olycklig lärdom från det bullerplank vid Tyresövägen som skapade kraftigt ökat buller i bostadsområdet Norra Sköndal).

Cykelfrämjandet Storstockholm (2 skrivelser)

1. En tydligare koppling med Cykelplanen och dess prioritering av åtgärder behövs och en koppling med Planen för Säkra och Trygga Skolvägar saknas.

Alla gång- och cykelbanor ska ha en separering mellan gång- och cykelfält. Detta gäller vid ombyggnation av Byälsvägen och det nya gång- och cykelstråket mellan stadsdelarna och genom Bergholmsparken.

Underlätta cykeltrafik till kollektivtrafikknutpunkter, skolor och koppling till pendelstråk. Programmet saknar att främja cykling som

transportmedel i Bagarmossen, Skarpnäck och kopplingarna med andra stadsdelar och naturreservaten.

Cykelfrämjandet anger ett antal viktiga kvaliteter som kan främja cykling såsom att cykelbanor ska ha samma höga kvalitet hela vägen och inte avbrytas av busshållplatser och liknande, tillräcklig bredd och bra ytbeläggning. Gatuutrymmet bör omfördelas till fördel för cyklister och fotgängare. Drift och underhåll av cykelbanor förbättras. Cykel är ett eget trafikslag och ska inte blandas med fotgängare.

2. Cykelfrämjandet framför förslag på hur cyklingen skulle kunna öka i stadsdelen genom olika åtgärder som cyklingskurser för dem som inte kan cykla, cykellekar för personal och barn på förskolor och lågstadium, en cykellekpark, beskrivningar på hur man cyklar från Bagarmossen till jobb mm.

Förslaget att binda samman Bagarmossen och Skarpnäck med ett stråk uppskattas. Stråket bör ha breda enkelriktade cykelbanor och en cykellekplats.

Enskede Villaägareförening

Föreningen är bekymrad över den ökning av biltrafiken inom Skarpnäcks Gård, Enskededalen och Gamla Enskede som utbyggnaden av upp till 3 500 lägenheter innebär. Användningen av bilen för pendlingsresor och servicetrafiken av hantverkare och varutransporter till områdena kommer att öka. Bilister använder redan nu gator i Enskededalen och Gamla Enskede som smitvägar för att undvika bilköerna på Nynäsvägen.

Tillfarter till centrum: Fler tillfartsvägar ut från Bagarmossen samt från Skarpnäck till Tyresövägen bör anläggas för att avlasta Sockenvägen och Gamla Tyresövägen och för att tillgodose den trafik som ska söderut respektive västerut. En påfart vid handelsträdgården vid Skarpnäcks gård och en påfart vid Skarpnäckskorset behövs. Boendetrafiken från Lilla Sköndal bör ledas ut direkt på motorvägen Tyresövägen och inte behöva åka via Gamla Tyresövägen/Sockenvägen. Den lokala trafiken mellan förortscentra måste förbättras vilket kan vara utvecklande för områdena

Kollektivtrafik: Resandeströmmen åt andra håll än mot centrum tycks vara bortglömda. Eftersom hela förslaget bygger på att kollektivtrafiken förbättras föreslår vi en dragning av tvärbanan från Årstaberg till Bagarmossen och varför inte en förlängning till Älta

Förslag för Sockenvägen respektive Gamla Tyresövägen att införa snarast:

- Gör en trafikmätning samt bullermätning på Gamla Tyresövägen, som redan har gjorts på södra delen. Detta för att ha referenspunkt inför framtida kontroller.
- Inför flervägsstopp i korsningen Gamla Tyresövägen / Åkervägen
- Max 30 km i timmen Gamla Tyresövägen samt Sockenvägen
- Dubbdäcksförbud samt *tyst* asfalt på Gamla Tyresövägen samt Sockenvägen
- Genomfart förbjuden - skyltar på Åkervägen, De gamlas väg, Skördevägen, Kyrkogårdsvägen
- Tillåt parkering längs Gamla Tyresövägen för att minska bredden på gatan och därigenom tvinga ned hastigheten.
- Anlägg små låga rondeller i trevägskorsningar för att få ned hastigheten på Gamla Tyresövägen och Sockenvägen
- Bommar sänkta i rusningstid anläggs vid smitvägarna såsom det finns i Bromma om inget annat hjälper

Förbättringar för gående:

- Bättre ljusförhållanden vid övergångsställena t ex riktad strålkastare mot övergångsstället/blinkande ljus som på Grycksbovägen.
- Inför trafikljus vid övergångsstället Åstorpsringen/ Fyrskjeppsvägen. Detta är ett gångstråk till Hammarby södra skola.
- Eftersom Stockholm ska vara en promenadstad så föreslår vi att det blir automatiskt grönljus för gående som närmar sig.
- Ombyggnad av Gamla Tyresövägen till boulevard är mycket trevligt. Omfatta gärna hela vägen fram till Åstorpsringen.
- Gående uppskattar inte att dela bana med snabba cyklister. Cykelbanan på Gamla Tyresövägen är en del av de regionala cykelstråken och för dem krävs klar åtskillnad från gående.

Pensionärsperspektivet: Pensionärer är en pigg växande grupp som gärna vill ha kvar sina bilar för att kunna sköta sina ärenden utan hjälp av hemtjänst. Hur ska gruppens behov av parkering lösas?

Barnperspektivet: Med många dagis/skolvägar så måste bilhastigheten på gator sänkas, speciellt på potentiellt högt belastade vägar som Gamla Tyresövägen och Sockenvägen för att öka säkerheten.

Föreningen Bergholmstorpets vänner

Föreningen har drivit en omfattande programverksamhet i torpet under många år. Målsättningen är att vara en mötesplats för människor i området, unga och gamla, människor med olika bakgrund, handikappade och barnfamiljer. Någon kontakt med föreningen har inte tagits inför förtätningsplanerna.

I programmet föreslås att vägen breddas och förändring av skogsmiljön till parkmiljö. Det finns redan en gångväg i vacker

skogsmiljö. En bilväg utanför Bergholmstorpet förändrar den lugna och fridfulla miljö som uppskattas av så många i området och förändrar därmed också förutsättningarna för vår verksamhet i torpet. De ansvariga för programförslaget borde ta kontakt med oss i dessa för oss så viktiga frågorna.

Föreningen HållKollBo

HållKollBos förslag är att i Bagarmossen/Skarpnäck i form av byggemenskaper bygga kollektivhus. Byggemenskaper är ett alternativ till stora byggherrar.

Kollektivhus i Bagarmossen, Rusthållarvägen/Bergsrådsvägen

Ett höghus i trä på tomt nr 12 med sunda material och med hållbar försörjningskedja. I bottenplanet i huset ges utrymme för att samverka socialt med lokala föreningar och kringboende i Bagarmossen. Odlingar är en självklar del i byggnaden.

Kollektivhus i Skarpa By, nordöstra hörnet

Ett hus i trä, sunda material och med hållbar försörjningskedja. Där är tomterna större och rymmer fler bostäder. Där är det naturnära med stora omkringliggande ytor med gamla ekar och andra förutsättningar för bebyggelsen.

Föreningen Stor-Stockholms Koloniträdgårdar

I programmet har införts att Pungpinans fritidsträdgårdar ska bibehållas på sportfältet men ingenting om att inrätta nya trädgårdar. Programförslaget borde innehålla förslag på nya trädgårds- och odlingsområden. Köerna till koloniträdgårdsföreningarna i Stockholm bara blir längre och längre. Detta gäller både föreningar med stugor och sådana utan stugor. Olika former av ny stadsodling och gerillaodling tillkommit som ett resultat av människors längtan efter att odla och bruka jord trots att man bosatt sig i den täta staden. Det kan behöva utarbetas en policy för hur staden i framtiden skall skapa goda förutsättningar för fler invånare att få möjlighet att odla och verka i en egen trädgård nära sitt bostadsområde.

Förskolan Filosofiska, Skarpnäck

Förskolan besöker ofta ett skogsparti, Hackspettskogen, där det föreslås bostäder. Ettåringarna såväl som femåringarna nyttjar hackspettskogen och de andra små skogsområdena. Flera av de äldre barnen på förskolan, 4-5-åringarna, har velat berätta genom bilder vad hackspettskogen och de andra små skogsområdena i närheten av förskolan betyder för dem och vad de tycker om att de försvinner. Barnen har föreslagit olika lösningar. Det finns många andra ställen att bygga på, i Norrland eller någon annanstans i Sverige. Varför är vi viktigare än hackspettarna undrade ett barn.

Alla som behöver någonstans att bo kan bo i en lägenhet tillsammans så behöver de inte bygga så mycket. De kan bygga vid Hemköp. Någon kom med förslaget att bygga på halva skogspartiet och spara halva och detta förslag fastnade flest barn för. Några höll dock fast vid att de ville ha kvar hela skogen.

Garageföreningen Tidan Ekonomisk Förening, Bagarmossen Förslag nummer 10, Rusthållarvägen vid Tidagränd, pekar ut befintlig garagelänga som lämplig för t ex radhusbebyggelse. Garagelängan består av 20 garageboxar. Garageföreningen Tidan innehar tomträtt till fastigheten Blygsamheten och föreningens medlemmar nyttjar samtliga garageboxar. Området bör tas bort som möjlig bostadsförtätning.

Samfällighetsföreningen Gråhunden, två likalydande skrivelser *Gråhundsvägen och Pudelgränd*: Ingen påfart nära befintliga hus med högre bullernivåer, sämre luft och risk för köbildning vid rusningstrafik. Belysning på påfarten och från trafik kan komma att bli besvärande. Ett flertal stora ekar riskerar att sågas ned.

Skarpnäck Hundungdoms Styrelse

Det är planerat att bygga bostäder där föreningen har sina aktiviteter och därmed flytta hundaktiviteterna närmare baseballplanen. Föreningen ser flera positiva konsekvenser av en flytt såsom t ex bättre belysning. Önskemål på nya platsen är inhägnad plan, om möjligt större än dagens (40x40 m) som är ett minimum för kursverksamheten, belysning till plan, container i direkt anslutning där föreningen har sina agilityhinder som är tunga, klubbstuga nära planen med toalett och platsen bör inte ligga direkt intill annan verksamhet som kastar/sparkar bollar eller spelar hög musik.

HUF, Hållbar Utveckling av Förorten Bagarmossen – Skarpnäck (*HUF har förutom detta remissyttrande inkommit med ett separat yttrande där synpunkter har framförts på programmets kvalitet samt ett drygt 10-tal övriga skrivelser med frågor under samrådtiden. Dessa har besvarats under hand och ingår inte i denna sammanfattning.*)

HUF är ett medborgarinitiativ med initiativtagare boende i området. Programförslaget innehåller 3200-3600 bostäder, vilket är betydligt fler än stadsbyggnadsnämndens inriktningsbeslut. Exploateringsgraden har överskridits med upp till 40 %. Vilket innebär att det finns utrymme att reducera bostadsvolymen vid den fortsatta planeringen.

Förslag på justeringar

Bergholmsbacken: Den planerade bilvägen från Rusthållarvägen ner till Bagisskogens bryn bör tas bort. Att dra en bilväg för att försörja

så få som fyra huskroppar är inte god långsiktig samhälls- och miljöplanering. Exkludera huskropparna och förlägg i stället en plan för den nya skolans utomhusaktiviteter där. Det gröna stråket blir då ett stråk endast för cykel och gångtrafikanter i linje med stadens Framkomlighetsstrategi.

Bergholmsparken: Låt Bagisskogen förbli en helt vanlig naturlig skog, idka gallring enligt gängse regler och förbättra belysningen. Enkla kostnadseffektiva medel ökar tryggheten och integrationen. En naturlig skog adderar mera livskvalitet än en tillrättalagd park.

Skarpnäcks sportfält: Bebygg inte sportfältet som fungerar en målpunkt för områdets barn och ungdomar samt möteplats för områdets boende. Konstgräsplanen med omgivande ytor är själva centrum av sportfältet, där den största aktiviteten äger rum. Alternativt kan en reducerad volym bostäder finna annan placering inom sportfältet. Att bygga bostäder på en konstgräsplan är inte kostnadseffektivt.

Gamla Tyresövägen: En stor matvaruaffär av Hemköps kaliber bör finnas i området. Ett alternativ placering är på tomten där transformatorstationen finns i nuläget och där det enligt programförslaget planeras ”ny verksamhet”. Då kan tomten där Hemköp och parkeringen nu är placerad bebyggas med bostäder, vilket innebär ett tillskott av upp till ytterligare 200 bostäder.

Skärgårdsskogen: Förskolan vid Jubileumshusen hamnar mitt på en bergknalle, en populär pulkabacke. Placera förskolan närmare den nya bebyggelsen som kommer att bli det huvudsakliga upptagningsområdet. Bilvägen över Pilottorget bör strykas ur programmet.

Skarpa By: De tre bostadshusen som placerats på samma sida som radhusen i förhållande Skarpnäcks Gårdsväg, kan strykas ur programmet. De minskar rymden i uterummet.

Bagarmossens centrum: Den enda raka infarten till Bagarmossens centrum är Lagavägen, i dag är den öppen och fyller en viktig funktion genom att vara en entré till torgen och butikerna. Det är inte tillrådligt att täppa igen entrén med ett 10-12 våningar högt punkthus. Punkthuset bör strykas ur programmet.

Förtätningar i Bagarmossen: Förtätning på de 13 områdena bör detaljstuderas. Tillskottet på bostäder kan innebära en risk att stadsdelens unika utformning till stor del går förlorad

Förtätning av Skarpnäck: Skarpnäcks markyta kan inte förtätas mer. Området är högexploaterat med 100 lägenheter per hektar. Studentlägenheter/ungdomsbostäder på parkeringshusen kan vara en framkomlig väg för att bidra till små billiga bostäder för ungdomar. De 15 lägenheter som föreslås på gaveln av parkeringshuset vid Gondolgatan är felpplacerade och bör utgå ur planprogrammet.

Nettoreduktionen av bostäder i planområdet, om man tar hänsyn till ett tillskott av 200 bostäder på "Hemköpstomtem" uppgår till maximalt ca 300 bostäder om sportfältet inte alls bebyggs samt till ca 100 bostäder vid alternativ placering av bostäder på sportfältet. Denna marginella minskning bör anses rimlig. Denna volym innefattas i differensen inom intervallet i stadsbyggnadskontorets förslag som är på 1000 bostäder. En minskning med 100 -300 bostäder är rimligt i ett redan överdimensionerat programförslag, om det genererar ett bibehållet sportfält i Skarpnäck samt en bilfri grön promenad- och cykelväg i Bergholmsbacken.

Skarpnäcks Trädgårdsstadsförening

Trafiksituationens komplexitet underskattas i samrådsförslaget. Trafiksituationen på Sockenvägen är ohållbar. Både buss- och tunnelbanetrafiken måste byggas ut kraftfullt för att satsningen på gång- och cykeltrafik skall vara verkningsfull. Trafikprognoser saknas för såväl utbyggnadsperioden som när området är utbyggt och har stabiliserat sig. Utbyggnaden av området måste omfatta vård och omsorg så att det blir möjligt att bo kvar då ålder och andra orsaker inte längre gör det möjligt att bo kvar i villa och radhus. Vidare bör det skapas möjligheter för lokalt näringsliv som i förlängningen kan möjliggöra "arbete nära bostaden.

Stockholm Baseball o Softboll klubb

Befintliga byggnader på sportfältet finns inte med. En slagunnel och två klubbhus saknas. Slagtunneln är nybyggd. Alla befintliga byggnader behövs till tre föreningar och åtta lag.

YIMBY, ett partipolitiskt obundet nätverk av medborgare

Nätverket är kritiskt mot exploateringsgraden, hur stadsbyggnadsstrukturen är osammanhängande och hur trafik och parkeringsnorm hanterats. Val av volymstudier ter sig helt slumpartat i vissa delar.

Bagarmossen: Halvöppna gårdar ger lägre exploateringsgrad utan att kunna garantera intentionerna med den bebyggelsestypen. Det är positivt med högre byggnader och lokaler i bottenplan men beklagligt med centrumlåsningen genom att befästa ytterligare ABC-planering genom att koncentrera nya lokaler till centrumområdet.

Skarpnäck: Nätverket är negativt till att behålla Skarpnäcks röda färgskala. Bergholmsbacken är ett nyckelområde i programmet då där inte finns någon befintlig bebyggelse. Det är märkligt att se hur staden slumpmässigt placerat ut olika byggnadstyper. Öppningar in i innergårdarna från stråket minskar underlaget för affärsverksamheter. Punkthus ifrågasätts här. Ger en lägre exploateringsgrad och har inte stadsbyggnadskvaliteter som passar in i stråkuppbyggnaden.

Enskilda

5 boende, Bagarmossen (2 skrivelser var)

Nej till byggplanerna på Ljusnevägen som drabbar många som bor på Kolbäcksgård. Tillgängligheten kommer att försämrats om grinden inte går att använda framöver. Grinden används till att:

- slänga och sortera sopor vid återvinningscentralen
- gå till busshållplatsen
- gå till Nacka reservatet mot Söderbysjön

Det finns inget alternativ till att flytta på grinden eftersom det finns berg i vägen. Bygg inte de 25 lägenheterna på parkeringsplatsen vid Stångavägen. Parkeringsplatserna behövs.

Boende, Bagarmossen

Programmet bör ändras enligt följande

- Bebyggelse av Bergholms bollplan bör utgå, skötseln av idrottsplanen återupptas. (En viktig öst-västlig kommunikation inom Bagarmossen.)
- Nord-sydliga förbindelsen bör befrias från biltrafik i motsvarande del, anpassas och skalas ner av hänsyn till natur- och kulturmiljön.
- Täthet och skala för nya bebyggelsedelar bör anpassas bättre till Bagarmossens befintliga delar, och tydligare utgångspunkter för gestaltning/uttryck redovisas.
- Bebyggelse i närheten av Skarpnäcksvägen bör utgå i dess direkta närhet samt fö begränsas i höjd.

Tesen att ny bostadsbebyggelse alltid skulle vara trygghetsskapande bör problematiseras. Intressekonflikter uppstår med andra värden. Viljan att förbättra orienterbarheten i området är feltänkt. Säkerhet, framkomlighet och tillgänglighet kan utvecklas och förbättras.

Vissa högre punkthus kan finnas som en interpunktion av den i övrigt måttliga skalan. Avsevärt finns att lära av den befintliga bebyggelsens kvaliteter när det gäller skala och naturanpassning. Bättre artikulerade utgångspunkter för gestaltningen behövs.

"Bergholmsbacken": Begreppet/namnet "Bergholmsbacken" är en nyskapelse inom ett större område än som utgör en naturlig helhet.

Inom detta finns såväl delar som är väl tänkbara för bebyggelse (skoltomten), som delar som inte borde föreslås (bollplanen mm).

Bergholms bollplan: Bergholms bollplan är idag en resurs för spontanidrott. Att placera bostäder ner vid Bergholms bollplan medför att väg och privatbilar förs olämpligt långt ner mot Bagarmosseskogen. Dessa hus bör utgå, all biltrafik stoppas ovanför (norr om) passagen vid bergryggen norr om bollplanen. Den nya skolans tillfartsväg från Rusthållarvägen är olycklig och kräver delvis omfattande bergsprängning och därmed görs våld på den "terränganpassning" som karakteriserar Bagarmossen. Föreslagen skolbebyggelse blockerar den nuvarande öst-västliga förbindelsen längs bollplanen, och tvingar gångtrafik in över skolgården. En skolgård är ingen allmän plats under skoltid, varför denna skulle bli ett hinder för öst-västlig kommunikation inom området.

"Bergholmsparken": För Skarpnäcksvägen är den landskapsmässiga karaktärsfrågan av största betydelse, för att kunna uppfatta områdets kulturvärden. Vägen har en mycket gammal historia som landsväg. Det är väsentligt att den nya bebyggelse som närmar sig detta landsvägsstråk hålls på viss distans, och hålls helt låg (gäller i synnerhet norra delen av Skarpa By.) Genom att föreslå park, i mer stadsmässig betydelse, riskeras att dessa värden går förlorade. Skarpnäcksvägen bör ses som ett lokalt stråk, för låga farter och är ingen egentlig bilväg, utan snarare en parkväg, ett promenadstråk från Skogskyrkogården och ut till Nackareservatet. En obetänksam "standardhöjning" kan här bli förödande. Att komplettera Gamla Tyresövägen med cykelbanor, är en bättre lösning.

Bergholmstorpet: Bergholmstorpet är "K-märkt".

-Kulturmiljön här kräver ett visst öppet landskapsrum, och en hänsynsfull utformning. Detta bör *förvaltas*, inte omprövas.

-En utveckling av området bör ta det historiska sammanhanget som utgångspunkt och ansluta till de verksamheter som naturligen hör samman med platsen, exempelvis odling och djurhållning.

-Komplettering av bebyggelsen bör inte ske utöver att möjligen rekonstruera ekonomibyggnader som tidigare funnits vid torpet och som skulle sätta torpet i ett bättre och begripligare sammanhang.

Ny sim- och sporthall i Skarpnäck: Det bör tydligare säkerställas att en sport- och simhall verkligen är en planerad, integrerad och väsentlig del av de nya exploateringsplanerna. En ny konstfrusen bana, så är det en desto mer efterlängtd standardhöjning.

Trafik: Cykelpassager måste säkerställas. De befintliga kombinerade gång- och cykelbanor som finns inom Bagarmossen,

kännetecknas av en vänlig samexistens emellan trafikantslagen. För nya cykelpendlingsstråk må dock andra planeringsförutsättningar kunna tillämpas. Håll alltså isär de lokala och regionala aspekterna. Bilväg mellan Bagarmossen och Skarpnäck behövs inte.

Delområde "Bergholmsbacken": Bebyggelseområdet söder om förskolorna, den naturgivna smalare passagen mellan de två höjdryggarna, bör utgå. Stråket i denna del bör ges en anpassad utformning, helt utan biltrafik. Den föreslagna skolan ligger inte bra där. Angöringsvägen från Rusthållarvägen är också negativ.

Delområde "Bergholmsparken": Området ingår dock redan i ett natur- och kulturhistoriskt samt landskapsmässigt sammanhang som bör förvaltas och inte göras till avgränsad "park" i mer artificiell mening. Skarpatorpsskolan bör inte byggas ut fram till Skarpnäcksvägen utan hållas på betryggande avstånd. Det skulle klippa av landskapsrummet på ett negativt sätt.

Delområde "Skarpa By": Närmast Skarpnäcksvägen – Brotorpsvägen bör ett större avstånd hållas, samt att bebyggelsen utformas helt låg. Två av de intilliggande verksamhetslokalerna bör avvecklas och ersättas av bostäder. Verksamheterna bör flyttas till nya verksamhetsbyggnader vid Tyresövägen. Det är oklart var de 50 bilplatserna för handelsträdgården ska ligga.

Delområde Bagarmossens centrum: Flera av förslagen ansluter till sådana som tidigare förordats, t ex på t-banan och intill tårtan. Det är dock synd att dessa inte prövats och illustrerats lite närmare.

Förtätningar Bagarmossen: Flera av de förslagen verkar möjliga.

Konsekvenser: Det nya står och trängs, trycker ner och skorrar. Det vore bra om i stället tonträffen söktes i täthet och skala för varje enskild plats. En bättre underliggande analys behövs.

Boende, Bagarmossen

Punkthus på Lagaplan i Bagarmossens centrum: Punkthuset bör inte tas med i den kommande detaljplanen. Ett punkthus mitt på torget skulle inte bara skapa problem vid en uttryckning för boende i punkthuset, utan skulle även förhindra uttryckningsfordon att nå bostäder och boende vid andra delar av torget.

Bagarmossen växer – folk måste kunna samlas: Den planerade befolkningsökningen ställer nya krav på utrymmen och serviceinrättningar i både Bagarmossens och Skarpnäcks centra. Torget borde utvecklas till en naturlig mötesplats för människor i olika åldrar och med olika bakgrund. Den planerade byggplatsen används

i dag till uppträdanden, den kommunala musikskolans elever, megaloppis, food-trucks, cykelverkstad. Att bygga bort denna flexibla yta, samtidigt som antalet boende i området växer, vore fel. Bygg i stället lekplats och starta torghandel.

Punkthusets utformning och utseende – i Bagis dominerar funkis:
Ett punkthus på Lagaplan skulle i kombination med ett punkthus i anslutning till T-baneuppgången i Bagarmossen dels kasta långa skuggor över torget vintertid, dels leda till att göra torget mer utsatt för blåst och därmed otrivsamt. Ett modernt punkthus på 6-8 våningar bryter bilden på ett onaturligt sätt och påverkar Bagarmossen kulturhistoriskt värdefulla miljö på ett negativt sätt.

Transportfrågan – fullt i tunnelbanan redan idag: Transportfrågan måste tas på allvar och lösas innan problemen blir alltför stora.

Boende, Skarpnäck

Ser det som en samhällsekonomisk förstöring att först bygga en fin konstgräsplan och sedan riva den och bygga bostäder där. En gräsplan som nyttjas flitigt av både barn, ungdomar och lagidrott. Det blir trångt med en så komplex byggnation. Öppnare områden finns längs Gamla Tyresövägen där det bor färre människor.

2 boende

Sammankoppla Ljusnevägen och Skarpa By: Den befintliga och väl nyttjade kopplingen mellan Ljusnevägen och Skarpa By täpps igen med radhus. Genom att förstärka ingångarna till Nackareservatet från Ljusnevägen respektive Skarpa By kopplas Bagarmossen och Skarpnäck samman. Liknande lösningar som redovisas för Bergholmsbacken och Bergholmsparken skulle kunna tillämpas även på denna sträckning. Genom att skapa offentliga uterum som markerar entréerna till Nackareservatet tillgängliggörs reservatet ytterligare och erbjuder en tryggare, vackrare och roligare plats för alla. Genom att koppla ihop hela förslaget, från Bergholmsbacken via Bergholmsparken till Ljusnevägen, tydliggörs alla publika satsningar och blir än mer tillgängliga och lätta att hitta för medborgarna.

10 boende, Skarpnäck

Skarpa by: 5-7 våningshus på en bergknalle bryter alltför stort mot de närliggande radhusen. Minska höjden samt förskjut husen i riktning mot det tidigare sjukhemmet eller bygg dessa hus i en annan del av området. Nya hus bör byggas med låga huskroppar. Det vore rimligt med en blandning av hyresrätter och bostadsrätter.

Ekern & Gamla Enskede Lådcyklar AB, Bagarmossen.

Gamla Enskede Lådcyklar i Bagarmossen arbetar med lastcyklars roll i den framtida staden. Företaget arbetar med ett antal kollektiva

last-/lådcykelpooler runtom i Sverige. Företaget har flerårig erfarenhet av ett forskningsprojekt i Bagarmossen, tillsammans med KTH och Trafikutredningsbyrån, gällande lastcyklars roll och ser en tydlig roll för företaget i planerna för den kommande förtätningen i Bagarmossen/Skarpnäck.

Företaget kan bidra med att planera lastcykelpooler, få ner parkeringstalen, förbättra infrastrukturen för (last)cyklar, informera boende och organisationer om hur lastcyklar kan användas i den dagliga verksamheten, ge stadsdelsutvecklingen i området en ny framåtblickande, positiv och kollektiv grön särprägel mm.

2 boende

Skärgårdsskogen: Delar av den förslagna trafiklösningen är otillfredsställande. Att förlänga Zeppelinargatan skulle medföra försämrad trafiksäkerhet och ökat buller. Gatan är smal, ligger mycket nära radhusbebyggelsen och är mycket olämplig för en omfattande biltrafik som också blir en barriär för de som bor i radhusen söder om Zeppelinargatan. Det bör vara fullt tillräckligt att ha två bilvägar som ansluter till Flygfältsgatan i söder, samt en norrgående anslutning till Pilotgatan/Allén. Ändra förslaget så att en förlängning av Zeppelinargatan endast tillåter gång- och cykeltrafik.

Boende, Bagarmossen

Hållbar utveckling: Programmet anger inte hur den föreslagna utbyggnaden bidrar till att uppfylla ”hållbar utveckling”.

Landskapet i Bagarmossen har åsamkats stora permanenta skador genom de sprängningar som gjorts som omöjliggör att det landskap som fanns för cirka 70 år sedan kan återställas. Den ackumulerade effekten av de utförda sprängningarna och av de kommande har en våldsamt stor miljöpåverkan. Det bör göras en ny miljöbedömning. Nyttillkommande bebyggelse bör byggas ovanpå berggrunden eller på platser med sedimentära jordarter där byggandet inte ger irreversibla skador alternativt på befintliga byggnader. Vart har stadens koppling till nationella miljömål och det egna miljöprogrammet tagit vägen? I ett långsiktigt hållbart samhälle kan naturmiljöer återskapas när byggnader och byggnationer skapade av människan har tjänat ut. Innehållet i stadens miljöprogram beaktas knappast. Många intrång och ingrepp föreslås så att områdenas värden helt försvinner eller kraftigt försämras. Likaså bryts flera områdens gröna kilar. En riktighetsanalys bör genomföras för programmet. Hur grundvattenförhållanden påverkas och förändras av ingreppen i berggrunden berörs inte. Det saknas helt en diskussion om avloppsvattenproblematiken.

Trafiksituationen: Föreslaget ger en befolkningsökning på mellan 30 - 42 procent. Att biltrafiken inte bedöms öka väsentligt över

dagens nivå förefaller något egendomligt. För att kunna stanna ungefär vid dagens nivå måste kraftiga restriktioner i bilåkning införas. Även kollektivtrafiken kommer att påverkas kraftigt. Ökad cykling kan möjligen periodvis förbättra trafiksituationen.

Bergholmsbacken: Det bör definitivt inte dras ner någon bilväg från Rusthållarvägen. Det innebär en stark risk för att krav på en väg till Skarpnäck kommer att ställas. En sådan väg kommer helt att skära av skogen och störa friluftaktiviteter. Vägdragning från Rusthållarvägen över nuvarande fotbollsplan till eventuell ny skola/ förskola /sporthall bör göras så sätt att berggrunden kan bibehållas.

Bergholmsparken: Området bör till största delen få behålla sina nuvarande kvaliteter. Det finns inte några större behov av att tillföra nya funktioner och kvaliteter.

Gamla Tyresövägen: Skevrodersskogens naturvärden försvinner om skogen bebyggs. Området bör ej bebyggas.

Skärgårdsskogen: Skärgårdsskogen bör ej bebyggas. Det har höga naturvärden och kvaliteter. Den föreslagna bebyggelsen skär effektivt sönder området och splittrar det. Bullret från Tyresövägen är också en anledning till att inte bebygga området. I stället bör en ekodukt byggas över Tyresövägen så att människor och djur kan röras över den som stark barriär verkande Tyresövägen och på så sätt öka sambandet och kopplingen till Flatenområdet.

Skarpa By: Industrierna kan gärna ersättas av bostäder. Med en byggnadshöjd på 4-5 våningar kommer fler hus att sticka upp ovanför trädtopparna. Det är inte önskvärt. Den värdefulla tallmiljö som finns i västra delen av området bör sparas men då inte utsättas för sådant slitage som förskolemiljö resulterar i.

Bagarmossens Centrum: Det framgår inte hur gång- och cykelstråket ska utformas. Cykelparkeringarna bör ges generösare utrymme än dagens oplanerade parkeringar. Höghus låter inte seriöst och tar liten hänsyn till hur områdets karaktär kommer att förändras.

Det centrala parkstråket: Döp gärna om till det centrala naturstråket. Gör inte för mycket park av/i området. Park och parkskötsel tar bort flera viktiga naturvärden och ändrar områdets karaktär.

2 boende

Förtätning nr 9: Förtäta inte fler skogspartier i Bagarmossen. Denna lilla skogsdunge vid Rusthållarvägen är en knutpunkt för ett flertal gång- och cykelvägar som används flitigt av de boende i området. Förtäta vid den gamla bensinstationen, inte i de små naturplättar

som finns kvar. Tillgången till Nackareservatet utesluter inte skogsområden i närheten av bostäderna. Skogsdungen är en nyckelbiotop med såväl fullvuxna ekar, lönnar, hallonsnår, häckande hackspettar samt habitat för fladdermöss. Om det nu absolut måste förtätas på denna plats bör husen byggas närmare de befintliga flerfamiljshusen på Rusthållarvägen och behåll skogsområdet som finns idag.

Boende, Skarpnäck

Positiv till de planer för utbyggnad som finns för Skarpnäck. Härligt med fler som får möjlighet att upptäcka hur lugnt och fint det är i Skarpnäck. Parkeringsplatsen används ofta till att elda upp bilar på, det är en otrygg plats. Med bostäder där så ökar trygghetskänslan. Möjlighet till att spela på konstgräs kommer att finnas kvar men på annat ställe på sportfältet. Bra med planerade förskolor och simhall.

Boende, Bagarmossen

Bebygg inte skogen mellan Bagarmossen och Skarpnäck och ingen bilväg. Vi har redan fungerande gångvägar. Skogen behövs både för syre, rekreation för människor, livsrum och förflyttningsskorridor för vilda djur och mellanrum mellan bostadsområden.

Boende

Bygg inte femvåningshuset som planeras på Bergsrådsvägen /Rusthållarvägen. Det blir mycket skugga nästan hela dagen och befintliga bostäder skulle hamna inklämda bakom höghusen. Parkeringen och gräsmattan skulle försvinna och de boende har redan parkeringsproblem. Bygg på Bergholmstomten. Lagg på en våning på husen som planeras på gångvägen ner mot Skarpnäck.

Boende

En förtätning är positiv för Skarpnäck. Förutom nya bostäder kan en förtätning ge förbättringar för boende, för privat och offentligt serviceutbud, för arbete och för kultur.

Trafik : Bagarmossen har bara en tillfartsväg. En alternativ tillfartsväg behöver skapas till Bagarmossen med anslutning mellan Flygfältsgatan och Rusthållarvägen, Ljusnevägen eller Byälsvägen, med en tunnellsnöring där naturreservatet passeras. För att begränsa trafik via Gamla Tyresövägen krävs bommar som bara medger busstrafik under morgonrusningen. En väg mellan Bergholmsskolan och Horisontvägen borde kunna accepteras med planskild korsning med Skarpnäcksvägen, förbud mot tyngre fordon och med avstängning nattetid.

Skolor: Skarpabyskolan tar plats från den pulkabacke och ekbacke som är en omistlig del av grönområdet. Kan en ny Bergholmsskola betjäna boende i båda stadsdelarna? Finns underlag för en gymnasieskola i dessa stadsdelar?

Natur, rekreation: Skarpnäck är rikt på natur- och rekreationsområden. Det finns möjlighet att nagga grönområdena i kanten, t ex genom nya byggnader och servicefunktioner i rimlig omfattning, utan att menligt inskränka nuvarande tillgång på grönytor.

Idrottsanläggningar: Det är givet att en sporthall och simhall ska lokaliseras i anslutning till sportfältet i Skarpnäck och nås av bagarmossbor och skolorna i området.

Parkeringar: Riv p-hus och ersätt med bostadshus, gärna höga. Med dagens byggteknik kan p-garage förläggas i källarvåningar trots de dåliga markförhållandena. Antalet p-platser bör utökas längs Horisontvägen och Flygfältsgatan. Fri parkering borde ersättas av betald för att råda bot på parkeringsproblematiken.

Skarpnäcks allé: Serviceutbudet längs gatan bör utökas. Ett eller ett par höghus vid gatan är motiverade. Pilottorget bör medge mer folkliv genom torghandel och/eller ett orangeri med servering.

Tillfarten till Skarpnäck: Bygg om korsningen med Gamla Tyresövägen och motorvägsmotet med en rondellösning. Flygledargatan bör breddas och gestaltas som en aveny.

Industriområdet: Användningen bör även medge boende och handel. Genom lämplig byggnadsakustik och lättade bullerregler kan även bostäder förläggas något närmare Tyresövägen. Att tomten i kv Flygeleven nu bebyggs med enkla industrilador är förfärligt, och bör snarast korrigeras. Tomten är i dagsläget den klart mest värdefulla i Skarpnäck, och borde reserveras för studentbostäder i kombination med premiumbutiker.

Skarpa By: Industribyggnader kan rivas till förmån för bostäder. Lokalisering av nuvarande verksamheter kan erbjudas i Skrubba-triangeln. Skarpnäcks Gård kan utgöra centrum i en turist-anläggning. Vårdbyggnaderna, kan ersättas med ett vackert beläget bostadsområde. Vid Skrubba gård finns mark för vårdverksamhet.

Bagarmosskogen: Bergholmsskoltomten, liksom en remsa ner mot idrottsplanen nedanför, kan utvecklas till ett mindre bostadsområde.

Skärgårdsskogen: Ett par hundra lägenheter kan förläggas längs Flygfältsgatan, utan att skogen eller skateparken behöver offras i sin helhet. Bygg en ekodukt över motorvägen till området söder därom. Öppna en ny uppgång i T-station Skarpnäck.

Gamla Tyresövägen: Bygg rejält längs Gamla Tyresövägen, blandad bebyggelse med bostäder, arbetsplatser, butiker. Även marken kring Hemköp kan omfattas, om dess parkering flyttas under jord.

Boende, Skarpnäck

Protesterar mot planerade bostäder längs Vinggatan. Att flytta på en konstgräsplan som kostat mer än 12 miljoner att anlägga är ett stort slöseri med skattemedel. Bygg nya hus längs Horisontvägen från gamla Tyresövägen och fram till Vinggatan, på grusplanen.

Boende, Bagarmossen

Ingen bilväg från Rusthållarvägen till Bagisskogens bryn. Bilvägarna från Bergsrådsvägen till de nya husen på Bergholmsskolans mark ska vara enkelriktade gator med vändzoner.

Boende, Bagarmossen

Motargument mot bostadshus på Rusthållarvägen, BRF Gästfrihetens parkeringsplats, (nr 11 i förslaget).

1. Föreningen behöver parkeringsplatsen. Det är redan ont om parkeringsplatser på gatorna. Dessutom enligt programmet bör Rusthållarvägens, Stångavägens och Byälvsvägens "kantstensparkeringar utmed gatan överlåtas till ytor för gående och cyklister". Staden har inte gjort research om vilka som bor inom området och varför de boende behöver bilar, utan bara kör över med detta antagande.

2: Bostadshuset skulle ge orimligt mycket insyn närliggande bostäder eftersom parkeringsplatsen är högre belägen.

3: Föreningens hus skulle bli väldigt fragmenterat, strukturen och luftigheten samt kulturmiljön skulle gå förlorade.

4: Föreningens återvinningscentral och vanliga sophantering är placerad på parkeringsplatsens yta. Föreningen har ingen annan lämplig plats på arrendetomten.

5: Tunnelbanan mot Skarpnäck går under parkeringsplatsens yta. Det går inte att spränga där.

Boende, Bagarmossen

Nej till att bygga hus på parkeringsplatsen. Fler och fler små grönområden byggs bort idag, det blir betong- och stenöken.

2 boende, Bagarmossen

Nej till bilvägen från Rusthållarvägen ner till Bagisskogens bryn. Röstar istället för det bilfria förslag som tagits fram.

Boende, Skarpnäck

Sluta bygga bort insprängd natur mellan bebyggelsen som ger lugn och sinnesro. Många områden är inte alls förtätade, t ex. Djursholm, Stocksund och Saltsjöbaden. Ur integrationssynpunkt för asylsökande vore det alltså lämpligt att förlägga ny bebyggelse till nämnda områden. Dessa kommuner har också helt andra ekonomiska resur-

ser för utbyggnad av infrastruktur och skolor. Bilpool framför egen bil bör vara något som prioriteras. Planera inte bort Ur och Skurförskolan och skolan. En offentlig toalett nära Kaninparken och Bergholmstorpet bör planeras in. Nej till att röra ängen bredvid Bergkolmstorpet. Bygg istället ut "Kaninparken" som redan är befintlig. Fantastiskt med simhall. Låt befintlig konstgräsplan som kostat 15 miljoner vara kvar. Låt barnen få spela boll nära skogen!

Bergholmsparken och skolan: Protesterar mot bilvägar från Rusthållarvägen ner mot Bergholmstorpet. Bygg inte bostäder mitt emot skolan så behövs inte bilvägen ner mot naturområdet. Planera in ett område vid skolan för utomhusaktiviteter. Skipa ny bilväg från Rusthållarvägen till skolan. Området håller inte för en skola.

Fladdermössens livsmiljö bör skyddas – fridlysta: Bygg inte i den lilla orörda skogsplätten där ett flertal gångvägar möts vid Rusthållarvägen. Denna skogsmark är en nyckelbiotop, ett skogsområde med mycket högt naturvärde. Skogsdungen ett habitat för fladdermöss av vilka samtliga arter idag är fridlysta nationellt.

Boende

Nej till hus på Rusthållarvägen parkeringsplats. Parkeringar försvinner, kulturmiljön går förlorad, luftigheten försvinner, framkomligheten försämras och det blir en väldig insyn. Boendekvaliteten försämras drastiskt. Den nyanlagda återvinningscentralen får inte plats. Bygg i stället helt nya delområden på oetablerat/ obebyggt område.

Boende, Skarpnäck

Vansinnigt att bebygga konstgräsplanen istället för grusplanen och den stora parkeringsplatsen som inte utnyttjas i någon större utsträckning. Det är rimligt att en bra trafiklösning presenteras innan bebyggelse ens övervägs.

2 boende, Bagarmossen

Parkeringsplats Kolbäcksgård och Djursjukhuset: Det går inte att plocka bort en parkeringsplats. Bygg inte bort de små plättarna bygg nya stora områden i stället där det verkligen kan göra skillnad till det bättre i stället för att förstöra befintliga områden. Bygg ihop Bagarmossen med Skarpnäck men förtäta inte mer.

Boende

Bygg inte femvåningshuset på Bergsrådsvägen/Rusthållarvägen. Huset skulle ge mycket skugga och befintliga bostäder skulle hamna i skymundan bakom höghusen. Området skulle inte upplevas som öppet. Parkeringen och gräsmattan skulle försvinna.

Boende

Motsätter sig planen på ett hus Bergsrådsvägen/Rusthållarvägen.

Boende, Skarpnäck

Bygg ut kollektivtrafik innan fler bostäder byggs! I delområde 4 tas en av de mer välsorterade livsmedelsaffärerna i området bort som betjänar stora delar av Skarpnäck, Norra Sköndal och Lilla Sköndal. Ett sätt att minska transporter och bilåkande är just att tillhandahålla service lokalt. Bygg sim- och sporthallarna, och eventuellt konstgräsplanerna samt ge invånarna lokal service i området innan bostäder diskuteras. Att riva en nästan nybyggd konstgräsplan för att bygga bostäder är kapitalförstöring. Bostäder på andra sidan Vingatan kringskar radikalt fri sikt och sydvästsol på befintliga hus. Välj ett mindre bestånd av låga "Town houses" eller några få låga radhus. Blandad bebyggelse motverkar segregation.

Den gata som planeras att gå parallellt med Vingatan är ett sätt att smyga in en genomfartsled genom Skarpnäck till Bagarmossen.

Befintliga fastigheter är inte byggda för att klara ett ökat buller och vibrationer. Möjlighet till bullerdämpande ombyggnation av befintliga bostäder måste finnas med i programmet.

Boende, Skarpnäck

Det är mycket positivt att staden växer och att söderort förtätas och därmed ökar förutsättningarna för nya företag, skolor, service mm. Ytterstaden behöver större underlag för fler småföretag i servicebranschen och restauranger. Staden informerar föredömligt och det finns mycket material tillgängligt.

Boende, Skarpnäck

Bygg inte 4 – 6 våningshus på fotbollsplanen som förstör den fria utsikten för redan boende. Varför inte bygga bostadshusen där det redan finns tom byggyta? Det innebär kostnader att flytta konstgräsplanen som skattebetalare inte vill vara med och betala.

4 boende, Skarpnäck

Boende känner stor oro för kraftigt ökning av gångtrafik och biltrafik invid radhusområdet. Vägen är inte dimensionerad och antagligen inte heller planlagd för större mängder gång- eller genomfartstrafik. Om fullgod trafikmässig planering utelämnas finns inga andra alternativ än att låsa in radhusområdet såsom en del bostadsrättsföreningar genomfört vilket vore trist.

2 boende, Bagarmossen

Är emot bebyggelse av parkeringsplatsen på Rusthållarvägen. Denna ligger lite upphöjd så det blir insyn i befintliga lägenheter som också blir mörkare. Parkeringssituationen i området är redan ansträngd. Det är inte hållbart att ta bort en av få parkeringar.

Boende, Bagarmossen

Protesterar mot nya vägen till den stora skolan som byggs som återvändsgata. Skolan genererar mycket trafik det blir trafikfarligt för barn och äldre. Använd skolan som lagts ned i stället.

Boende, Bagarmossen

Om man planerar ett 12 våningshus mer eller mindre sammanbyggt med ett kvarter av kulturhistoriskt värde där den öppna gården bjuder in ljuset, solen hur har man tänkt då? Har ni inte kunnat se den genomtänkta planen som varje gård har? Öppet på den ena sidan och slutet på den andra?

Boende, Bagarmossen, (3 skrivelser)

En grundläggande utgångspunkt är att när en väg byggs ska den ges ett sådant läge och utformas så, att ändamålet med vägen uppnås med minsta intrång och olägenhet utan oskälig kostnad. (Väglagen) Hänsyn ska tas till stads- och landskapsbilden och till natur- och kulturvärden. I förslaget ska vägen till skolan byggas ut runt elkuren vid Rusthållarvägen och sedan gå in genom skogsdungen ner mot nuvarande fotbollsplan. Det kommer att bli mycket trångt. Dels ligger infarten där 1100 barn ska in i en brant backe med dålig sikt. Lastbilar kommer att köra där för leverans till skolan. Lägg vägen till skolan på andra sidan Voxnegränd.

Ett annat förslag är att lägga skolan i hörnan Rusthållarvägen / Bergrådsvägen och sedan bygga bostäder vid nuvarande fotbollsplan. Vägen till bostäderna nås via Rusthållarvägen förbi nuvarande förskolan Lodjuret. Området är redan idag en passage och det blir ett mindre ingrepp att lägga vägen på denna sida. Skolan blir mer tillgänglig och lastbilar slipper köra in på småvägarna.

Bilar skulle inte kunna åka till och från skolan. Bygg en droppavplats ute vid Rusthållarvägen/Voxnegränd och bygg i stället en genväg till skolan nedanför Voxnegränd. Då blir det bara en bilväg in till skolan (Rusthållarvägen/Bergrådsvägen). Flera barn från Bagarmossen kan fortsätta att gå till skolan utan att behöva korsa någon bilväg.

Boende, Skarpnäck

De kvaliteter som finns på Skarpnäcksfältet är sportfälten och närheten till naturen. Bygg en idrotts/simhall t.ex. på parkeringen men låt sportfälten vara kvar. Bostäder där blir förödande för bostadsrättsföreningen Navigatörens boende på Vinggatan.

Bostäder behövs i Stockholmsområdet men varför inte samarbeta med kranskommunerna där det finns mark, ofta till lägre kostnad.

Boende

Förslaget ser genomarbetat och väldigt bra ut. Bygg i första hand hyresrätter och glöm inte bort att det finns så väl studerande som pensionärer.

Boende, Bagarmossen

Låt Bagarmossens centrum förbli ett centrum med torg, öppna ytor och framkomligt.

Boende, Bagarmossen

Det vore önskvärt att se nya strukturer som skapar ett mervärde, snarare än att efterlikna det som redan finns. Ny bebyggelse ska bidra till nya upplevelser. Byälvsvägen är en livlös och bred gata som kan piggas upp med ny bebyggelse. På flera ställen kan planerad bebyggelse ha fler lokaler i bottenvåning vilket bidrar till gatulivet. Kopplingen emellan stadsdelarna kan definitivt stärkas varpå Bergholmsbacken kan vara programmets viktigaste läge.

Boende, Skarpnäck

Kul att det byggs! Ser fram emot fler bostäder i Skarpnäck. Bygg gärna högt och mycket. Kommer alla fastigheter anslutas till Skarpnäcks sopsugsystem?

3 boende, Bagarmossen

Ingen bilväg från Rusthållarvägen ner till Bagisskogens bryn.

Boende, Skarpnäck

Sportfältet behövs i sin helhet - nu och i framtiden. Sportfältet är det område i Skarpnäcks gård som är flitigast utnyttjat och har utvecklats till en naturlig målpunkt för områdets barn och ungdomar, intresset har även ökat efter att konstgräsplanen och agilitybanan anlades. Idrott är ett av de få utbud som erbjuds Skarpnäcksfältets många ungdomar. Sportfältet fungerar även som en plats där de boende i det mångkulturella tätbebyggda Skarpnäck kan träffas för gränsöverskridande gemenskap mellan gamla och unga, hundägare och fotbollsspelare, flickor och pojkar, samt möten mellan människor från olika kulturer. Att bebygga den mest aktiva och populära gröna ytan i stadsdelen kan inte anses vara god samhällsplanering.

Att bygga bostäder på en konstgräsplan och en agilitybana är inte kostnadseffektivt. Inga av de planerade sportanläggningarna på sportfältet är finansierade. Att riva befintliga anläggningar när det är brist på pengar är dålig hushållning med idrottsförvaltningens skattefinansierade resurser.

Boende, Skarpnäck

Bygg inte vid Vinggatan. Konstgräsplanen och agilitybanan ska vara kvar där de är nu. De utnyttjas frekvent. Konstgräsplanen mest av pojkar – och agilitybanan mest av flickor. En träningsbana med

hundar kan inte trängas ihop med baseboll, softboll och slagttunnel. Flickors intressen väger inte lika tungt? Dela inte upp det stora sportfältet i mindre enheter. När det är snörik vinter görs ett skidspår runt utmed hela naturgräsplanen. Dessutom behövs ett stort sportfält för fotbollsturneringar och motionsgymnastik med Friskis och Svettis under sommartid.

Bygg bostäder på grusplanen och där simhallen är planerad (ändå inte aktuell på 30 år). En simhall kan byggas på parkeringsplatsen.

Boende, Skarpnäck

Vill inte ha någon byggnad mitt emot och betalade mer för den fria utsikten.

Boende, Bagarmossen

Ljusnevägen

Området är en viktig entré till Nackareservatet och ett kommunikationsstråk mellan Bagarmossen och Skarpnäck. Utöka i stället antalet bostäder bredvid Brotorpsskolan. Skogen som ligger vid skolan utgör i dag inget naturvärde.

Boende

Nej till bilväg mellan Bagarmossen och Skarpnäck. Fler vägar ökar biltrafiken och den kommer inte att minska på Gamla Tyresövägen. Bygg inte huset vid Ljusnevägen – Rusthållarvägen, vid gångvägen till det nya utegymmet och Brotorpsstugan. Nagga inte mer på skogen, den är helig, de boendes livselexir.

3 boende, Skarpnäck

Nej till en förskola framför bostadshuset Tåtorpsvägen 19. Berg måste sprängas med risker för sättningar i närliggande bostadshus. Berget är viktigt för olika friluftaktiviteter. Jubileumshuset i Skarpnäck har inga egna lekgårdar för barnen. De är helt beroende av berget och dess närliggande grönområden. Ska mark inhägnas för förskolan exkluderas massor av barn. Bättre att förlägga förskolan på den tilltänkta skolgården åt Tornadoskolan.

Boende, Skarpnäck

Nej till bebyggelse på Skarpnäcks sportfält som är mycket populärt.

1. Sportfältet är välanvänt, året runt. Konstgräsplanen är otroligt populär och det är här ungdomarna håller till. Kan få plats med alla som vill vara där, även de som inte spelar fotboll i lag.
2. Skarpnäck är tättbebyggt med klumpiga parkeringshus. Att bygga på i samma kvartertersanda åt sportfältet till blir inte bra. Det är redan trångt och mörkt i korsningen Sportflygargatan/Vinggatan.
3. Brandrisken, eftersom det är tättbebyggt
4. Buller under byggtiden. Alla ljud ekar och stör.

3 boende, Skarpnäck

Skärgårdsskogen: Parken med berget är en viktig mötesplats för boende. Det är här boende ses, spelar boll, grillar, åker pulka, klättrar, leker pirater, tittar på blommor, växter och djur, bygger kojor, går ut med kaffekoppen, spelar boule, leker burken och kurragömma och rastar hundarna. Det är viktigt att denna yta lämnas orörd och får fortsätta fylla denna oerhört viktiga funktion för de boende. Skogen och marken längs med Flygfältsgatan är utmärkt mark att använda för både bostäder och förskolor.

2 boende, Bagarmossen

Uppför inte ett bostadshus på parkeringsytan.

Förlorad parkering: De ca 45 bilar som står på parkeringen idag måste ha annan plats att stå på. Förutom att Gästfrihetens parkeringsyta försvinner vill man även ta bort möjligheten att parkera på gatan till förmån för cyklande och gående.

Minskad mångfald: Få områden är så blandade som Bagarmossen. Även bebyggelsen är blandad med hyresrätter, bostadsrätter, radhus och villor. Här bor alla typer av människor ur alla samhällsklasser. Bevara denna mångfald och rikrika inte befolkningen genom att utesluta de familjer/personer som råkar ha behov av bil.

Förlorad kulturmiljö: Bagarmossen har välbevarad 1950-talsbebyggelse och tidstypiskt formspråk. Bygg ut genom att lägga till helt nya delområden på oetablerat/obebyggt område framför att gå in och förtäta i enstaka kvarter.

Försämrade boendekvalitet: Förslaget kan för de boende i Gästfriheten innebära problem med direkt insyn, framkomlighet och boendekvalitet. Placeringen av föreningens återvinningscentral har utvalts så att ingen boende ska störas av placeringen och inte heller av lukten och aktiviteten runt den.

Boende (2 skrivelser)

Var finns det beskrivet hur man löser den ökade trafiksituation som denna omfattande utbyggnad innebär? Varför finns inte en enda alternativ lösning att lätta på situationen på Sockenvägen genom att öppna upp Vikstensvägen, Holmögadsvägen för resande norrut mot staden och österut mot Nacka. Det finns ju också många som ska söderut eller riktning Örbyleden mot Högdalen, alternativet via Bagarmossen Skarpnäck och upp på Tyresövägen mot Örbyleden är väl glasklart. Redan idag är det tillräcklig smittrafik Fogdevägen till Sockenvägen. Stadsdelen måste ju ta ansvar att dela på denna börda och inte bara Sockenvägen.

Boende, Bagarmossen

Ta inte bort naturområdena. Bygg ut genom att lägga till helt nya delområden på industrimark och inte i skog och natur. Det är helt fel med en bilväg från Rusthållarvägen ned mot Skarpnäck. Det ska vara bilfritt. Det är helt fel att spränga in ett bostadshus på parke-

ringsplatsen vid Rusthållarvägen. Detta område är stadsplanerat för att ge luftighet, struktur och en övergripande kulturmiljö. Förslaget kommer ge problem med insyn och framkomlighet och boendekvaliteten kommer sänkas avsevärt. Det är helt nyligen placerat en återvinningscentral på parkeringsplatsen som svårigen kommer att kunna vara kvar om platsen bebyggs.

Boende, Bagarmossen

Ingen bilväg från Rusthållarvägen till Bagisskogens bryn. De fyra hus som bilvägen ska försörja tas bort. Den yta som då frigörs ges till skolan som kan använda den för utomhusaktiviteter. Bilvägarna från Bergsrådsvägen till de nya husen på Bergholms-skolans mark ska vara enkelriktade gator med vändzoner.

Boende, Bagarmossen

Stoppa förslaget att bygga ett hus med 25 lägenheter på parkeringsplatsen samt på grönområdet bakom Kolbäcksgård 21. Ingen vill stirra rakt in i grannens bostad, men alla vill se grönska utanför sitt fönster. Bygg istället ut Stockholm åt alla håll så att människor upplever att de inte bor för tätt och får behålla sina grönområden. Värna alla grönområden stora som små.

Boende

Nej till bilväg/bilvägar från Rusthållarvägen ned mot Bagisskogen eller fotbollsplanen.

2 boende, Bagarmossen

Ta inte bort natuirtyorna. Bygg i stället ut genom att lägga till helt nya delområden på industrimark. Nej till bilväg från Rusthållarvägen och ned till Bagisskogens bryn. Ett planerat promenadstråk, som uppenbart förbereds för att byggas till bilväg. Nej till att spränga in ett bostadshus på parkeringsplatsen vid Rusthållarvägen. Förslaget kommer ge problem med insyn, framkomlighet och boendekvalitet. Nyligen har en återvinningscentral placerats på parkeringen som inte kommer kunna vara kvar.

Boende, Bagarmossen,

Nej till höghus, Rusthållarvägen - Bergsrådsvägen på grönytan och 7-dygnsparkeringen intill Brf Byamännen 2. P-platserna behövs. Höghus passar inte här tätt inpå knuten och som skymmer all sol på förmiddagstimmarna. Höghus kan byggas där höghus redan finns. Planerna i stället en ny stadsdel bortom Bagarmossen/Skarpnäck Sköndal och Farsta.

Boende, Skarpnäck

Skarpa by: I mitten av 1990-talet skulle en höjning på ett radhus störa helhetsintryck och harmoni i befintlig bebyggelse. Förvånad över hur det synsätt som tidigare varit förhärskande nu verkar ha

övergivits där relativt höga hus planeras i direkt anslutning till radhusområdet.

Boende, Skarpnäck

Protesterar mot byggandet av flerfamiljshus i Skarpnäck, speciellt längs Vinggatan. Skarpnäck har i dag problem med resurssvaga invånare. Att då tränga ihop ännu fler människor kommer sannolikt bara att förvärra de problem med missbruk, kriminalitet och våld som redan sätter sin prägel på området. Väl fungerande anläggningar för fritidsaktiviteter kommer att försvinna. De som bor/kommer att bo på de nedersta våningsplanen efter Vinggatan, får en mörk och oangenäm bostadsmiljö med störande trafik.

Boende, Skarpnäck

Invid Skarpa by och Molnflygaren passar inte höga hyreshus. Inte heller genomfarter för folk och cyklar som kör på barn och gående. Behåll skogen och berget vid judohallen som gräns. Bra med hus vid Tyresövägen. Bygg bullervallar också. Öppna en tunnelbana till. Bygg kontor - inga fler rörfirmor med stora sandhögar. Hellre gentrifisering än deklassering. Skarpnäck behöver bättre service, fler affärer, bättre kommunikationer och mer levande stadsmiljö.

Boende, Skarpnäck

Stoppa byggandet av bostadskomplexen vid Vinggatan. Det kommer att förstöra totalt för de som bor i föreningen Navigatören. Öppenheten mot sportfältet förloras, biltrafiken kommer att öka och snart anses vägen mot Bagarmossen måste byggas. Nybyggnader bör planeras i de skogsdungar som ligger i kanten av området. Området mellan Gamla Tyresövägen och Horisontvägen är ett slitet och ej utnyttjat skogsområde som skulle passa utmärkt att bebygga.

Boende

Nej till bilväg från Rusthållarvägen till Bagisskogens bryn, det finns ett bättre förslag som en grupp har jobbat fram.

2 boende, Skarpnäck

Skarpnäcks Gård: Oroliga för den nybyggnation som planeras. Det enda alternativet för att "fasa" ut mot Nackareservatet är någon form av låghus. Planerna i programmet innebär en stor påverkan på det känsliga naturområdet som angränsar till radhusområdet Molnflygaren. 1000-tals boende kommer att passera för att komma till affärer, buss och tunnelbana. Samfälligheten bekostar själv all drift och upprustning av det egna området. Kommer staden att stå för delar av dessa kostnader vid den ökade belastningen? Bygg i stället utmed Tyresövägen.

Boende

Vad skulle skilja en ny sim- och sporthall i västra delen av området från nuvarande Sprallenhallen? Ska det byggas någon mer sporthall upp mot Bagarmossen? I dag nyttjas Skarpatorpsskolans sporthall, Skarpnäcks kyrkan samt Sprallenhallen. Ingen hall får slås ut - flera behövs.

Boende

Skärgårdsskogen: Förskola och skolgård ligger för nära bostadshusen utmed Tåtorpsvägen. Denna placering innebär en avsevärd störning med hög ljudnivå av lekande och skrikande barn för de närmast boende. En annan effekt är sannolikt en värdeminskning på lägenheterna. Lägg i stället förskolan längre ifrån bostadshusen söderut in i parkområdet eventuellt närmare Flygfältsgatan.

Boende

Rusthållarvägen – Parkeringsplats: Det blir tummen ner för detta förslag. Det blir mörkare i lägenheterna då ljusinsläppet blir sämre. Var ska bilägarna, som idag hyr platser ställa sina bilar. Infrastrukturen bör först ses över i sin helhet så att det finns tillgång till fungerande kollektivtrafik innan alla bilar tvingas bort. Att tränga in hus här och där ökar markant både behov av fler parkeringsplatser och bättre tillgänglighet i kollektivtrafiken.

Det finns många oetablerade och obebyggda områden i Bagarmossens utkanter, som passar bättre för utbyggnad/förtätning av bostadsområdet än det föreslagna. (Nackareservatet t ex).

3 boende, Bagarmossen

Använd inte konstgräs som är dåligt för naturen. Låt ekskogarna vara oförändrade. Vill inte se belysning i skogspartierna, vill inte att stigarna ska fördärras av att asfalteras. Använd naturmaterial, arbeta för en hållbar utveckling.

Boende

Hur är det tänkt för barnfamiljer som tvunget behöver bil. Lämna och hämta 3 barn på olika skolor och dagis, sen köra till jobbet? Tänk i längre banor.

Boende

Protesterar mot ett sexvåningshus på garaget på gården till Pilottorget. Det skulle innebära en total försämring för alla oss som bor intill gården, framförallt det 10 våningar höga karaktärshuset intill. De boende skulle drabbas av brist på utsikt, solljus och få leva i evig skugga. Erskins vackra planläggning av området skulle förfelas totalt.

Boende, Bagarmossen

Bygg ingen bilväg från Rusthållarvägen till Bagisskogens bryn.

Boende

Lämna sportfältet ifred. Planerna är förkastliga. Öppna ytor försvinner. Konstgräsplanen är nylagd. Om planer flyttas längre mot mitten så blir det slöseri med skattepengar. Det stora gräsfältet används för spontanidrott. En konstgräsplan är oftast bokad. Staden spolar upp en isbana på grusplanen på vintrarna vilket är mycket omtyckt. Det behövs en stor parkering. Redan nu står det många bilar längs gatan fast det är parkeringsförbud. Bebygg i stället lilla skogen söder om Skarpnäck, strax norr om Gamla Tyresövägen. Även lilla industriområdet i Skarpnäck skulle kunna omvandlas till bostäder. Nya byggnader i Skarpnäck bör uppföras stilenligt i tegel och avstå från vidlyftiga "modern" design som skulle förfula området och säkerligen bli omodern rätt fort.

Boende (2 skrivelser).

Fantastiskt bra förslag.

Boende, Skarpnäck

Skärgårdsskogen: Att det planeras för ökad biltrafik i området dämpas ner av staden. Hur har staden kommunicerat byggplanerna? Ingen av de boende har någonsin kallat området för Skärgårdsskogen. Lämna ett stycke grönhed och luft mellan områdena. Nyttja det befintliga vägnätet istället för att dra in ny biltrafik i området - något som strider mot hela ursprungsidéen med Skarpnäck. Med de här planerna försvinner också Pilottorget som en mötesplats.

Boende, Bagarmossen

Nej till bostadshus på parkeringsplatsen på Rusthållarvägen Bygg i stället ut genom att lägga till helt nya delområden på obebyggt område.

Boende, Bagarmossen

Bygg gärna större lägenheter för barnfamiljer. Bygg kollektivhus och miljöhus.

Boende, Bagarmossen

Cykelbanan som går från elcentralen på Rusthållarvägen är en del av det nät med cykelbanor som går i tunnlar och är helt avskilt bilvägar. De utgör en säker cykel- och promenadväg för många barn på Laxåvägen och Voxnegränd till lekplats och skola. Att ta bort den enda säkra vägen till skolan vore olyckligt. Och för att få plats med vägen måste den fina slänten grävas ut som är voxnegrändsbarnens väg ner till gångvägen. Korsningen vid elcentralen blir farlig då Rusthållarvägen söderut kommer ur en kurva upp för en blind backe precis innan det som skulle bli den nya korsningen. Övergångsstället som finns där skulle då bli ännu farligare. Cykelbanan mellan Bagarmossen och Skarpnäck ska inte förvandlas till en bilväg, speciellt inte genom skogen ända till Skarpnäck. Men

det går att få plats med både cykelbana och bilväg för behörig trafik. Där finns det plats för både och. Men det gör det inte på den lilla cykelbanan vid elcentralen.

Boende

Helt ok med husen i utkanten av Skarpnäck men förtäta inte mer. Bygg inte hus på alla gröna eller öppna plättar mellan husen. Satsa istället på kollektivtrafiken och bygg utanför staden. I Roslagen finns det många fina orter som kan utökas. Varför förtäta och klämma in mer när man istället kan bygga ut.

Boende

Skona Skärgårdsskogen: Skärgårdsskogen är den sista resten av det historiska Skarpa by och bör lämnas oexploaterat. Ifall delområdet ändå bebyggs bör de två historiska lämningar som är mest värdefulla lämnas orörda. Från senast 1700-talet här-stammar den väg/stig som går över berget från norra hörnet ända ned till Listudden avbrutet av Tyresövägen och lokalgatan. Det är en ursprunglig del av vägen från Stockholm till Tyresö. Från denna tid finns även åkrar med tillhörande diken, igenvuxna men fullt synliga.

Båda dessa lämningar, åkrarna från 1700-talet (kanske 1600-talet) och den äldsta vägen till Tyresö är båda "helt" opåverkade av senare tids byggnation! Detta är helt unikt, kanske för hela Stockholm. Planeringen bör ta hänsyn till dessa två historiska lämningar, att de lämnas orörda, men användbara för nutidens människor.

Förslag till ändring av Skärgårdsskogen: Förskolan i nordöstra hörnet kan flyttas närmare den blivande skolgården, och den i projektet inritade gatstumpen kan inkorporeras i dagistomten. Låt förskolegränsen följa gamla landsvägen till Tyresö i en krokig gräns. Lämna i framtiden Tåtorpets plats fri. Den gamla Tyresövägen grusas fram för att bli huvudstigen igenom skogen, i stället för att anlägga en ny parkväg. Åkrarna kan göras om till odlingslotter/allmän gerillaodling/ skolträdgård. Bostadshus är omplacerade väster om projekterad bebyggelse. Ifall kontorshuset som halverats är nödvändigt finns plats nordost om den planerade GC-bron.

Boende, Bagarmossen

Det är att föredra att bygga ut genom att lägga till helt nya områden istället för att gå in och förtäta och bygga hus på parkering. Det behövs luft omkring hus, parkeringsplatser, rörelseytor, plats för sopsortering, ytor att gå på och att packa varor på.

2 boende, Skarpnäck

Skarpa By: Bygg gärna i Skarpa By med hänsyn till befintlig bebyggelse, natur och vad väg- och gånginfrastruktur kan svälja.

Det nämns inte att området är bullerstört av Tyresövägen. De hus som byggs närmast Tyresövägen kommer att bli rejält bullerstörda. Det kommer inte att räcka att bygga bullervall på denna sida för ljudet från andra körbanan kommer fortsätta att rulla in över området. Den föreslagna 4-5 våningsbebyggelsen kommer att upplevas som en mur sett från radhusområdet. Varför inte bygga max 3 våningshus gärna varvat med radhus och varför inte villa-bebyggelse. Tänk om avseende höjden på planerad bebyggelse, hänsyn till befintlig bebyggelse (radhus och Skarpnäcks gård)

Skarpnäck:

Det blir ökad mängd av fordon på Skarpnäcks gårdsväg med den stora volymen av planerade bostäder. Radhusen som gränsar mot Skarpnäcks gårdsväg kommer att få en bil i knät vid frukostbordet. Som smitväg används Tåtorpsvägen – Pilotgatan. Hur ska 600- 700 hushåll i den planerade nybebyggelsen ta sig till tunnelbana och bussar? Hushållen kommer att gena genom radhusområdet som är bilfritt har smala gångvägar som inte är dimensionerade för en genomströmning av den volymen. Det är inte på kommunal mark som genomströmningen kommer att ske. Det vore tråkigt om staket mot nybebyggelsen vore en lösning som samfälligheten är tvungen att ta till. Tänk om hur befintlig infrastruktur för vägar och promenadstråk ska kunna svälja planerad bebyggelse.

Gamla Tyresövägen: Det finns behov av en butik av Hemköps karaktär där det går att stor/veckohandla.

2 boende, Bagarmossen

Stångåvägen: Kolbäcksgård är kulturskyddat och området ska bevaras som det är i befintligt skick. Att förlora p-platserna (37 bilar) skulle göra parkeringssituationen helt ohållbar. Bostadsrättsföreningen har tomträtt till den nuvarande parkeringen. Ett nytt bostadshus här skulle ligga väldigt nära andra hus i området och ta bort känslan av rymd och frihet i omgivningen och miljön. Hur nära befintliga hus kan det byggas vad gäller sprängningar, eventuella sprickor i lägenheter och husfasader, buller och borrar? Hur påverkas vatten och avlopp, elförsörjning, reningsverk, sophantering och kollektivtrafik?

Ljusnevägen: Det området har redan förtätats och nu behöver det lilla skogspartiet med sina tallar och berghällar få vara kvar.

Boende, Bagarmossen

Genomför inte förtätningen längs Ljusnevägen med ett flerbostadshus på fyra våningar. Huset kommer att ge insyn mot radhusen samt dess tomter. Det finns risk att den naturliga vägen in i Nackareservatet blockeras. Det känns dock som Ljusnevägen verkligen fått sin

beskärda del av förtätning, det räcker! Ny bebyggelse i områden mellan Bagarmossen och Skarpnäck tillför något viktigt i ett område som känns otryggt och övergivet. Bygg också i skogsområdet mellan centrum och Stångåvägen och Bagarmossens bollplan som är outnyttjat och inte används som frilufts-/rekreationsområde.

2 boende, Bagarmossen

Det finns stora frågetecken kring hur många nya hus som planeras och den nästan totala avsaknaden av parkeringsplatser som ska adderas till dessa. Stadsbyggnadskontoret pratar om det "bilfria" Skarpnäck. Det är dagligen problem med att hitta parkeringsplats. Det är också en förort. Ska det vara så att boende måste hyra i garage för att kunna ha bil och på så sätt diskriminera de som inte har råd med garage.

Boende, Skarpnäck

Det vore fantastiskt om det blir en sim- och idrottshall.

Boende

En kraftigt ökad befolkning i området bedöms i programmet inte öka trafiken? Nya verksamheter som ska byggas i området kräver transporter och många boende kommer ha bil. Det kommer vara packat i kollektivtrafiken under rusningstid inom överskådlig framtid och det här påverkar resvanorna att en del väljer bilköer och längre restid före att stå packad i en vagn.

Byälsvägen - en ny gång- och cykelbana behövs inte. Det är gott om gång- och cykelvägar som går i närheten och i samma riktning som Byälsvägen. Det här gäller även Rusthållarvägen och Stångåvägen. Det är i första hand de arbetsplatstäta områdena som behöver bättre infrastruktur i form av anslutande cykelleder där framkomligheten inte hindras av övriga trafikslag.

Ställ upp ett pingisbord i betong i Bergholmsparken, gärna med någon form av vindskydd.

Förtätningar i Bagarmossen: Våga bygg flerbostadshus och hyresrätter även i villaområden. Varför inte bostadsrätter eller radhus längs Byälsvägens miljonprogram? Programförslagets samtliga delområden tål riktigt höga hus. Ta chansen och blanda upp Bagarmossen nu när det byggs nytt.

Förtätningar i Skarpnäck: I programmet uttrycks ingen tanke om vilka boendeformer som passar för olika områden och vilken vilja som finns från stadens sida. Frågorna som bör forma programmet redan från början är vilka bor i dessa områden idag, vilka ska flytta

dit, vilka möjligheter finns det för en växande eller krympande familj att stanna kvar och hur stor andel hyresrätter vore bra.

Boende, Skarpnäck

Punkthusen i Skarpa By förstör hela radhusområdet. Gångvägen genom skogen är redan fullt belastad. Ny gångväg på annat ställe behövs.

Boende, Skarpnäck

Skärgårdsskogen: Inga byggplaner har meddelats närboende vilket borde gjorts brevlades. Argument till att inte bygga på området:

- Platsen (berget med sin fina blom, växt och ängskänsla) är en mycket populär samlingsplats för alla Skarpnäcksbor alla årstider.
- På vintern samlas barn, unga, vuxna och gamla för att leka, åka pulka och umgås.
- På nyårsafton samlas halva Skarpnäck för att skåla in nyåret skjuta raketer och umgås.
- På våren och sommaren leker barnen, ungdomar samlas med vuxna och äldre och har picknick, lekar och spontana kontakter knyts.

Det finns istället stora grönområden vid "Kaninparken"/Skarpnäcks parklek där det skulle innebära mycket större fördelar med bebyggelse genom att skolor finns nära (Skarpatorp) vilket skulle fungera ihop med ny förskolebyggnad och även parkleken. Det är viktigt att planer för byggnad i alla områden i Skarpnäck sker med vetskap om vad olika platser har för betydelse för alla som bor här.

Boende

Nej till ny bilväg från Rusthållarvägen och till de bostäder som man ska nå via bilvägen. Presenterar ett bilfritt förslag.

Boende, Bagarmossen, (2 skrivelser)

Rusthållarvägen – Svarbäcksvägen: Bygg radhus som är högt eftertraktade långsiktiga bostäder för familjer. Bevara Rusthållarvägen/Ljusnevägens småhus/egnahemskaraktär. Området blir levande och tryggt samtidigt som områdets kapacitet inte pressas för hårt, ett levande lokalområde som bara "boende på marken" kan ge. En viktig kulturinsats är också att ansluta till befintlig tidstypisk arkitektur när det gäller husens utformning, materialval och disponering av tomt och närliggande område. I södra Bagarmossen finns radhus med stående träpanel och småhus med putsad sten/betongfasad, två diskreta tidlösa klassiska utseenden. Grannkvarterets flerbostads-stjärnhus lika tidlöst i vackert klassiskt tegel. Ytterligare en radhuslänga får helt eller delvis plats bakom den långa radhuslängan som läggs längs vägen. Sett till boendeyta och antalet boende samma storleksordning som några punkthus med lägenheter skulle leverera.

Område 10 -Rusthållarvägen södra sidan – garagen: Att ersätta befintliga gamla garage med radhusbebyggelse är en mycket god idé då det blir en naturlig fortsättning på det charmiga radhusområdet som finns kring Laxåvägen och Tidagränd.

Allmänna synpunkter: Charmen, det otroliga lugnet, enkelheten kombinerat med god funktion, möjlighet till lite rymligare boende och omedelbar närhet till natur har gjort Bagarmossen till en eftertraktad bostadsort. Alla förändringar och nybyggen bör göras varsamt så att Bagarmossen kan fortsätta vara det arkitekturella referensobjektet det är idag.

Skogsdungen vid Rusthållarvägen bör bevaras. Den skänker ett mycket värdefullt lugn, den lilla gröna kil och promenadstråk det är idag. Om där ändå byggs ska husen gå i linje med den befintliga låga 1½-plansbyggnationen, och att det bevaras så mycket som möjligt av den lugna känsla av mellanrum som finns idag. Hänvisar till översiktsplanen som säger att utveckling och förtätning ska huvudsakligen ske inom ramen för den befintliga strukturen.

Boende, Kärrtorp

Viktigt att det byggs sim- och sporthall i Skarpnäck, den föreslagna platsen blir alldeles utmärkt. Ta bort de tre huskropparna i direkt anslutning till simhallen. Bygg billiga hyresrätter, på hård mark så att så mycket natur som möjligt behålls.

Boende

Barn ska involveras i frågor som rör dem. Inför byggandet av nya förskolor och lekparker ska deras åsikter tas på allvar. Förtätningen av Bagarmossen-Skarpnäck innebär en konkret förändring av närområdet för de boende. Processen erbjuder en ypperlig möjlighet att låta barnen bli delaktiga genom att ta reda på vad de tycker och låta dem påverka utformningen av för dem viktiga platser.

Boende, Skarpnäck

Nej till bebyggelsen på Skarpnäcks sportfält utmed Vinggatan.

1. Förslaget förstör den befintliga konstgräsplanen. Detta är kapitalförstörelse då denna har krävt mycket skattemedel.
2. Behåll så mycket av de öppna ytorna som möjligt då dessa är anledning till att folk valt att bosätta sig här.
3. Sportfältet fyller en viktig funktion för folkhälsan med Friskis&Svettis, fotbollsturneringar, och längdskidåkning.
4. Bebyggelsen kommer att skapa bilrelaterade problem: buller, avgaser och fler felparkerade bilar

Alternativa förslag:

1. Bygg på den outnyttjade grusplanen vid Helikoptervägen.
2. Bygg utmed Gamla Tyresövägen norrut som en naturlig följd av den planerade bebyggelsen vid Gamla Tyresövägen mot Sköndal.
3. Bygg simhallen där det gråa tältet mitt på fältet står, vilket skapar möjlighet till parkering och avlastning av närliggande gator.
4. Bygg nära villaområdet och flytta kolonilotterna.
5. Ett exempel på alternativt förslag (illustration bilagd).

Boende

Hur är parkering tänkt för boende och gäster i området? Med fler boende behövs fler parkeringsplatser och ersättning av platser som försvinner. Parkeringssituationen är redan idag svår i området under den tid av året då vissa gator har parkeringsförbud för städning.

Boende, Bagarmossen

Förslag nummer 10 pekar ut befintlig garagelänga som lämplig för t ex radhusbebyggelse. Området bör tas bort som möjlig förtätning. Om ändå området skulle bli aktuellt för bostadsbebyggelse kommer vi kräva ekonomisk ersättning för förlorad garageplats. Alternativt ska motsvarande parkeringslösning erbjudas i närområdet.

Boende, Skarpnäck

Ställer sig bakom ”Yttrande 2015-12-05 från medlemmar i radhussamfälligheten ”Molnflygaren” i Skarpnäck angående Program för Bagarmossen och Skarpnäck”.

Boende, Skarpnäck

Ingen genomfartsväg på Zeppelinargatan utan led trafiken till de nya husen via Tyresövägen till Flygledargatan.

Boende, Bagarmossen

Boende vid Bergsrådsskolan som har svårt att se hur Bergholmsbacken har utvecklats med utgångspunkt från och hänsyn till Bagarmossens karaktär och förutsättningar. Gator och kvarter får en mycket mer stadsmässig karaktär som går emot den befintliga strukturen. Husen bör följa landskapet. Byggnaderna ser rätt breda ut, och höjderna på husen ser ut att till viss del skugga befintlig bebyggelse. För de två punkthus söder om Bergholmsskolans tomt är detta att följa naturen extra viktigt. De är placerade i utkanten av ett jättefint naturområde där det går slingriga stigar över en lägre bergshäll mot Skarpnäck.

Boende, Bagarmossen

Använd den tänkta hustomten för skolans utomhusaktiviteter. Hustomten skulle även kunna användas av boende i båda stadsdelarna som ett ytterligare sätt att sammanfoga utan bilväg. Om husen ändå byggs kan deras angöring ske från Rusthållarvägen men bilarna kommer då att behöva korsa gångvägen vilket är mycket olyckligt.

Boende

Program för Bagarmossen och Skarpnäck är ett bra förslag.

Boende, Skarpnäck

Att bebygga ett sportfält som fungerar som en målpunkt för områdets barn och ungdomar samt mötesplats för boende med tre kvarter är inte att möta upp en växande befolknings behov. Konstgräsplanen med omgivande ytor är själva centrum för områdets ungdomar. Det är en viktig plats, där många förebyggande aktiviteter mot främlingsfientlighet äger rum i form av friluftsdagar, grillkvällar, picknickar, hundträffar, fotbollsturneringar och spontanaktiviteter. Sportfältet behövs i sin nuvarande storlek.

Boende

-Det är inte ekonomiskt försvarbart att riva den konstgräsplan som färdigställdes för en del år sedan, för att bygga en ny. Planen är välbesökt och används så gott som dagligen. Planen ligger nära bebyggelse så vuxna kan ha lite uppsikt.

-Om det blir bostäder på konstgräsplanen så borde den nya planen färdigställas innan den befintliga rivs.

-Fältet är ett fantastiskt rekreationsområde. Här finns möjlighet att åka skridskor och skidor vintertid, Friskis och Svettis kör två ggr i veckan juni-augusti, mycket välbesökt. Utegymmet frekvent använt av alla åldrar.

Boende, Skarpnäck

Nej och stopp till en tvåfilig motorväg precis utanför radhusen. Otryggt för barn. Bullernivån är hög redan från trafik på Tyresövägen. Hela planeten kämpar med att få ned koldioxidutsläpp. Satsa på miljövänlig och koldioxidneutral stadsplaneringen. Bygg fler cykelvägar, promenadstråk. Lämna kvar gröna stråk, träd. Låt Skarpnäck gå i bräsch för att bli en hållbar stadsdel, en koldioxidneutral stadsdel som satsar stort på hållbara lösningar tillsammans med de boende i Skarpnäck.

Boende, Skarpnäck

Nej och stopp till en tvåfilig motorväg precis utanför radhusen, för att inte tala om miljöförstöringen. Exploatera inte Skarpnäck och Bagarmossen. Skarpnäck är ett lugnt och trevligt område att bo på, med många utomhusaktiviteter omkring, bara ett stenkast bort. Varför bebygga bra mark med lagerlokaler istället för bostäder?

Boende, Skarpnäck

Bygg inte på den övre delen av Vinggatan. Det är viktigt med öppna platser. Husen inkräktar på ett redan färdigt område. Låt det vara som det är, öppet och fint. Bygg i stället utanför Skarpnäck i

skogsområdet som bl.a. leder mot Flatenbadet, eller åt andra hållet. Utmed Flatenvägen, på skogssidan, finns gott om outnyttjad mark.

Boende, Skarpnäck

Nej till bostäder på idrottsplatsen. Att flytta konstgräsplanen är ett dåligt förslag. Massor av ungdom nyttjar planen, för många avgörande för framtiden. Boende vill ha kvar den luftiga miljön.

Boende, Bagarmossen

Nej till bilväg från Rusthållarvägen mot skogen vid Bagis. Vill se ett bilfritt alternativ.

Boende, Bagarmossen

Det vore roligare om hagmarken bredvid Bergholmstorpet fick vara hage utan lekutrustning, barn leker fint i skogen. Tillstånd att ha små dagstugor på Pungpinans odlingslotter önskas. "A visited plot is a healthy plot".

Boende, Enskededalen

Det blir mer trafik utmed genomfartsgator så som Sockenvägen och Gamla Tyresövägen. Redan idag är det problem med både ljud och vibrationer från trafiken. Ett helhetsgrepp för att förbättra vägförbindelsen mellan områdena Bagarmossen - Skarpnäck och Nynäsvägen är ett måste.

15 boende, Bagarmossen (15 likalydande skrivelser)

Förtäta inte bort befintlig natur i Bagarmossen. Bygg inte i den lilla dungen invid Rusthållarvägen som är knutpunkt för flertal gångvägar. Det är ett litet antal bostäder, som inte uppväger förlorade värden som är en del av den fina 50-tals stadsplanering där också de små K-märkta egnahemshusen ingår. Denna lilla skogsdunge där ett flertal gång- och cykelvägar strålar samman är också viktig ur folkhälsosynpunkt, då den bidrar till stressreduktion för de människor vars väg till och från dagis, skola, arbete, handling och andra ärenden sker på gång- och cykelvägarna förbi den lilla dungen. Den ger också möjlighet för barn i området att leka nära hemmet i natur. Den lilla skogsdungen också en nyckelbiotop, med såväl fullvuxna ekar, lönnar, hallonsnår, häckande hackspettar, och habitat för fladdermöss och bör bli klassad som skyddat kulturhistoriskt- och naturskyddat område som inte ska bebyggas.

Bebygg i stället Bergholmskolans tomt, den stora fotbollsplanen nedanför, liksom en aldrig använd fotbollsplan längs tunnelbanespåren ut från Bagarmossen, Skarpnäcks gårds område och en del av sportfältet i Skarpnäck, vidare kan även parkeringsplatser tas i anspråk, genom att bygga bostäder ovanför ett bottenplan med parkeringsplatser. Bromma, Stocksund, Djursholm, Saltsjöbaden och Huddinge skulle kunna bidra väsentligt till byggandet.

Boende, Skarpnäck

Förändra inte Zeppelinargatan från dagens användning, mer än hälften av hushållen bebos idag av småbarnsfamiljer, och begränsa bilinfarten till det nya bostadsområdet i Skärgårdsskogen till infarterna på Flygfältsgatan. Tänk stadsodling, tänk smarta avfallslösningar och tänk klimatsmart i hela planområdet.

Boende, Skarpnäck

Bra med 3 nya kvarter utmed Vinggatan i Skarpnäck. Ett bra sätt att förtäta och utöka den existerande bebyggelsen på ett sätt som sparar så mycket som möjligt av det som är bra med Skarpnäck, grönområden och idrottsplatser.

Boende, Skarpnäck

Boende som är positiva till de förslag som är framtagna vid Skarpa By. Tänk på bullret från motorvägen. Bullerskydd vid motorvägen kan vara en bra lösning.

2 boende, Bagarmossen

Bygg inte 10 våningshuset på torget på Lagaplan. Det förändrar torgens 50-tals karaktär och den idag ljusa och öppna ytan skulle bli mer instängd och mörk för boende runt omkring. Framkomligheten för utryckningsfordon och varutransporter kan bli ett problem.

2 boende, Bagarmossen

Bra med bebyggelse på redan hårdgjord yta. Mellan Ljusnevägen och Kolbäckgränd planeras 25 nya lägenheter på grönyta. På andra sidan Ljusnevägen finns ett stort område med garage som hör till radhusen. Bättre att ta denna mark i anspråk för nya bostäder. Gör de nya husen och radhusen till pilotområde med lägre p-tal. Anslut till bilpool, eller helt uteslut privat biläande. Grönytan är en grön passage både för boende på Kolbäckgränd och skolbarn i radhusen - den är en port till Nackareservatet, till skillnad från garagen vid radhusen. Vid Tidagränd finns ett område som är mycket större.

I kortversionen av samrådshandlingen finns inte alla byggnader med. Kollektivhus är efterfrågat av många och är effektivt ur ytsynpunkt då gemensamma ytor delvis kan kompensera för mindre lägenheter. Bygg passivhus för att minimera energiåtgången. Det ska byggas ett antal nya förskolor. Trenden just nu är stora förskolor med upp till åtta avdelningar, knappast en fördel för barnen.

Boende, Bagarmossen

Trodde att planerna på bilväg från Bagarmossen till Skarpnäck var lagda på is för evigt. Räcker det inte att folket här sagt sitt utan blir nedröstade hela tiden.

Boende, Skarpnäck

Kollektivtrafiken måste i första hand byggas ut. Tunnelbanans linje 17 kan inte ta mer trafikanter i rusningstid. SL bör i rusningstid sätta in direktbussar från Bagarmossen och Skarpnäcksfältet till och från Centralen mitt i Stockholm. De nya lägenheterna vid Gamla Tyresövägen skulle då ha bra kommunikationer och ge en viss lättnad för T-banan.

Skarpnäck byggdes som en stadsmiljö utan några gröna områden. De gröna områdena utanför själva stadskärnan har varit av stort värde. Om de nu bebyggs är bara Bagisskogen kvar. Riv inte den relativt nya 11-manna konstgräsplanen utefter Vinggatan, som kostat 16 miljoner kronor att bygga. Om kravet på bostäder på Sportfältet ändå finns föreslås att den nuvarande gräsplanen i hörnet av Gamla Tyresövägen/Horisontvägen. En planerad bilparkering kan ersätta den största delen av de bostäder som planerats på konstgräsplanen vid Vinggatan. Det blir en förlängning av bostadsbyggandet efter Gamla Tyresövägen och påverkar inte den gamla bebyggelsen på Skarpnäcksfältet. Det behöver då endast byggas en konstgräsplan. De 18 miljonerna som skulle läggas på den andra föreslås som ett startbelopp för simhallen.

Skarpnäcks hundungdom har berövats sin markbit. De ska dela mark med Baseball och Softboll. De sporterna kommer inte att släppa in en enda hund på sina områden.

I Stora Sköndal verkställs planer för 200 nya villor/radhus, bostäder för 800 invånare. Området är stort som hela Skarpnäcksfältet som har 12.000 invånare och med den föreliggande förtätningen får omkring 15-16.000 invånare. Staden tar ett jätteområde till ett fåtal människor. Stoppa detta vansinnesbygge!

Boende

Nej till bilväg mellan Bagarmossen och Skarpnäck.

2 boende, Bagarmossen

Boende som har ett insynsskyddande skogsparti bakom sitt hus och är oroliga för att ny bebyggelse blir för hög och medför insyn.

Boende, Bagarmossen*Rusthållarvägen - Parkeringsplats*

-Förtätningarna kommer att kräva fler parkeringsplatser, inte färre. Kantstensparkeringar längs med Rusthållarvägen, Stångåvägen och Byälsvägen som överläts till gående och cyklister försvårar för dem som redan bor i området.

-Att bebygga Brf Gästfrihetens boendeparkering är även ett stort ingrepp i den kulturmiljö som finns i dessa kvarter.

-En förtätning som den föreslagna skapar också försvårande omständigheter vad gäller insyn och luftighet i dessa kvarter från 50-talet. En omgivning som sedan över 60 år tillbaka har planerats med omsorg för att skapa en livskvalitet.

-Bygg i områden som inte redan har bebyggelse. Underlätta för parkering av bil. Ont om parkering innebär även större miljöbelastningar i slutändan. Fler och fler får snurra runt en bra stund för att hitta en parkeringsplats.

2 boende, Enskededalen

Trafikutredningen: Oroade över den ökning av biltrafiken som utbyggnaden av upp till 3500 lägenheter skulle medföra. Nynäsvägen är redan idag överbelastad. Fler ut- och infarter inom programområdet måste öppnas för att undvika de stora trafikstockningar som finns vid korsningen Gamla Tyresövägen-Sockenvägen samt Sockenvägen - Nynäsvägen. Varje stadsdel måste ansvara för sina egna problem. Det gamla förslaget att anlägga Bjurklubbsvägen från Sockenvägen utmed Kärrtorps östra del för senare anslutning till Sofielundsvägen skulle ge påtaglig trafikavlastning och trafikfördelning.

En påfart vid handelsträdgården vid Skarpnäcks gård och en påfart vid Skarpnäckskorset borde anläggas. Trafiken från Lilla Sköndal bör regleras och ledas bort från Gamla Tyresövägen. Den lokala trafiken mellan förortscentra behöver. Ta upp planerna på förbindelsevägarna från 1950- och 1960-talet som förbinder Skarpnäck och Bagarmossen respektive Björkhagen och Kärrtorp.

Förslag Gamla Tyresövägen

- Ombyggnad av Gamla Tyresövägen till stadsgata är bra, förläng fram till Åstorpsringen.
- Gör en trafikmätning samt bullermätning.
- Inför flervägsstopp i korsningen Gamla Tyresövägen/Åkervägen.
- Max 30 km i timmen på Gamla Tyresövägen samt Sockenvägen - blir mindre attraktiva som smitvägar och trafikbullret minskar.
- Tyst asfalt på Gamla Tyresövägen samt Sockenvägen
- Genomfart förbjuden på Åkervägen. De gamlas väg, Skördevägen, Kyrkogårdsvägen.
- Tillåt parkering för att minska bredden på gatan.
- Anlägg små låga rondeller i trevägskorsningar för att få ned hastigheten på Gamla Tyresövägen och Sockenvägen.
- Bommar sänkta i rusningstid anläggs vid smitvägarna.

Barnperspektivet

Med många dagis/skolvägar så måste bilhastigheten på alla gator sänkas, speciellt då på högt belastade vägar som Gamla Tyresövägen och Sockenvägen, för att öka säkerheten.

4 boende, Bagarmossen

Det höga huset som planeras bakom Bagarmossens tunnelbane-uppgång bör inte bli högre än 3 våningar. På skissen är huset 8-10

våningar högt och skuggar Svartågatan 2-6. Det hus som byggs sist bör vara ödmjuka i förhållande till de hus som redan finns där.

Boende, Skarpnäck

Nej till byggnation i Skärgårdsskogen. Området/ berget är det enda naturliga stället där alla Skarpnäcksbor kan samlas. Det har ett centralt läge vilket möjliggör en spontan träffpunkt, den bästa lekplatsen för alla barn samt erbjuder en härlig flora av ängsmiljö.

Boende

Upp till 7 våningars hus mitt i radhusområdet är oacceptabelt. Tvåvåningshus, helst radhus passar in. Skarpa By har låghus-bebyggelse, barnvänligt, begränsad genomströmning och nära till grönt. Tre punkthus på 3-5 våningar i den lilla skogsbacken känns inte rationellt när det finns så stora ytor där ovanför. Helikopter-parken skulle saknas av många barn. Dessutom tänker ni bygga 5-7 våningshus 5-700 lgh högre upp. En ström av människor, 3000, kommer dagligen passera genom det i dag lugna radhusområdet. En "Gated community" ska inte behöva vara lösningen.

Boende, Skarpnäck

Skarpa by:

- Lägg det höga huset på berget längre bort/ bygg några fler radhus.
- Husen närmast Bagisskogen ligger fint till men känns nedgångna.
- Blanda hyresrätter, bostadsrätter och radhus, dock flest hyresrätter.
- Bygg låga huskroppar. Undvik en vägg/mur vid skogen.
- Sätt upp farthinder på gångvägen som planeras igenom Molntappen.
- Ha kvar asylboendet och utveckla det.

Boende, Bagarmossen

Punkt 11 – Rusthållarvägen – Parkeringsplats

Huset på parkeringsplatsen förstör boendemiljön. Var ska alla bilar stå? Det har blivit för trångt i Bagarmossen. Ohållbart med mer människor. Det känns överallt t.ex. i mataffärer, tunnelbanan, idrottsplatser, gångvägar och i naturreservatet. Politiker tillsammans med näringslivet bör jobba på att flytta arbetsplatser ut till mindre orter.

Boende, Bagarmossen

Protesterar mot planer på bilväg genom Bagarmossen och Skarpnäck och nya radhus vid Nackareservatet vid Rottnevägen. Staden behöver bevara alla gröna områden, för trivsel, för att rena luften och för att må bra och inte belastar sjukvården. Bygg ut kollektiv trafiken mer än att bygga fler bilvägar.

Boende, Bagarmossen

Området kring Kolbäcksgård - hur har man tänkt lösa parkerings-situationen då man dels tillför ett 50-tal lägenheter, dels tar bort en

parkeringsyta med 40 platser inom samma område. Parkerings-situationen har blivit i det närmaste ohållbar redan som det är idag. Frågan är något som noga måste beaktas i samband med dessa planerade nybyggnationer, förslagsvis via krav på parkeringsgarage på berörda ytor med dispositionsrätt för boende inom Brf Friheten.

Boende

Bergsholmsbacken:

- Bygg parkeringsgarage under de nya husen för att slippa att gatorna är fulla med bilar och att det är svårt för gäster att parkera.
- Bygg som på 50-talet med gårdar.
- Bygg de nya husen med en liknande arkitektur som de gamla, så att de smälter in.

Boende

Ljusnevägen-Rusthållarvägen

8 radhus inklusive tillfart och parkering kommer totalt att blockera den naturliga infarten till Nacka reservatet och gångvägen till Skarpnäck och Hellasgården, den idag inbjudande "portalen" till Nacka reservatet. Bygg i stället någon typ av seniorboende. Ett hus i stil med den gruppbostad som nu står i närheten där radhusen planeras. Ett antal av de nuvarande radhusen friställs då för intresserade barnfamiljer. Seniorer kan gemensamt planera och bygga ett hus på denna plats. Förutsättningen är att antingen få tillgång till tomten och göra det i egen regi eller att något byggbolag är intresserat att bygga och sen hyra ut eller sälja som bostadsrätter.

Boende, Skarpnäck

Uppskattar i Skarpnäck alla barnvänliga gårdar och lösningarna att försöka minska biltrafik inne i områdena. Öppna inte Zeppelinargatan för genomfartstrafik. Otryggt ur säkerhetssynpunkt. Finn en bättre lösning för biltrafiken till området i Skärdgårdsskogen!

Boende, Skarpnäck

Dra vägarna upp till de nya husen endast från Horisontvägen efter den gamla flistippen i riktning mot Tåtorpsvägen. Detta skulle:

- Minska olycksrisken då det inte är någon bebyggelse där.
- Man kan anpassa nybyggnationer efter vägen och inte tvärt om.
- Behålla visionen om det bilfria Skarpnäck.
- Ta ansvar för att mark upplåtits för radhus på Zeppelinargatan och Luftskeppsgatan som attraherar småbarnsfamiljer.

De som bor i de områden där man vill ändra på trafiken känner området bäst och deras åsikt bör väga tungt.

Boende, Skarpnäck

Nej till bebyggelsen mellan Bagarmossen och Skarpnäck med undantag för Bergholmsskolans tomt. Bygg lite högre hus där skolan ligger, få in fler bostäder intill ett redan befintligt vägnät och avstå husen längre ner i backen. Bostadshus längs med backen ner

mot Skarpnäck föreslås utan tillgång till en ordentlig bilväg. När bostäderna väl är byggda kommer bilvägen som ett brev på posten. Vägen som ingen ville ha kan ingen längre protestera emot. Nej till dansbana med tjo och tjim på Skarpnäcksfältet.

Boende

Potentialen i Skarpnäck är enorm och helt outnyttjad. Det är totalt dött här och är därför nyfiken och positiv till exploateringen. Behåll Kaninparken. Den är helt avgörande för alla småbarn i området. Parkeringshusen är oerhört deprimerande. Positiv till idén om studentboende integrerades i dem. Det behövs studenter, caféer, restauranger och butiker. Skarpnäcks allé är helt avgörande för området. Upplåt lokaler för uthyrning för fler kreatörer, konstnärer och egenföretagare. Positivt med simhall, grönområden ska behållas, sportfältet kan naggas och utveckla parkområdet mellan Skarpnäck och Bagis.

Bilden av Skarpnäcks skolor är väldigt dålig. Skolgårdarna ser trista ut. Rykten går om att det är stökigt, ständiga lärarbyten och oroliga barn. De som har möjlighet väljer att ta sina barn till andra skolor.

De gamla hangarerna skulle kunna utvecklas och bli bostadsområden. Det utbud som finns där är inget som stärker den lokala bilden av Skarpnäck. Släpp in kreatörer i området. Med konstnärer och kreatörer kommer också ett områdes karaktär och charm.

Boende

Följ översiktsplanen Promenadstaden. Det som efterfrågas är stadsmässiga kvaliteter: täthet, entréer som vänder sig mot gatan, slutna kvarter, högre exploateringsgrad, lokaler i bottenvåningen – sådant som i förlängningen ger ett befolkningsunderlag för mer specialiserade verksamheter och ett levande kulturliv. Programmet kan med fördel förbättras:

Överlag:

- Skapa mindre fastighetsindelningar! Varje kvarter bör indelas i minst två fastigheter.
- Våga pröva nya typologier!
- Fler lokaler i bottenvåningarna lämpliga för fåmansföretag.
- Sänk p-talet till möjlig miniminivå rakt igenom.
- Uppfyll ambitionen att bygga blandstad. Blanda in verksamheter.
- Tredimensionell fastighetsbildning kan också provas.

Bergholmsstråket:

- Slut kvarteren på Bergholmsskolans gamla marker och även på fältet i öster
- Höj exploateringsgraden generellt.

- Inga fler punkthus. Högre huskroppar integreras i lamellkvarter med öppningar för grönskan. Portiker och gränder kan användas.
- Stadsdelarna behöver integreras tydligare om de ska betraktas som en sammanhängande stadsväv. Varför inte bygga vidare på Skarpnäcks mer stadsmässiga typologier snarare än Bagarmossens sömniga femtiotalmodernism.
- Skapa en gångfartsgata alternativt bilväg med högst 30 km/h längs stråket för att förstärka sambandet ytterligare.

Sportfältet, Gamla Tyresövägen, Skärgårdsskogen, Skarpa By

- Slut kvarteren. Delar av fastigheterna kan gestaltas som lågdelar, 1-2 våningar, för ljusinsläpp.
- Ett högre hus i tjugovåningsklassen på sportfältet bör inkorporeras i kvartersformen, förslagsvis som en accent mot torget.

Bagarmossens centrum:

- Nya hus behöver inte ta hänsyn till äldre hus och underordna sig utan genom att erbjuda god, kompletterande arkitektur. Ge Bagarmossen ett riktigt landmärke, ett höghus på 20-24 våningar.
- Ambitionen att sänka Rusthållarvägen och undvika planskilda korsningar är utmärkt. Bagarmossens planskilda gångvägar är otrygga, mörka och ensliga i dagsläget.
- Skapa ett slutet stadskvarter på bensinstationstomten. En högdel får gärna inkorporeras i kvarteret vid korsningen Emågatan/Rusthållarvägen, ett Bagarmossen i förändring.
- Slut även kvarteret på det gamla värmeverkets tomt.

Förtätningar i Bagarmossen

- Förbered för att integrera Kärrtorp med Bagarmossen genom att använda "grönstråket" mellan Bagarmossen och Kärrtorp längs tunnelbanans sträckning.
- Byälsvägen bör smalnas av och hastighetsgränserna sänkas. Husen bör möta gatan utan förgårdsmark.
- Alla planer på radhus bör ersättas med högre exploatering, exv. stadsvillor för flera familjer.

Förtätningar i Skarpnäck:

- Att pröva bokaler är en utmärkt idé.

Boende, Bagarmossen

Protesterar mot bygget av de tre husen nere vid skolan på nuvarande bollplan. Det är inte önskvärt med biltrafik på sträckan. En stor risk att i framtiden vägen förlängs så att stadsdelarna binds ihop. En skola är ett avsevärt bättre sätt att binda ihop stadsdelarna. Om husen ändå byggs bör angöring ske från Rusthållarvägen.

Boende

Skarpa by, äntligen. Bergholmsbacken, så bra det blev.
Bagarmossen centrum, vart tar alla nytillkomna bilar vägen? När cyklarna vid tunnelbanan fått sitt blir det ingen mark kvar.
Bagarmossen är idag fantastiskt planerat. Det är vanligt att näraliggande hus inte är parallella vilket innebär minskad insyn.
Behåll den ursprungliga färgskalan. Enligt planen skall parkering ske på kvartersmark. Var finns den marken i de nya kvarteren?

Förtätningar Bagarmossen

Byälvsvägen: Blir det för trångt för biltrafiken flyttas nog en del trafik till Emågatan som är sämre ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Stångåvägen: Marken ingår i Brf Frihetens tomträtt. Hur är det tänkt?

Ljusnevägen: Som tomten ritats blockerar den dels gångvägen från Kolbäcksgård mot reservatsentrén vid garagen, dels den populära naturstigen som går i grönområdet mellan Kolbäcksgård 23-29 och Gimågatan 32-42 fram till transformatorn vid Ljusnevägen 26.

Huset kommer väldigt nära Kolbäcksgårdshuset. Och blir högt.

Ljusnevägen/Rusthållarvägen: Lägg inte de nya radhusen så att passage in mot gräsytan förhindras/försvåras.

Stordagiset på Stångåvägen: 8 avdelningar kräver mycket lekmark. Flytta gångvägarna närmare Kolbäcksgård 14 så får ungarna mer yta.

Idé till ny bebyggelse

Längs gångvägen från Gula Kiosken (Stångåvägen 51) mot Brotorpsskolan, sydvästra sidan och en bit efter det föreslagna nya stordagiset ligger en helt outnyttjad mark, idag närmast sumpskog. Gångvägen är mörk, ett nytt hus skulle göra den mer inbjudande. Angöring från Svartågatan. Gångvägen kan gå närmare berget (eller intill Svartågatan 45-49, 53-57). Kärret bakom Ljusnevägen 7-15 och Djursjukhuset gör ingen glad idag. Men det kanske ligger i reservatet?

Boende, Bagarmossen

Det behövs ordentlig framkomlighet till affärer för gående och färdtjänstkunder. Var ska alla bilar parkera i centrum? Ett punkthus ska byggas på en lekplats som då försvinner. Vad som behövs på torget är en lekplats med bänkar och bord för föräldrar och barn.

Boende, Bagarmossen (2 skrivelser)

Mycket bra med fler lägenheter. Bygg inte punkthuset på torget norr om konstverket tårtan. Det blir för trångt. Torget är en samlingsplats för mycket aktiviteter. Vad som behövs på torget är en lekplats med bänkar och bord, sandlåda några gungor och en rutschkana.

Boende, Sköndal

Boende som anser det orimligt att trafiken till Gråhundsvägen ska gå från Gamla Tyresövägen genom en brant backe och två skarpa kurvor. Att ersätta Hemköp med ny verksamhet ses märkligt då behovet av affär för dagligvaror kommer att öka i området med fler bostäder. Ambitionen att förbättra park- och grönstråk syns inte i programmet. Tillgängligheten till grönområden söder om Tyresövägen behöver förbättras. Säkra gångförbindelser behövs. Den smala tunnel som finns under Tyresövägen är farlig för gående då cyklister kommer i hög fart och sikten är dålig.

Boende, Bagarmossen

Bra planering. Områdena behöver bättre förhållanden för gång- och cykeltrafik. Mindre gratisparkering, lättare att orientera sig mellan områdena. Föreslagna platser för ny bebyggelse värnar om stadsdelarnas befintliga karaktär. Nya hus i centrum får inte blockera stråket mellan de två torgen.

Boende

Det finns många gröna gång- och cykelstråk mellan Bagarmossen och Skarpnäck. Förbättra de som finns, sätt namn på dem och hoppa koncentrationen till Bergholmsbacken, den är tillräckligt trafikfarlig som den är. Låt Bergolmsskolan vara kvar.

Boende, Bagarmossen

- Programförslaget innehåller faktafel, otydligheter och stav- och språkfel. Att ett så undermåligt underlag skickas ut på samråd leder till att processen blir mindre tillförlitlig.
- Nej till bilväg från Rusthållarvägen till Bagissskogens bryn. Att smyga in en bilväg i förslaget är anmärkningsvärt. Ta bort de fyra hus och ge skolan en stor skolgård i stället. Det är inte långsiktigt hållbart att dra bilvägar som ska försörja så få hus.
- En mindre skola på grusplanen ger bättre sammanhållning, trygghet och undervisning. Minska skolan från 1100 till 500 elever.
- Nytt inriktningsförslag bör tas. Programförslaget omfattar 3200-3600 bostäder jämfört med inriktningsbeslutet (2500 bostäder) som togs i augusti 2013. Ett nytt inriktningsbeslut bör fattas.

Boende

Bygg en ekoby i nordöstra hörnet av Skarpa By med plats för odlingar, djurhållning, självhushållning. Gemensamma lokaler för mathantverk och andra hantverk.

Tomt 12 i Bagarmossen: Bygg i olika upplåtelseformer i en byggemenskap med restaurang, bio, konferens och andra gemensamma ytor i bottenplanet. Ge plats för små festivaler kring idéer för självhushållning och andra hållbara alternativ.

Boende, Skarpnäck

Är emot att öppna upp Zeppelinargatan för genomfartstrafik. Idag är gatan så lugn och det är endast boende som använder den. Gång- och cykelbanan kan bli bättre och uppdelad för att de nya boendena i Skärgårdsskogen ska lätt kunna ta sig hem.

Boende, Bagarmossen

Bergholmsparken: Den föreslagna naturleken borde utformas som en temapark vilken anknyter till landsbygdens och därmed torpets historia, en park med en liten torpstuga, ladugård, utedass och annat som hör till ett lantställe från 1800-talet och tidigare. Bergholms-torpet hyrs idag av en ideell förening. En fungerande toalett saknas. Torpet är inte tillgängligt. En handikapp-anpassning av torpet skulle förändra dess karaktär på ett alltför drastiskt sätt. Detta skulle kunna lösas genom att uppföra en byggnad till med serveringslokal för kaféverksamheten samt inrymma handikappanpassade toaletter och skötrum. Boulebanorna kan med fördel flyttas nära torpet. En möjlig plats kan vara parallellt med Skarpnäcksvägen.

Boende, Skarpnäck

Integration/diversifiering: Skarpnäck är på väg att gentrifieras. Skarpnäck i stort har en skön blandning av människor. Varför planeras nu nästan uteslutande flervåningshus? På vilket sätt gynnar det integrationen och diversifieringen i ett område som redan domineras av höghus? En levande stadsdel måste bygga på en organisk blandning av radhus, höghus och villor.

Skador relaterade till sprängningar/tung byggtrafik: Sprängningar och där tung trafik kommer att passera under lång tid. Det måste ges garantier till radhusägarna att skador i form av sprickor i grunder och väggar kommer att ersättas. Förberedande besiktning av alla fastigheter och löpande uppföljning är ett måste. Redan den tunga busstrafiken på Horisontvägen får radhusen att vibrera.

Boende, Bagarmossen

Nej till bilväg mellan Bagarmossen och Skarpnäck. I stället kan små angoringsgator byggas från Bergsrådsvägen. Bygg inte på det gröna andningshållet mellan Rusthållarvägen and Svartågatan. Nya områden bör byggas som Bagarmossen, lagom tätt med gröna kilar emellan bebyggelsen, gång- och cykelvägar, små skolor/förskolor. Bygg en säker cykelled in till Stockholm.

Boende, Bagarmossen

Det är bra att den nya stora skolan ligger en bit ifrån gamla och nya bostadshus. Det är viktigt att arkitekturen på de nya bostadshusen passar och överensstämmer med den fina befintliga bebyggelsen från 50-talet. Viktigt att bevara grönskan på den sidan av Bergsråds-vägen där bygge kommer ske. Nej till det planerade höghuset-

punkthuset vid parkeringen på Bergsrådsvägen 8. Det skulle rama in innergården på Bergsrådsvägen 14-26 med två höghus vilket inte passar ihop med den omgivande bebyggelsen och skulle förstöra ljusinsläppet och utsikten för närboende. Varenda parkeringsplats behövs, de befintliga parkeringsplatserna brukar vara fulla redan nu.

Boende, Bagarmossen

Det borde vara möjligt att öka antalet bostäder. Då Nackareservatet är så nära med sin vilda natur borde bostadsområdet i stället karaktäriseras av hus, grösytor och enstaka skuggande träd. Bagarmossen kan bli mer inbjudande och mycket mer tryggt. Förslag där nya bostäder skulle vara positivt:

- Bebygg skogsmarken vid gångvägarna mellan centrum och Brotorpsskolan respektive Gimågatan. Det skulle ge fler bostäder i bra läge, nära skola och långt i från trafikbuller, samtidigt som det vackra bergsparti som finns norr om Brotorpsskolan skulle bli mer tillgängligt.

- Bebygg oanvänd mark söder om husen på Byälsvägen och öster om fotbollsplanen vid Bagarmossens skola. Delar av den marken borde också fullt ut kunna användas till odling – genom att skuggande träd tas bort.

Boende, Sköndal

I en av kartorna "Utredningsområde bostäder/verksamheter" sträcker sig programmet in på Kungspudeln's Samfällighetsförenings område utan att ni kontaktat ägaren av området. Trafiksituationen Gamla Tyresövägen är idag under rusningstrafik klart ökande och stundtals att jämföra med Nynäsvägen. Förslaget ökar trafiken ytterligare. Det är olämpligt att ta bort grönområden i anslutning till Skarpnäck och att 4-6 våningar är alldeles för höga hus att planera för i ett område som redan är för tätbebyggt.

Boende, Sköndal

Gamla Tyresövägen: Ifrågasätter starkt behovet av tre förbindelser mellan Gamla Tyresövägen och den framtida sträckningen av Gråhundsvägen. Varför görs en stump av Flygledargatan om till bussgata så att boende behöver köra runt ytterligare för att hämta paket på ICA eller lämna/hämta på tunnelbanan?

Hemköp: Att föreslå att Hemköp flyttas till en huskropp utan parkeringsplats vittnar om total avsaknad av kunskaper om hur kunder besöker Hemköp idag. Affären är stor varför även kunder från angränsande bostadsområden väljer att storhandla med bil. Förslaget rycker undan mattan för Hemköps existens.

Boende

Mycket missnöjd med förslaget, ett diaboliskt upplägg. Låt andra stadsdelar också bära bördan från förtätningen. Ingen annan ort har bostäder byggda så tätt som Skarpnäck. De gröna lungorna behövs.

2 boende, Skarpnäck

5-7 våningshus bryter på alltför stort sätt mot det närliggande radhusområdet. Höjden bör minskas och husen förskjutas i riktning mot det tidigare sjukhemmet så att avstånden till befintliga radhus blir mer rimligt alternativt helt lyfter ut placering av dessa hus och ritar in motsvarande antal lägenheter inom en annan del av området. Skarpnäcksgården med diverse skumma typer borde flyttas till en annan adress då barn känner sig otrygga. Det blir stundtals väldigt oroligt i kvarteret med bråk, skadegörelse, droghandel och aggressiva uppgörelser som urartar.

De planerade nybyggnationerna inom Skarpa by, bör byggas med relativt låga huskroppar. Det är utmärkt att ersätta en del befintliga industrilokalerna med bostäder. Det vore rimligt med en blandning av hyresrätter och bostadsrätter inom hela programområdet.

Boende, Skarpnäck

Värnar om den skogsremsa som löper mellan Skarpnäck och Bagarmossen, fridfull och långt bortom den kommersiella världen. Skogen anses som den största tillgången bland boende i Skarpnäck. Folk promenerar, går med hundarna, har picknick, cyklar och joggar längs med stigarna. Bygg inga kvarter invid Vinggatan. Sportfältet är helig mark, en mötespunkt och en självklar plats för tusentals människor dagligen, både ifrån Skarpnäck och utifrån. Däremot låter planen att bygga en simhall vid sportfältet som en god idé.

Boende, Bagarmossen

Cykelbanan från elcentralen på Rusthållarvägen är en del av det nät med cykelbanor som går i tunnlar och är helt avskilt bilvägar. De utgör en säker cykel- och promenadväg för många barn på Laxåvägen och Voxnegränd till lekplats och skola. Att ta bort den enda säkra vägen till skolan vore olyckligt. För att få plats med vägen måste den fina slänten grävas ut som är voxnegrändebarnens väg ner till gångvägen. Korsningen vid elcentralen blir farlig då Rusthållarvägen söderut kommer ur en kurva upp för en blind backe precis innan det som skulle bli den nya korsningen. Övergångsstället som finns där skulle då bli ännu farligare.

Cykelbanan mellan Bagarmossen och Skarpnäck ska inte förvandlas till en bilväg genom skogen ända till Skarpnäck. Det går att få plats med både cykelbana och bilväg för behörig trafik. Det finns plats för både och. Det gör det inte på cykelbanan vid elcentralen.

Boende, Norra Sköndal

Bebyggelsen längs Gamla Tyresövägens östra sida är påträngande. Dominerar påtagligt befintliga radhus. Bör bli max 3- 4 våningar. Det är opassande att programmet har med det område som tillhör Kungspudeln's Samfällighetsförening längs Gamla Tyresövägens västra sida då det inget finns som talar för att föreningen har eller kan ha några avsikter att bygga på det området.

Boende, Skarpnäck

Nej till intrång i skogen för att bereda parkstaden och promenadstråk. En inventering av andra tomtalternativ bör göras. Ett exempel är den stora tomten på Horisontvägen mitt emot Folkhögskolan, en utomordentligt bra tomt för bostäder med tillgång till bra kommunikationer och service i Skarpnäck. Istället är det idag en plats för lagerbyggnader.

Nej till de föreslagna byggnationerna på Bergholmsbacken ned till Vinggatan. Det innebär ett ingrepp i skogsmiljön. Skogsmiljön med alla stigar och vägar nyttjas flitigt. Här löptränas, hundar rastas, vasaloppstränas, cyklas, mammor och pappor går med sina barnvagnar, permobiler och rullstolar syns på vägarna. Skogen med intilliggande miljö är omistlig för många människor och i bästa mening hälsofrämjande. Förtätningsförslaget bör ses över tillsammans med boende för att finna de bästa lösningarna. All fritidsaktivitet på Skarpnäcksfältets idrottsanläggningar borde uppskattas av våra politiker. De innebär hälsa och välbefinnande inte minst för våra ungdomar. Bergholmsbacken med Bergholms-torpet är viktiga. Profilerar stadsdelen med utgångspunkt från de miljömässiga och sociala fördelar området har.

Boende,(2 skrivelser)

Nej till den angöring/bilväg med vändplats som löper parallellt med husen på Voxnegränd 2-12. Angöring till husen och förskolan vid den planerade vägen skulle lika gärna kunna göras utmed det gröna stråket och på så vis minimera antalet bilvägar i området.

2 boende, 10 respektive 20 namnunderskrifter

Rusthållarvägen: Förslaget med åtta radhus vid Rusthållarvägen – Ljusnevägen skapar en barriär för det nuvarande rekreationsstråket till Nackareservatet och mellan stadsdelarna Bagarmossen och Skarpnäck. Denna typ av bostäder tar upp mycket markutrymme i förhållande till antalet bostäder. Det är få bostäder i utbyte mot ett stort miljöingrepp. Det är oklart vilken alternativ väg som skulle erbjudas dem som tar sig in i reservatet via den nuvarande platsen. Att istället utveckla platsen som reservatsentré/Naturrum skulle bevara naturvärden och stärka platsens roll som offentligt rum.

Boende, Skarpnäck

Bygg ingen genomfart till Bagarmossen via Vinggatan. Det verkar bättre att bygga utmed Gamla Tyresövägen istället för Vinggatan. Det är trångt på Vinggatan och 400 bostäder till blir problematiskt ur trafiksynpunkt. Eventuellt kan husen på Vinggatan ersättas med radhus/villor. De tar inte ifrån de befintliga lägenheterna på Vinggatan ljus och utsikt. Livsmedelsaffärer som inte bara är kvartersbutiker/snabbköp, var placeras de? Det är kapitalförstöring att bygga på den ganska nya konstgräsplanen. Det måste vara mer ekonomiskt att bygga på ytor som är mindre iordningställda t.ex. utmed Gamla Tyresövägen. På Skarpnäcks sportfält måste nya sportarenor stå klara att användas av barnen och ungdomarna innan gamla rivs eller bostadsbyggandet startas. Hur kommer trafiksituationen att lösas vid den nya sim- och sporthallen?

Boende, Skarpnäck

Konstgräsplanen är ganska ny och kostade flera miljoner att anlägga för skattepengar. Gräsplanerna är inte så välanvända så det vore bättre att bygga där och låta konstgräsplanen finnas kvar där den är.

Boende, Bagarmossen

Jättebra att stora "tomma" ytor används, som fotbollsplanen söder om Bergholmsskolan. Bra att bygga högt här och få in många lägenheter men trist om små "kilar" och dungar med grönska försvinner. Från Rusthållarvägen planeras en bilväg in till den nyss nämnda fotbollsplanen. Det här är en liten "kil" där dagisgrupper vistas och människor rastar sina hundar. Tråkigt om den ska tas i anspråk av biltrafik.

På p-platsen som finns på Rusthållarvägen 121-153 planeras bostadshus. Här har Brf Gästfriheten en fullskalig sopåtervinning. Platsen är vald så att ingen boende ska störas av lukt och aktivitet, och vara lätt tillgänglig och centralt placerad för alla i föreningen. Det var inte möjligt att ha markbehållare för sopor på platsen eftersom tunnelbanan under marken omöjliggör sprängningsarbeten. Skulle byggnation av bostadshus inte orsaka sprängningsarbeten? Var ska befintliga bilar stå när bilparkering på såväl gator som p-platsen ska försvinner. Finns samplanering med SL? Förtätning av t-baneturerna och av busstrafiken är ju nödvändigt om det omöjliggörs för människor att ha bil.

2 boende, Skarpnäck

- T-banan och bussnätet måste förstärkas snabbt. Ska befolkningen öka med 30 % blir det väldigt besvärande för de resande.
- Flera gångvägar önskas. 2 nya gångvägar behövs från Skarpa By till t-bana och buss.
- Gratis parkeringsmöjligheter samt gästparkeringsplatser för radhusområdet måste ordnas.

- Bygg fler gemensamma mötesplatser såsom badhus, sportanläggning, tennishall eller liknande och inte bara bostäder och förskolor. Det skulle kunna locka till sig besökare från andra förorter, vilket skulle kunna sudda ut stämpeln som ett problemområde.
- Skogen saknar elljusspår för en eller flera motionsslingor och saknar preparerade skidspår.

2 boende, Bagarmossen

Planskildheter kan vara motiverade för att skapa säkra gång- och cykelvägar för skolbarn. En cykelväg ska vara gen och tydligt separerad från övriga trafikslag. Området Voxnegränd, Laxåvägen, Tidagränd, Bagarmosseskogen är planerat för att kunna förflytta sig utan risk att konfronteras med biltrafik. Det är viktigt att kunna ta sig till gräsplanen mellan Laxåvägen och Tidagränd utan att passera en väg med tyngre trafik. Detta gäller även anslutande del av Rusthållarvägen.

I väglagen och vägförordningen står att en grundläggande utgångspunkt är att när en väg byggs ska den ges läge och utformning så, att ändamålet med vägen uppnås med minsta intrång och olägenhet utan oskäligen kostnad. Hänsyn ska tas till stads- och landskapsbilden och till natur- och kulturvärden. Att lägga en väg till blivande skola nedanför Voxnegränd är inte förenligt med väglagen.

- Vägen till höger om "den högra förskolan" med vändplan bör fortsätta ner till Bergholmsskolan för framkomlighet för yrkestrafik.
- Samordna transporter med tyngre fordon till skola och förskolor
- Flytta förskolorna till vänster om skolan och promenadstråket så blir det en bilfri miljö. De tre bostadshusen kan då flyttas till förskolornas plats.
- Gör en tunnel under promenadstråket för att yrkestransporter till förskolorna.
- Bygg parkering där nu "den högra förskolan" är placerad.
- Ett samlat område för sport i Skarpnäck, med kafé, ett ställe att träffas och "hänga på".
- Bergholmsskolan kan vara en samlingsplats med kulturella aktiviteter för att tillgodose fler intresseområden än sport.

Boende, Skarpnäck

Inga platser för matbutiker är reserverade. Matbutikutbudet är redan väldigt begränsat längs tunnelbanelinje 17. Det kan inte vara hållbar utveckling att bygga tätt utan service på ett så stort område.

Planerna på bilväg mellan Bagarmossen och Skarpnäck göms i ett stråk för gående mellan stadsdelarna. Bygg en anslutning till Tyresövägen i skogarna vid Skarpnäcks Gård från Bagarmossen. Att bygga en väg genom Bergholm är katastrof och trafiken leds till

Skarpnäcks smala gator. Den moderna planeringen borde utgå från cykelåkandet istället för hållbara samhällen.

Boende, Skarpnäck

Krymp inte ner Skarpnäcks sportfält. Konstfotbollsplanen är nyligen anlagd och jättepopulär. Varför byggs enbart garage/verkstäder vid området utanför Skarpnäcks Folkhögskola en utmärkt plats för bostäder, som inte skulle inkräkta på andra intressen.

Boende, Skarpnäck

Stoppa byggplanerna på Vingatan. Ingenstans nämns flickornas intresse, agilitybanan med plats för hundträning, en nästan daglig aktivitet under våren och sommaren. Bostäder ska byggas på konstgräsplanen. Det var inte så länge sen den byggdes. Konstgräsplanen kostade skattebetalarna ca tolv miljoner kronor och bygga en ny sådan för ytterligare många miljoner - så hanteras inte skattebetalarnas pengar. Att dela upp sportfältet i små enheter är en stor försämring, inte bara för Skarpnäck utan även för områden runt omkring. Sportfältet i sitt befintliga skick har alltid varit Skarpnäcks ansikte utåt och så vill skarpnäcksborna behålla det. Bygg på grusplanen där programmets förslag är en ny konstgräsplan. Bygg vidare upp mot parkering där programmet föreslår en simhall (som aldrig kommer att byggas, löfte sedan 1986). Nu räcker det, med sådana lockbeten som simhall och hockeyrink. Skarpnäcksborna och hela södra Stockholm behöver sportfältet.

Boende, Årstadal

Vinggatan och sportfältet bör få vara som det är idag.

- Vinggatan är en härlig gräns mellan det täta Skarpnäck och det öppna sportfältet.
- Hela Vinggatan idag är en väldigt speciell fond som är helt underbar att beskåda från Gamla Tyresövägen. Nya 6-våningshus skulle förstöra den estetiska helhetsbilden.
- De som redan bor på Vinggatan. Hur kul är det att få ett 6-våningshus uppsmält i ansiktet, bygg i så fall hellre radhus.

Boende, Bagarmossen

Ingen bilväg mellan Skarpnäck och Bagarmossen. En sådan skulle leda till mer biltrafik och genomfartstrafik.

3 boende, Bagarmossen

Nej till den planerade bilvägen från Rusthållarvägen till Bagisskogens bryn och byggnationen av fyra nya hus vid den planerade skolan. Låt den ytan vara för skolans utomhusaktiviteter istället. De bilvägar som dras fram till de nya fastigheterna på Bergholmsskolans tomt ska vara enkelriktade för att minimera bilåkning i området. Kollektivtrafiken har inte dimensionerats till den ökande befolkningen. Skarpnäckslinjen har låg turtäthet trots

ökat antal invånare. Hyreslägenheter bör prioriteras, framför allt student- och ungdomslägenheter. Nya vägar är inte förenligt med hållbar utveckling eller med de miljömål som regeringen satt upp. Det bör också ges utrymme för ett växande kulturliv med lokaler för film, teater och musik samt lokaler för föreningsverksamheter och butiker. Park- idrotts- och skogsmark behövs för de redan boende för vila och rekreation.

Boende

Bygg inte för nära nuvarande bebyggelse. Det finns bättre platser att uppföra hus på. Ta hänsyn till hur nuvarande bebyggelse ser ut. Bygg radhus på industritomten vid Skarpnäcks gård. Blandad bebyggelse med 3-våningshus är bra. Bygg i skogen vid Skarpaby skolans fotbollsplan och på fotbollsplanen nedanför Bergholmsskolan.

4 boende, Skarpnäck

Skarpa By: Är emot de tre hus mellan 5-7 våningar som ska ligga på områdets högsta punkt. Hänsyn måste tas till närliggande hus

Boende, Bagarmossen

Utveckla infrastrukturen för gående och cyklande. Nej till bilväg mellan Skarpnäck och Bagarmossen. Utveckla området vid Bergholmsskolan. Utbyggnader ska göras lagom stora med grönområden emellan. Den lilla skogen vid Rusthållarvägen är viktig att spara.

Boende, Skarpnäck

Varför måste Stockholm växa? Om det fanns en regionalpolitik skulle befolkningstillväxten och tillströmningen komma hela Sverige tillgodo. Ingenstans i planerna finns något om samarbete med grannkommunerna inte heller något om samarbete med instanser på högre nivå, till exempel Trafikverket. En överdäckning av trafikleden mot Tyresö skulle vara en stor förbättring av boendemiljön. Ny bebyggelse skulle få en utmärkt plats. Området mellan södra Sköndal och Skarpnäck skulle få en länk värd namnet. Samhällsplanering ska vara demokratisk. När ska politiker våga ge uppdrag till sina planerare att utforma lokal planering av medborgare och inte för medborgare? Människor som bott i området sen Skarpnäcks byggdes har den lokala kunskapen som krävs för att på ett mer visionärt sätt planera för ett hållbart Skarpnäck.

Ingen ny bebyggelse innan en sim/sporthall står färdigbyggd. Ny bebyggelse ska enbart realiseras på mark som inte används och all ny bebyggelse ska ske med tydlig miljökompensation, utarbetad innan planerna realiseras.

Boende

Bygg inte ett femvåningshus vid Bergsrådsvägen/Rusthållarvägen. Befintliga hus hamnar i skuggan inklämt bakom det nya tänkta

huset. Det skulle inte finnas nog med parkeringar till alla nya boende. Andra ytor i Bagarmossen/Skarpnäck är bättre lämpade.

Boende, Sköndal

Del av Farsta är berört: Ingen information angående detta programsamråd har utgått till Farsta stadsdelsnämnd eller lokaltidningarna för Farsta/Sköndal. Alla boende i kvarteret Gråhunden vid Gråhundvägens övre del, kvarteret Lapphunden på Lapphundsgränd samt i kvarteret Kungspudeln på Pudelgränd, är synnerligen berörda av förslaget till gatuomläggningar. Delområde Gamla Tyresövägen borde av denna anledning tas om i ett nytt samrådsförfarande inom Farsta stadsdel.

Gråhundsvägen: Gråhundsvägen dras om att gå utefter nuvarande gångväg mellan nedersta radhuslängan i Gråhunden och den nuvarande affärsbyggnaden Gråhundvägen 82. Eftersom Gråhundsvägen i detta avsnitt är en återvändsgata får boende i kvarteren Gråhunden och Lapphunden besvärligare infart till fastigheterna. Det skapas en brant backe i Flygledargatans förlängning upp mot nuvarande vändplan vid Pudelgränd med påföljande 90 graders sväng vänster och därefter högersväng i backe runt elstationen i en skymd kurva. Den stigning på 6,2 m som idag tas upp på ca 170 m skall i framtiden tas upp på ca 60 m i Flygledargatans nya backe upp mot nya dragningen av Gråhundsvägen, en tre gånger så brant uppfart. De nuvarande gång och cykelvägarna i området kommer att påverkas negativt. De boende i den nedersta radhuslängan kommer också att bli ännu mer bullerutsatta av trafiken på Gråhundsvägen i detta förslag.

Trafikplats Skarpnäck, påfart på Tyresövägen mot Stockholm: Påfarten till Tyresövägen mot Stockholm dras direkt nerifrån en droppcirkulationsplats vid Stora Sköndals väg och upp på motorvägen. Detta innebär en brantare påfart med större stigning. Denna nya dragning innebär ökat buller eftersom fordonen måste gå på en lägre växel med större kraft upp på motorvägen. Påfarten går längre och passera närmare radhusen på Gråhundvägen för att ansluta vid infarten till busshållplats Norra Sköndal. Detta kommer att öka bullerstörningarna. Korsningen mellan Gamla Tyresövägen/Stora Sköndals väg och Flygledargatan är redan idag är hårt trafikbelastad. Vid vissa tider på dygnet kan det vara svårt att komma ut i denna korsning vid lämna företrädet.

Boende, Bagarmossen

Ta bort huset med 25 lägenheter mellan Kolbäcksgård 21 och radhusen på Ljusnevägen. Behåll bergknallen med glesa tallar. Att bygga hus på denna mark låter sig knappast göra om man inte först spränger bort hela berget. Alternativt bebyggs bergets topp, vilket skulle ge ett högt hus som dominerar hela området. En sådan total

omvandling av landskapsbilden kan inte önskas av någon. I bägge fallen skapas stora störningar för de boende i form av insyn både för dem på Kolbäcksgård och för dem på Ljusnevägen.

Boende

Nej till en bilväg parallellt med Laxåvägen från Rusthållarvägen ner till planerad skola på Bergholms bollplan då det skulle ta bort en bra gång och cykelväg. Det är bättre att dra vägen till skolan från Rusthållarvägen i höjd med befintlig skola Bergholmsskolan.

2 boende, Skarpnäck

Bygg inte en mur av hus utefter hela Vinggatan. Behåll konstgräsplanen där den ligger nu för att få in luft och ljus på Vinggatan och för att behålla kontakten mellan bostäder och de som använder planen och sportfältet.

Boende, Bagarmossen

Rusthållarvägen - Parkeringsplats".

Genomför inte förslaget av bostadshus på parkeringen. Var ska bilar parkeras? På parkeringen finns nu sopsortering inklusive insamling av matavfall, fint och smidigt placerat. Hur ska problemen med sopsortering skötas framöver?

Boende

Marken med parkeringsplatsen på Rusthållarvägen arrenderas av Brf Gästfriheten, den enda parkering som finns för boende på Rusthållarvägen. Vägen planeras enbart för rörlig trafik och för cyklister och gående. I Bagarmossen är gång och cykelvägar väl utbyggt med många möjligheter att ta sig fram utan att man ska behöva ta bort parkeringsmöjligheter. Bostadsrättsföreningen har även investerat stora summor för återvinningscentral på parkeringen. De nya husen tar bort ljus samtidigt som boende får insyn i sina lägenheter i de befintliga husen. Bygg i stället bakom Laxåvägen, hela Skogen från Bergholmsskolan ner till Skarpnäck och bakom hela Fogdevägen. Bagarmossen är det att föredra att bygga ut genom att lägga till helt nya delområden på obebyggd mark. Bygg en ny infartsväg. De flesta som flyttar in har minst en bil. Bilen kan vara den enda möjligheten att ta sig till och från sitt arbete.

3 boende (3 likalydande skrivelser, totalt 59 namn)

Radhus nära Rusthållarvägen – Ljusnevägen: De åtta radhusen skapar en barriär för rekreativstråket till Nackareservatet och mellan stadsdelarna Bagarmossen och Skarpnäck. Denna väg in i reservatet erbjuder god sikt och är bred och väl belyst. Området är lättillgängligt.

Den nya kopplingen Bergholmsparken är en kvalitet för områdena Skarpnäck/Bagarmossen. Både Rusthållarvägen och Ljusnevägen sluttar ner mot den aktuella platsen. Även synpunkter från Nacka

kommun skulle behöva inhämtas. Radhusbebyggelse innebär också att varje hus måste ha parkeringsplatser. Nuvarande gång- och cykelvägen ersätts med en bilväg. Alternativ väg är otydligt utmärkt, skulle gå bakom gruppboendet på Rusthållarvägen 120 – en plats som är backig, svårtillgänglig och skulle kräva stora ingrepp i skogen. Radhusbebyggelsen kommer att hindra människor, särskilt personer med större behov av tillgänglighet, från att få tillgång till ett mycket uppskattat naturområde. Till detta skulle exploatering av området leda till förlust av värdefull skogsmiljö. Med tanke på vad som förloras är vinsten av 8 (åtta) st bostäder marginell. Att istället utveckla platsen som reservatsentré/Naturrum skulle bevara naturvärden och stärka platsens roll som offentligt rum.

Boende, Bagarmossen

Bergholmsbacken: Det behövs mer yta för F-9 skola. Istället för de tre bostadshusen bör platsen användas till verksamhet för skolan. Begränsa biltrafiken: Ingen bilväg längs det gång- och cykelsstråk som leder från Rusthållarvägen till den nya skolan. Bilvägen blir onödig om det inte byggs några bostadshus intill skolan.

Bergholmsparken: Skydda de naturvärden som finns i området. Området är en nyckelbiotop och inrymmer såväl fullvuxna ekar, tallar som lönnar och enstaka björkar. Öka tryggheten i detta område genom att belysa befintliga gångvägar. Det är viktigt och betydelsefullt att verksamheten vid Bergholmstorpet även fortsättningsvis bedrivs i icke-kommersiellt syftet.

Bagarmossens centrum: Bygg inte något höghus intill korvkiosken på torget. Denna plats är alldeles för liten för en sådan byggnad.

Boende, Bagarmossen

Förslag till exploatering är bra. Stockholm behöver fler bostäder. Tillräcklig hänsyn till naturvärden och skogs- och grönområden har tagits.

Boende

Nej till fyra nya hus i anslutning till den skola som ska byggas på nuvarande Bergholms BP och därmed slippa en anslutningsväg. Det viktigt med lite öppna ytor här och där.

Boende, Skarpnäck (Lika Brf Autopiloten 7)

Skärgårdsskogen:

Föreningen är emot byggandet av förskola, skolgård och flerbostadshus intill Tornadoskolan.

”Berget” som förskolan ska placeras vid används idag som pulka-backe och lekplats av barn. Det är ansvarslost att ta bort de få naturliga lekplatserna. Det är en bilfri väg idag. Vid byggnation av för-

skola på denna plats kommer det att behövas öppna en väg för exempelvis varutransport till förskolan. Lekparken bör utvecklas med bättre fotbollsmål och en bättre lekpark än enbart gungor. Den lilla träddungen som många barn leker i idag bör behållas. Tillbyggnaden av ett mindre flerbostadshus stör direktanslutningen som skolan idag har till platsen. Denna plats används som vändplan, parkering och hantering av julgranar.

Föreningen är emot det nya bostadsområdet i Skärgårdsskogen. En oas som betyder mycket för de boende. Dessutom så är det gammal kunglig betesmark, alltså ett historiskt arv.

Angående verksamheter längs Flygfältsgatan är föreningen positiv till större livsmedelsbutik eller systembolag. Byggnationen längs vägen bör inte byggas på höjden, då det kommer att leda till mindre soltimmar för Jubileumshusen.

Boende, Bagarmossen

Planskildheter kan vara motiverade för att skapa säkra gång-och cykelvägar för skolbarn. En cykelväg ska vara gen och tydligt separerad från övriga trafikslag. Området Voxnegränd, Laxåvägen, Tidagränd, Bagarmosseskogen är planerat för att man ska kunna förflytta sig utan risk att konfronteras med biltrafik.

Det är viktigt att kunna ta sig till gräsplanen mellan Laxåvägen och Tidagränd utan att passera en väg med tyngre trafik. Detta gäller även anslutande del av Rusthållarvägen.

I väglagen och vägförordningen står att en grundläggande utgångspunkt är att när en väg byggs ska den ges ett sådant läge och utformas så, att ändamålet med vägen uppnås med minsta intrång och olägenhet utan oskälig kostnad. Hänsyn ska tas till stads- och landskapsbilden och till natur- och kulturvärden. Att lägga en väg till blivande skola i skogsdungen nedanför Voxnegränd är inte förenligt med väglagen.

Boende

Det planeras 25 lägenheter på Stångåvägen på en befintlig parkeringsplats. Det är trevåningshus runt omkring och ett flervåningshus kommer att skymma mycket för närliggande hus. Det är svårt att förstå hur 25 lägenheter ska få plats på den lilla ytan utan att förstöra utsikten och utrymmet för de omkringliggande husen.

Boende, Skarpnäck

Det är bäst att bygga ut befintliga områden organiskt så att det inte skapas nya isolerade bostadsöar. Den befintliga konstgräsplanen bör bevaras. Den är inte ens 10 år gammal och har kostat kanske 15 Mkr att anlägga. Den är flitigt använd av såväl fotbollsklubbar som för spontanspel av områdets ungdomar. Dess betydelse för det sociala klimatet i Skarpnäck är stor och bör inte äventyras. Bebygg den befintliga grusplanen och delar av gräsplanen längs Gamla

Tyresövägen bort mot Pungpinan. På det sättet knyts Skarpnäck ihop med det området. Idrottsplatsen blir mer inramad av bostäder och bildar en integrerad del av stadsdelen. Förebilden för den arkitektoniska ambitionen för Skarpnäck på 1980-talet var East End i London och därför byggdes husen genomgående i rött tegel med inbyggda gårdar för att skapa en känsla av enhetliga stadskvarter. De nya byggnaderna bör uppföras i samma anda.

Boende

Garagelängan Rusthållarvägen/Tidagränd används. Den kommer att användas ännu mer om det blir betalparkering. Husplanerna vid Brotorpskolans gård tar för mycket av skolans fotbollsplan som är superviktig för barnens rörelse och lek.

2 boende, Skarpnäck

Emot nybyggnation på Vinggatan/Skarpnäck:

- Den befintliga konstgräsplanen som kostat 12 -16 Mkr förstörs, kapitalförstörelse.
- De öppna ytorna - bra inramning av Skarpnäck som stadsdel.
- Sportfältet används idag av många olika idrottsklubbar, då det saknas bollplaner i söderort.
- Fältet fyller en viktig funktion för Skarpnäcks och närliggande områdens ungdomar för t ex spontanfotboll.
- Byggnationen ger utökad biltrafik och belastning på befintliga parkeringar. Fältets gästparkering finns inte med i förslaget.
- De nya konstgräsplanerna enligt förslaget måste vara färdiga innan den befintliga planen rivs. Medel för byggnation av simhall har saknats under minst alla de 30 år som stadsdelen Skarpnäck funnits och varför skulle en förändring kunna ske nu?

Boende, Skarpnäck

Respektera gällande stadsplan för Skarpa by och planera istället in radhus i det området. Inte mycket hindrar att redan nu introducera bilpooler i området. Vissa intressegrupper fick möjlighet att påverka planen i ett tidigt skede. För att läka denna orättvisa bör större hänsyn än vanligt tas till synpunkter och krav från de som inte fick möjlighet att påverka planen i ett tidigt skede.

Boende, Skarpnäck

Bygg inte bostäder på sportfältet. Sportfältet bidrar till gemenskap och trygghet. Fotbollsturneringar, Friskis och svettis, event och sommarnöjen gynnar området. Skarpnäck har i dagsläget nära till natur och stora fritidsmöjligheter för barnfamiljer i området. Låt så förbli. Bygg bostäder någon annanstans.

Boende, Johanneshov

Önskar mer information. Många i Skarpnäck visste inte att samrådspaviljongen fanns. Stadsmuseet inte har gjort någon kulturhistorisk

klassificering av Skarpnäck och Skarpa by än. Det borde ha gjorts innan programförslaget. "Överdesigna" inte området runt Bergholmstorpet. Det är viktigt att bevara områdets karaktär av gammal hag- och parkmark. Det vore fint med periodvis betande djur i området, får eller häst. Det är viktigt att bevara så mycket som möjligt av Bagisskogen, för rekreation och för den biologiska mångfaldens skull. Naturområdena är lättillgängliga och en resurs för de skolor och förskolor som finns i området. Bevara de grönområden som finns. Områdena med äldre tallar är fina. Områden som inte är designade har en speciell betydelse för barns lek som inte kan ersättas av något annat. Det gäller också ganska små naturområden, som den lilla lokala skogsdungen eller bergsknallen. Bygg snygga parkeringshus med solceller eller trädgårdar på taken (önsketänkande...).

Boende

Förslaget om en bilväg ner till Bergholmstorpet är endast ett sätt att sedan smygöppna en väg till Skarpnäck. Önskar bilfritt alternativ.

Boende

Parkeringen Rusthållarvägen 141-143: Bygg där det finns utrymme inte där det saknas. Parkeringen är överfull nattetid. Nyss installerades en sopåtervinning på parkeringsplatsen. Svårt att hitta annan plats. Femtiotalarkitekturen behöver rymden mellan husen.

Boende, Skarpnäck

Bygg inte på Skarpnäcks Sportfält, som är navet i hela Skarpnäck. Parkering behövs till besökare vid olika event och även de hushåll som inte har fått plats i garagen. De kan då stå där mot månadsbetalning och slippa böter. Alla boende i Skarpnäck är stolta över sitt sportfält och vill hellre utöka det istället för att förminska det 4-6 våningars hus på Vingatan förstör ljusinsläpp för de som redan bor där med västerläge med bara sen eftermiddag/kvällssol.

Boende, Skarpnäck

Stoppa byggplanerna på Skarpnäcks Sportfält/Vingatan:

Sportfältet är jätteviktigt för stadsdelens barn och ungdomar som tillsammans både tränar fotboll i klubb eller går dit efter skolan och sparkar boll tillsammans m fl aktiviteter. Nya bostäder ger tätare biltrafik. Skarpnäck var från början en näst intill en bilfri stadsdel. Konstgräsplanen anlades för ett par år sedan. Det är inte vettigt att låta skattemedel slösas på ny konstgräsplan. Bygg i stället bostäder på grusplanen eller på parkeringen. Grusplanen används inte så ofta och parkeringen är en mörk plats som det ofta sker bilbränder på.

Boende, Bagarmossen

Bygg inte det föreslagna höghuset som kommer att släcka all sol på gården på förmiddagstimmarna. Planerna i stället en ny stadsdel

bortom Bagarmossen/Skarpnäck/Sköndal o. Farsta. Programförslaget känns mer som en nödlösning. Med denna förtätning tillkommer ökad trängsel på T-banan. En konsekvens blir mer biltrafik. Idag är redan köer och täta stopp vid Rusthållarvägen/Sockenvägen besvärande, och mer vägar blir en nödvändighet.

2 boende, Bagarmossen

Motsätter sig förtätningen vid Ljusnevägen. På grund av berg och liten byggvolym kommer dessutom kvadratmeterpriset att bli orimligt högt. Bagarmosskogen borde inventeras noga, för att se vilka delar som är mest skyddsvärda och vilka som kan bebyggas på ett hänsynsfullt sätt. Transportbehovet finns och bilar, oavsett drivmedel, är en viktig del av det nutida och framtida samhället – kollektivtrafik och cykel kan inte lösa allt. Programförslaget andas en negativ grundsyn. Avsnittet om bilparkering är destruktivt och kommer att orsaka onödiga problem. Om en parkeringsplats bebyggs måste annan parkering ordnas.

Boende, Bagarmossen

Nej till bilväg från Rusthållarvägen ner till Bagisskogens bryn

Boende, Skarpnäck

Bygg ej på konstgräsplan och på Skarpnäcks hundungdoms träningsplan. Det är stor aktivitet på konstgräsplanen och på agilitybanan för hundar. Bygg gärna nya bostäder men absolut inte där allt fungerar bra socialt. Välj andra platser, som inte redan används. Det finns det gott om även här. Skapa något som förbättrar för människor, inte något som river väl fungerande verksamheter.

Boende

1. Områdets sopsug nyttjas endast till hälften. Ser gärna ett större miljötänk. Kanske komposter och odlingsmöjligheter.
2. Boende för pensionärer och studenter i Skarpa by ger mindre biltrafik. Kollektivboende vore suveränt. De punkthus som är iritade precis i backen intill lekparken skulle göra stor åverkan på naturen där.
3. Simhall behövs. Det verkar dock inte finnas några pengar. Simkunnighet blir en klassfråga.
4. Vart ska judon, boxning, ateljéverksamhet och all annan fritidsverksamhet som idag finns på Skarpnäcks gårdsväg ska ta vägen. Kulturskolan är helt omöjlig att få plats på. Familjer får söka sig till närliggande (eller långt bort) områden för aktiviteter som borde kunna finnas här.

Boende, Bagarmossen

Nej till bilväg från Rusthållarvägen ner till Bagisskogens bryn.

Boende

På Rusthållarvägens parkeringsplats har precis placerats en återvinningscentral. Det gick inte att bygga djupare eftersom det finns tunnelbana precis under....och nu föreslås ett hus!!?!. Det finns 45 bilar på parkeringen, var ska de parkera? Staden stjälar platser till andra boende.

Boende

- 1) Inga bostäder på konstgräsplan på andra sidan Vinggatan.
- 2) Lös det befintliga parkeringsproblemet först innan ni drar hit ytterligare bilar. Situationen blir inte bättre av att bilparkeringen bebyggs med bostäder.
- 3) Riv inte ned nuvarande konstgräsplan för att återbygga den några meter bort.
- 4) Vill ha Friskis & Sveltis här på gräset på sommaren
- 5) Bygg inte bostäder på sportfältet, det måste väl finnas ledig mark någon annan stans.
- 6) Varför byggdes inte bostäder eller simhall på Horisontvägen i stället för lagerlokal, som det finns överskott av i Skarpnäck?

Boende

Hur förhindra bilväg vid angöringsplatsen till förskolan nedanför bostadshuset på Voxnegränd, en rondell/återvändsgränd. här? För att minimera bilvägar – använd den väg som planeras i det gröna stråket som angöringsplatser för de nya bostäderna och förskolan. Hur är det planerat för ökad cykeltrafik in till stan? Hur ser cykelperspektivet ut i de nya exploateringsplanerna?

2 boende, Skarpnäck

De planerade 3 st höghuset, 3 - 7 våningar, i direkt anslutning till befintligt radhusområde är helt felplacerade ur miljö, integration och trivsel för redan boende. Den remsan med berg, gräs och träd ovanför radhusen mot vägen har fungerat som en utmärkt yta för avskildhet mot Skarpnäcksgårdens alla verksamheter. Remsan används för lek av barnen och föräldrar har en bra uppsikt över barnen. Befintlig djurflora idag är igelkottar med ungar, fasaner, duvhök, kattuggla och hackspett.

Bygg i stället på södra delen av Skogskyrkogården där det finns en rätt stor yta som inte disponeras för att göra jord lägre. Den vetter mot Gråhundsvägen och skulle kunna integreras med övriga bebyggelsen utan alltför stora protester.

Boende, Skarpnäck

-Belysning önskas på motionsslingan i Bagisskogen för att öka tryggheten. För djurlivets skull kunde ljuset vara släckt exempelvis 22.30–05.30 för att minska ljusföroreningarna.

-Trafikljusregleringar/cirkulationsplats stråket Skarpnäck/norra Sköndal. Ljusreglering i korsningen Horisontvägen/ Flygledargatan och trafikljusreglering och/eller en cirkulationsplats i korsningen Gamla Tyresövägen/Flygledargatan skulle vara en kraftig förbättring och trygghetsökning av stråket från Skarpnäck till Sköndal.

Boende, Skarpnäck

Nej till bilväg mellan Bagarmossen och Skarpnäck. En bilväg kommer bara innebära mer biltrafik och utsläpp, förstöra den fina skogen och är dessutom helt onödig!

Boende

Bergholmsbacken: Mycket bra med bostäderna mellan Bergholmsskolan och Skarpnäcksfältet.

Bagarmossens centrum: Bostäder och torg i Bagarmossens centrum verkar bra. Reservera mer plats för cykelparkering!

Ljusnevägen: Enligt uppgift ska huset vara ett fyravåningshus och placeras direkt vid Ljusnevägen. Hur kommer den äldre bebyggelsen i närområdet (Ljusnevägen och Kolbäcksgård) att påverkas? De hus som byggdes på Ljusnevägen 2, 4 och 6 för några år sedan ligger betydligt längre från befintlig bebyggelse.

Förslag på platser i Bagarmossen att bebygga:

-Området mellan Bagarmossens bollplan vid Bagarmossens skola och Stångåvägen. Ett eller två hus skulle göra detta mörka kärrområde trivsammare. Vid placering av husen bör hänsyn tas till befintlig bebyggelse. Infart från Emågatan eller Stångåvägen .

-Området nordväst om Brotorps skola. Vackert några veckor på våren, annars en dyster plats som är obehaglig att passera när det är mörkt. Ev. flytta gångvägen närmare Svartågatan och lägga huset/husen längre österut för att öka avståndet till den befintliga bostadsbebyggelsen. Infart från Rusthållarvägen eller Svartågatan.

Boende

Skärgårdsskogen:

Motförslag: Behåll gångvägen, ingen bilväg från Zepperlinavägen. Bevara ett bilfritt grönområde längs med nuvarande fastigheter, från Skateparken till cykelbron. Nya förskolan behöver ligga bättre till. Bygg parkeringshus med gästparkeringar utmed Flygfältsgatan.

Boende, Bagarmossen

Stora delar av programmet är mycket bra, men sammanfattningsvis bör vissa förbättringar göras.

-En miljöbedömning av programmet bör göras.

-Det behövs en bättre beskrivning av hur programmet kan bidra till ett klimatsmart Stockholm.

-Det behövs en bättre beskrivning av hur programmet kan stärka biologisk mångfald och utveckling av ekosystemtjänster.

-Det behövs mer utvecklade beskrivningar av hur programmet kan bidra till en ökad social hållbarhet.

Boende, Skarpnäck

Det ska inte byggas bostäder på konstgräsplanen, agilitybanan och bilparkeringen.

2 boende, Skarpnäck

Exploatering utan ny in- och utfart från Bagarmossen är inte möjlig. Förslag på ny väg med sträckning från Tyresövägen vid Skarpa By, dragen i gränsen mellan bebyggelse och reservat, mot Hammarby Sjöstad och en framtida anslutning till den tänkta Österleden.

-Områdena inom stadsdelen kan kopplas ihop med den nya vägen

-Avlastar Sockenvägen, Gamla Tyresövägen och Nynäsvägen

-Förbättrad boendemiljö inom hela stadsdelen

-Dagens smittrafik genom Hammarbyhöjden kan förväntas minska

-Kompletterade kollektivtrafik kan dra nytta av den nya vägen

-En ekodukt/tunnel binder samman reservatet med den gröna kilen

Den föreslagna vägen öppnar upp för ytterligare exploateringar i hela stadsdelen.

Boende, Skarpnäck

Emotsätter sig rivning av befintlig fotbollsplan vid Vinggatan vilket är kapitalförstörning. Tillkommande bebyggelse ska förläggas på parkering och mark sydväst om fotbollsplanen vid Vinggatan samt möjligen på befintlig grusplan som inte används så mycket. Gång-/cykelvägen utefter Vinggatan bör vara kvar. Den "gröna promenaden" liknar i programförslaget mer en motorväg. Motionsspåret skulle behöva rustas upp.

Boende, Skarpnäck

Att bygga på befintlig fotbollsplan vid Vinggatan känns helt fel. Fotbollsplanen har varit stor nytta för ungdomen i Skarpnäck, samt de lag som bedriver sin verksamhet där. Att stå utan planen under byggtiden skulle betyda en ökad social oro på Skarpnäcks Alle.

Boende, Skarpnäck

Gällande planering av flerbostadshus, längs Vinggatan på redan anlagt konstgräsfotbollsplan är stort slöseri av medborgarnas skattemedel. Planen är bemannad året runt, dag och kväll. Bygg dessa bostäder i stället längs gamla Tyresövägen.

Boende

Oroad av planerna på punkthus i parkområdet i västra delen av Skarpa by.

Marken ligger mellan 7 och 10 meter högre än marken vid radhusen. Hus som är 4 våningar höga kommer att upplevas som 6 – 7 våningar. Bara 20 meter ifrån radhusen kommer sådana hus att vara integritetskränkande för radhusen och helt förstöra den naturnära

känsla som tallskogen ger. Tallskogen får inte bebyggas överhuvudtaget. Nuvarande gatumark ovanför tallskogen skulle kunna användas för parkeringsplatser. Husen som planeras vid nuvarande Skarpnäcks gårdsväg 6 bör begränsas till 4 våningar, eftersom de också hamnar ganska nära radhusen och på en betydligt högre nivå. Mycket gångtrafik förväntas genom radhusområdet. Genom att ta bort den planerade gångvägen till radhusområdet kan man försöka reducera den trafiken. Ökad biltrafik förväntas på Skarpnäcks gårdsväg. För att skapa en passande omgivning till kulturmiljön kring herrgården borde inga byggnader större än tvåvåningars smalhus uppföras på området och samtliga befintliga industrilådor rivas. Det ger dock inte så många nya bostäder.

Boende, Bagarmossen

Ett bostadshus i korsningen Kolbäcksgård - Stångåvägen är vansinnigt av flera skäl:

-Det är mycket ont om parkeringsplatser. Att bebygga parkeringen som tillhör BRF Friheten skulle göra att ytterligare 37 bilplatser försvinner. Dessa platser har dessutom eluttag vilket gynnar miljön. Parkeringen innehavs av BRF Friheten med tomträtt. Att exproprierar BRF Frihetens tomtmark skulle vara maktmissbruk.

Att ta bort möjligheten att parkera på Rusthållarvägen och Stångåvägen är vansinne om inte andra parkeringsalternativ tas fram. Skrivningen i programmet är en skymd mot de som försöker få sin vardag att gå ihop där bilen faktiskt ibland är en viktig beståndsdel. Att ha en målsättning att minska bilinnehavet genom att göra det svårt för människor att leva sina liv är hårresande.

3 boende, Bagarmossen (2 skrivelser samt kartsnitt över delområde Bergholmsbacken)

Vägar (och hus) måste byggas där det finns plats för dem. Därför utesluts dragningen från Rusthållarvägen till "skolan", mellan Voxnegård och Laxåvägen. Helt olämplig ur säkerhetssynpunkt för barn *redan* boende i området. Det är även uteslutet att köra tung trafik (mattransporter, sophämtning mm) skolpersonal, föräldrar samt besökare till skola respektive idrottshallen därigenom.

Förslag:

-Infarten från Rusthållarvägen (närmast g:a Bergholmsskolan) som ligger naturligt i området förlängs ned till skolområdet.

-Den nedre infarten från Bergsrådsvägen närmast förskolan som idag inte har någon vändplan förlängs också även den till skolan.

-Förskolorna flyttas närmare skolan och förskolan närmast Bergsrådsvägen ger då plats för parkering. Nuvarande förlag saknar helt parkeringsmöjligheter.

-De tre nedre husen (hus 4.5.6) närmast Skarpnäck ger vika för Allaktivitetshus i direkt anslutning till gångstråket, den nya

vägdragningen (samt ev. parkering). Där kommer det även att ligga mer avskilt (aktiviteter kvällstid) och lättare att nå.

-Den planerade idrottshallen flyttas till Skarpnäcks IP för att samla aktiviteterna till ett och samma ställe.

-Den högra delen, se hus 1.2.3, bör kanske inte byggas för att ge ett öppnare intryck. (*nordöstra delen av området*)

Bostadsbyggande kan inte begränsas till att bygga sönder befintliga områden utan måste lösas över kommungränserna och genom att buss och tunnelbanenät byggs ut.

Boende, Bagarmossen

Bygg inte på Kolbäcksgård. Det är en öppen yta, som gör att det finns luft mellan husen. Det måste finnas andra ytor att bygga på.

Boende, Skarpnäck

Är emot föreslagna höghus och vår återvändsgata får inte bli en anslutningsväg till Skarpnäcks gård.

Boende

Ett helt idiotiskt förslag att ta bort parkeringsplatsen och klämma in ett bostadshus på Rusthållarvägens parkeringsplats och även ta bort parkering på gatan.

Boende

För förslaget. Skapa trygga motionsslingor i skogen och en stuga med servering. Sportaffär och underhållning i form av musik och teater står också på önskelistan.

Boende

Emot förslaget. Redan trångt.

Synpunkter från öppet hus i Dialogpaviljongen i Bagarmossen och Skarpnäck 13 tom 16 november 2015

Sammanställning av frågor, synpunkter och intryck

Platser: Skarpnäck, Brandparken 13/11 kl 15-19, 14/11 kl 11-15
Bagarmossen, torget 15/11 kl 11-15, 16/11 kl 15-19

Från Sthlm stad: 11 medverkande från stadsbyggnadskontoret, exploateringskontoret samt plankonsulter, 3-5 pers /arbetspass

Besökare: Minst 600 pers (ca 130+160+180+160).

Blandade synpunkter/frågor/intryck:

- Tidplan för de olika projekten? Etappordning?
- Vem kontaktar man för att köpa bostad?
- Är det här skendemokrati eller på riktigt?
- Det är positivt att det byggs.

- Fördelning hyresrätter – bostadsrätter. Hyresrätter ger sociala problem anser några.
- Blir det några större lägenheter?
- Digitalbordet var positivt!
- Helhetsintrycket är att de flesta var positiva till programmet
- De flesta var positiva till att det skulle byggas fler bostäder, men det fanns även en del som var negativa. Någon tyckte att det inte skulle byggas fler bostäder i Stockholm över huvudtaget eftersom det finns så mycket obebyggd mark i grannkommunerna.
- Bagarmossen färdigbyggdes med ett tydligt planeringstänk. Varför ska ni in och peta i det ? Det gamla kvaliteterna försvinner- försvagas.
- Generellt intryck att det finns en stor nyfikenhet , och att människor velat fråga och ta del av vad som är på gång. Många trevliga och givande samtal.

Läsbarhet:

- Varför visas inte karta med befintliga och föreslagna fordonsvägar och gc- vägar? Nu svårläst.
- Hur ska bebyggelsen se ut? Volymskisserna svåra att tolka.
- Generellt ofta frågor om hushöjder.

Bergholmsbacken:

- Bilväg till skolan är problematisk.
- Många var positiva till byggnation i Bergholmsbacken.
- Byggemenskap intresserad av hörntomten.
- Varför bygger vi inte högre i de områden som vi nyexploaterar? Tex Bergholmsbacken.
- Varför spränga jättemycket, ta bort natur, riva skolan för att bygga en skola en bit ifrån ? Varför inte rusta skolan?
- Måste trafik finnas utmed Bergholmsbackens stråk?
Kan man inte angöra på annat sätt ?

Bergholmsparken:

- Positivt med ”stockholmsstråket” genom Bergholmsskogen.
- Vi vill ha ett naturområde inte en nedsliten park med för mycket innehåll! (Bagarmosseskogen/Bergholmsparken).

Sportfältet:

- Bra med simhall! När byggs simhallen och sporthallen?
- Bra med badhus, men inget man riktigt tror är realistiskt.
- Jätteekarna måste skyddas om simhallen placeras nära dessa.
- Vinggatans befintliga hus kommer att skuggas och påverka utblickar.
- Klubbarnas investeringar i klubbhus får inte gå förlorade. Ingen hänsyn verkar ha tagits till detta!
- Kan sportfältets bebyggelse ligga vid radhusen istället?

- Det är slöseri med skattemedel att flytta den nyligen anlagda konstgräsplanen vid sportfältet.
- Placera hus på grusplanen och utmed G:a Tyresöv istället.

Gamla Tyresövägen:

- Ska Hemköp försvinna?
- Bra att Skevrodsskogen sparas, G:a Tyresöv blir trevligare.
- Personer från radhusen väster om G:a Tyresöv tycker att den nya bebyggelsen utmed vägen blir för hög och dominerande.

Skärgårdsskogen:

- Vid utbyggnad – spräng så lite som möjligt.
- Skärgårdsskogen - nya höga hus nära de befintliga befaras ge skugga.

Skarpa by:

- 3 hus vid Skarpa by föreslås för nära befintliga radhus. Påträngande anser flera.
- Hur går man från Skarpa by till tunnelbanan i framtiden? Genvägar via "privat mark"? Hur ska gångtrafiken styras?
- Bygg terränganpassat.
- Bygg norr om Skarpa by i "det gröna sambandet".
- En boende i radhusen vid Tåtorpsvägen var positiv till kvarteren mot Tyresövägen i Skarpa by, eftersom de skulle bullerskydda hans tomt. Han stördes av buller idag.
- Personer från radhusbebyggelsen vid Skarpa by tycker att en stadsmur byggs runt dem.

Bagarmossens centrum:

- Högt hus vid boulevarden befaras skugga befintliga hus.
- Höghus på t-banan Bagis bra generellt.
- Husen i centrum har väckt vissa reaktioner. Känns instängt, tar stor del av offentlig plats och skuggar torgytorna.
- Mer service i Bagarmossen centrum t ex en större mataffär.
- Flera frågade om bensinmacken, vad som händer med den.

Förtätningar Bagarmossen:

- Garagelängan som föreslås bebyggas används! Det är lång kö till dem, enligt en garageägare.
- Varför föreslå bebyggelse på befintliga tomträtter? Hur kommer det hanteras av staden?
- Flera var positiva till fler bostäder och ändrad utformning vid/av Byälsvägen.
- Bygg bakom Brotorpsskolan i den sunkiga otrygga skogen.
- Bygg öster om Byälsvägen i kanten mot reservatet

Förtätningar Skarpnäck:

- Befintliga verksamheter längs allén – kontinuitet viktigt.

Trafik:

- Hastighetsreglering behövs.
- Det borde finnas fler möjligheter att köra från Bagarmossen.
- Det är köer idag och kommer att bli värre.
- Många var positiva till att det inte byggs någon väg genom Bagisskogen. Några tyckte att det behövdes en väg där.
- Oro finns för närmiljön för de som bor utmed Sockenvägen.
- Hur ska alla bilar få plats?
- Trafik till nya förskolor.
- Utryckningsfordon/transporter måste komma fram
- Turtätheten på t-banan måste öka! Det är fullt redan nu.
- Frågor om kollektivtrafik, utbud och kapacitet.
- Viss olovlig körning förekommer på gc vägar.
- Sätt namn på gc- vägar så man kan orientera sig eller tex kalla på hjälp när så behövs.
- Parkering. Från brist på parkering till för mycket parkerade bilar utmed gator. Ilska i Skarpnäck över parkerade bilar på Skarpnäcks allé trots avsedd vistelseyta för oskyddade trafikanter (gångfartsområde)

Natur:

- Många var mycket positiva till att Bagisskogen lämnas obebyggd.
- Beskrivning av gc-stråks befintliga kvaliteter till t ex Skarpnäck och ut till naturreservatet saknas. Borde beaktats mer.
- Bygg mer i grönområdet mellan Rusthållarvägen och ny tänkt placering av skola. Grönområdet har inga höga kvalitéer och nyttjas inte av någon.

Förskolor:

- Befintliga förskolor - vad händer med dem, rivs de? Blir det bara nya förskolor?

Verksamheter:

- Vad betyder det? Vad innebär det?
- Nya matvarubutiker behövs, var hamnar de?
- I Skarpnäck ett par reaktioner på nybyggnation av lagerverksamhet. Marken hade istället kunnat nyttjas för bostäder.

Jonas Claeson
planchef

Madeleine Lundbäck
stadsplanerare